

KA JINGSHISHA SHAPHANG

U BLEI

Ka jingpule halor:
U Kpa,
U Khun bad
U Mynsiem Bakhuid

Ka Thiologi Kaba Suk

Ka Kot Pule

KA JINGSHISHA SHAPHANG U BLEI

Ka Thiologi kaba suk ban sngewthuh na ka bynta kito kiba
wad shisha ïa U Blei naduh ka dohnud baroh.

Ka Edition bathymmai - 2020

La shon nyngkong ha u 2016

La pynkhreh bad lum lang da

U Dajiedlangki Lyngdoh

“Ha kiba U Blei u la imon ban pyntip katno ka long kata ka jingkynei
spah ka burom kane ka jingmaian hapdeng ki Jentil; kaba long keiñ U
Khrist ha phi, ka jingkyrmen ka burom.”
Kolossai 1:27

Christ In You Ministries

Meghalaya, India

Phone no: +918974262391, +917005673218

Internet: www.christinyouministry.info

Email: ciyministries04@gmail.com

Shaphang Kane Ka Kot

Kane ka kot barit ka long na ka bynta ban pynkhreh ia ki briew ba kin ithuh ia U Blei, khnang ban long kiba la kloï ban iashem bad U Trai ha ka jingwan arsien jong U. Ka jinghikai bakongsan jong kane ka kot ka long shaphang - *Ka Jingtip ia U Blei*. Bad *U Jisu Khrist* u long u matpdeng bakongsan eh jong kane ka kot. Ka Baibl ka hikai ia ngi ba *ka jingtip ia U Blei bad ia U Jisu Khrist* ka long ka nongrim kaba kongsan eh ha ka jingngait Khristan.

Nga sngewsih ban iathuh ha phi ba ha ka pyrthei Khristan ki don bun bha ki jingiapher ha kaba iadei bad ka jingsngewthuh shaphang U Blei. Bad uba wanrah ia kane ka jingiapher jingmut bad ka jingiapait iapra hapdeng jong ngi u dei u Soitan. Hynrei ngim donkam ban shah shukor. U Blei u la ai ha ngi ia ki jinghikai bajanai na ka Ktien bakhuid jong U ban sngewthuh ia U ha ka rukom kaba beit namar ka don tang kawei ka jingshisha. Ha ka pyrthei Khristan salonsar – ki Trinitarian, ki Unitarian, ki Jehovah Witness, bad kiwei kiwei de ki kynhun kih-niam ki don la ki jong ki jingbatai shaphang U Blei kumba ki Hindu bad ki Muslim ruh ki don ia la ki jong ki jingbatai shaphang U Blei jong ki. Te ha kane ka kot pule ruh phin sa shem ia ka jinghikai kaba pher bak-ly-bak na kiwei ki kynhun Khristan kiba bun, kaba nga la shem ba ka long kaba kham iahap sur shibun bad ka Jingthoh bakhuid. La katta ruh, wat nym shim ia ki ktien jong nga kumba ki long, pule hi da lade bad iit bniah ia ka Jingthoh bakhuid kum ki nong Beria la kine kiei kiei ruh kiba phi shem hangne ki lah long kumta ne em.

La pynkhreh ia kane ka jingpule ha ka dur jong ki jingkylli bad ki jubab kiba suk ban sngewthuh. Ka rukom pyniadei bad ka rukom buh ryntih ia ki dkhot Baibl ruh la leh katkum ka jingbthah ba ngi la ioh na Isaiah 28:10 bad Eklesiastis 7:27. Ha kane ka kot la pynleit jingmut bha ia ka jingshisha bad ia ki jingkynthoh pyrshah ia ki jinghikai lamler la pynduna shibun. Ka Baibl bad tang ka Baibl hi ka long ka nongrim jong kane ka jingpule.

ia kane ka jinghikai la kyrshan bad kyntiew ruh da ki katto katne ki ministries kum ka *'Revelation1412org'* jong U Imad Awde bad U Nader Mansour (Australia), *'Remnant Messages'* jong Ka Margaretha Tierney (Australia), *'Restoration Ministries'* jong U David Clayton (Jamaica), *'Present Truth Ministries'* jong U Lynnford Beachy (United States), *'Line of Truth Ministries'* jong U Matt Dooley (United States), *'The Counsel of Prophecy'* jong U Demario Carter (United States), bad kiwei kiwei. Ban tip ia ki website

jong kine ki ministries kiba laitluid leit hangne - <https://www.christinyouministry.info/good-sites>. Nga ainguh ia U Blei ba U la pyndonkam ia kine ki ministries ban long ka jingkyrkhu bah ha ka jingiaid lynti jong nga ban wad ia U Blei bashisha. Ka jinghikai shaphang U Blei bad U Jisu Khrist ha kane ka kot pule ka iasyriem bha bad ki jinghikai jong kine ki ministries kiba nga la jer haneng. Watla ngim iamynjur lut ha ki katto katne ki mat jong kiwei pat ki jinghikai hynrei ngi thrang ban iatrei lang ban rah ia kane ka khubor babha shaphang U Blei bad ia ka jingshai jong ka gospel U Khrist sha kane ka pyrthei badum bad ba la iaptram ha ka pop.

Kum ka jingphla balyngkot, da kane ka jingtip ia U Blei bad ia U Jisu Khrist nga la sngewthuh khambha ia ka jingieit bah jong U Blei ha kata ka rukom kaba ngam pat ju sngewthuh mynshuwa. Ka la ring ia nga kham jan sha U Blei. Bad mynta nga la sngewskhem bad sngewthikna ha ka dohnud ba nga la shem shisha ia U Blei. Nga la iohi ia ka jingbhabriew jong U Jisu bad mynta nga sngewtynnad tang ban khmih ha ka. Bad man ba nga khmih ha ka, ka burom jong ka pyrthei ka lip rong ha ka burom jong U Jisu. U ai ha nga ia ka jingim bymjukut, ka jingsuk, ka jingsngewhun bad ka jingkmen kaba janai. Namarkata, ka mynsiem jong nga kam sngewsuk ban set ia ka jingshisha tang ha lade hi bad ban mad ia ki jingkyrkhu tang marwei. Da ka jingieit nga kwah ban iasam ia kane ka khubor babha ha phi ki mynsiem bakordor.

Ka jingthmu bakongsan eh jong kane ka kot pule ka long ban iathuh ha phi ba *U Blei u ieit ia phi*, la phi long kumno kumno ruh bad U kwah ia phi ruh ban ithuh ia U kum U Blei bad U Kpa bashisha jong phi.

Mano ban tip haduh katno ngut kiba la shem ia ka lynti sha ka jingsuk da kaei kaba ki pule hangne? Hynrei ka jingkylli kaba kham donkam ia phi, ko ki nongpule baieit, ka long kane – *Hato phin long uwei na ki?*

Lada long ka mon U Blei ba phin pule ia kane ka kot kaba rit, to phin shim bad pule ia ka da ka mynsiem kaba kylluid bad ha ka jingsheptieng ia U Trai. U Jisu Khrist u la kular ba U Blei un phah ia U Mynsiem Bakhuid ban ialam bad iarap ia phi ban sngewthuh shai ia kane ka subjek kaba kyntang. Kane ka la long ka jingdwai jong nga haba nga aiti ia kane ka kot ha phi.

KA JINGSHISHA SHAPHANG U BLEI

KI JINGKDEW:

- Ka Jinglamphrang.....3
- Lyn-1 Hato ka long kaba donkam ban tip ïa U Blei?.....5
- Lyn-2 Uei U Blei jong ka Baibl?.....12
- Lyn-3 Uei U Jisu Khrist?.....28
- Lyn-4 Uei U Mynsiem Bakhuid?.....52

*****

Ka Jinglamphrang

Haba ngi phai sha ka histori, ngi shem bun bha ki jingïapher ha kaba ïadei bad ka jingmane, ïano ba ngi dei ban mane? Bad Kumno ba ngi dei ban mane? Wat U Kaiñ bad U Abel ha ka por mynhyndai, ka por ba sdang jong ka Pyrthei, ngi shem shaphang ka jingïaleh jong ki ha kaba ïadei bad ka jingmane, bad katba ki briew ki la nangroi nangroi, ka jingkylli shaphang, ïano ba ngi dei ban mane? Ka la long ka jingkylli kaba maïan bha hapteng ki hima bad ki jaidbynriew bapher bapher. Lyngba ki arta bah ki la don bun bah ki blei ba la ju mane. Don kiba mane ïa Ka Sngi, U Bnai, bad Ki Khlur, kiwei pat ki mane ïa ki mrad kum ki Masi, ki Bseiñ bad ki Hati, kiwei pat ki mane ïa ki bleithaw ïa kiba ki la ïathaw hi da la ki jong ki kti. Ngï ïai ïohi ruh ha ka testament barim, ba ki briew ba la jied jong U Blei ki la leit ban mane ïa kiwei pat ki blei, kata ïa ki bleithaw. Ka jubab jong ki ïa kane ka jingkylli – ïano ba ngi dei ban mane? ka la long ka jubab kabym shai bad kaba thala. U Elijah u nongïathuhlypa jong U Blei ha u Lum Karmel, haba ula kylli ïa kajuh ka jingkylli ha ki briew ba la jied jong U Blei, da kaba ong, *“Sa katno phin ïeng lyngngoh hapteng ar ki jingmut? Lada U Trai u long U Blei, to bud ïa u, hynrei lada U Baal, te to bud ïa uta, U paidbah te um shym jubab ïa u shikyntien ruh.”* (1 Syiem 18:21). Ki briew ki la kulmar jingmut haduh katta katta ba ka Baibl ka ïathuh ha ngi ba ki khlem jubab ïa u shikyntien ruh.

Hynrei ka jingkulmar shaphang ïano ba ngi dei ban mane ka la kham jur shuh shuh ha kine ki sngi ba mynta. Lada ngin phai biang sha ka histori naduh ka spahsnem kaba ar bad kaba lai, ngi shem ba wat hapteng ki

Khristan ka don ka jingialeh bad jingkulmar ha ki jinghikai shaphang U Blei. Bun ki briew ki tharai ba ki Khristan baroh ki don ia kajuha ka jingsngewthuh shaphang U Blei bad shaphang ka jinglong jong U, pynban kaba phylla ka long ba wat hapdeng ki Khristan ki don ia ki jingsngewthuh bapher bapher shaphang U Blei bad shaphang ka jinglong jong U. Kumta ka jingthmu jong kane ka jingpule ka long ban pyni ia ka jingdonkam ban don ia ka jingsngewthuh kaba dei bad kaba beit shaphang ka jingtip lane ka jingithuh ia U Blei. Hato ka Baibl ka hikai shaphang 'Uwei U Blei' ne 'bun Ki blei'? Hato don tang 'Uwei U Blei' ne 'Lai Ki Blei'? Wat kito kiba bat ia ka jingngeit kaba shisha ban ngeit ha 'Uwei U Blei', ka jingkulmar ka dang don ha ki, Hato ia une 'Uwei U Blei' la pynlong ne thaw da Lai ngut ki person?

Kumno ka Baibl ka hikai shaphang ka jingtip lane jingithuh ia U Blei, Mano ba dei une U Blei? Kumno ba ngi dei ban mane ia u? Mano uta uba dei hok ban ioh ia ka jingmane na ngi ki briew? Ha kane ka jingpule, ngin ia pule tang na ka Baibl marwei ban shem ia kine ki jubab baroh. Ngin ia wad ia ki jubab ia kum kine ki jingkylli -Hato ngi lah ne em ban tip ia U Blei? Hato U Blei u long uba maian? Hato ka long kaba donkam ban ithuh ia U Blei? Haba ngi ia kren bad kiba bun bah ki Khristan, ki jubab kiba ngi ju ioh barabor ki long ba "U Blei u long uba maian, ka jingithuh ia U Blei ka long kaba maian, bad ngin ym lah ban sngewthuh shaphang jong U".[maian- mystery] Te mynta ngin ia peit tang na ka Baibl la ka hikai kumta ne em.

Lynnong-1

HATO KA LONG KABA DONKAM BAN TIP İA U BLEI?

1. Hato U Blei u sngewbha haba ki briew jong U kim tip bad kim ithuh İa U?

Hosia 4:1 *To sngew İa ka ktien U Trai, phi ki khun Israel; namar U Trai u don ka jingiasaid bad kiba shong ha ka ri, namar ym don jingshisha lymne jingisynei lymne jingtip İa U Blei ha ka ri.*

Haba U Blei u ong nga don ka 'jingiasaid' bad kiba shong ha ka ri, kamut ba U Blei um sngewtynnad bad U don ka jingpyrshah İa ki nongshongshnong ha ka ri, namar ba kim don ka jingtip İa U Blei.

2. Kaei ka khubor ka banyngkong kaba ngi dei ban rah ha kine ki sngi khadduh?

Jingpynpaw 14:6,7 *Bad nga la İohi İa uwei pat u angel uba her hapdeng ka bneng, uba don ka Gospel bymjukut ban İathuhkhana ha kita kiba shong halor ka khyndew, bad ha ki kynja bynriew bad ka jaid ka thylliej bad u paitlang baroh, Bad u ong da ka ktien bajam, To sheptieng İa U Blei, bad to ai ka burom ha u; naba la wan ka por ka jingbishar jong u: bad to phin İamane dem İa uta uba la thaw İa ka bneng bad İa ka khyndew, bad İa ka duriaw bad İa ki pukri um.*

Hato phi la ju pyrkhath ko ki nongpule, ba wat ka jingkhath bakhadduh U Blei İa ki briew ka dei ka jingkhath ban mane İa U Blei bashisha. Kane ka pyni İa ka jinglong jong ki briew kiba im ha ki sngi kiba khadduh, ba ki la jngai than eh na U Blei ba wat ki briew kiba la tip İa U (ngi lah ban ong -Ki Khristan ka nam) kim shym la pyndonburom İa U kum U Blei hynrei ki la İapli İa ka jingshisha jong U Blei bad ita iba lamler, bad ki la İamane bad İashakri İa i jingthaw İa kaban lyndet İa U Nongthaw uba long ba la kyrkhu sha ki bymjukut (Rom 1:21-25). Ha ka kitab Jingpynpaw 14 lynnong phin shem shaphang ki khubor ki lai angel bad kane ka dei ka jingkhath isynei kaba khadduh shwa ka jingwan arsien U Jisu. Ngi tip İa kane, namar ha ka kitab Jingpynpaw 14 lynnong ngi shem ba ynda la pyndep İa kine ki khubor hangta U Jisu u wan.

Bad kawei ngi donkam ban sngewthuh ba ka kyntien "angel" hangne kam thew sha ki angel kiba don bad U Blei ha bneng. Ka kyntien "angel" ha ka ktien Grik ka dei "Aggelos" kaba mut u "nonglamktien". Hooid khlem jingartatien, ka kyntien "angel" ka thew lang sha ki angel kiba don bad U Blei ha bneng namar ki

dei ki nonglamktien jong u, bad ka thew ruh sha ki briew kiba long ki nonglamktien U Blei. İa u İoannis nongpynbaptis, U Epaphroditus la khot İa ki ki nonglamktien ne ki nongkitktien (Math 11:10; Philipi 2:25), namar ba ki trei İa ka kam kum ki angel hynrei kam mut pat ba ki dei ki angel kiba don bad U Blei ha bneng, namarkata ki angel ha ka kitab Jingpynpaw 14 lynnong ka thew sha ki briew jong U Blei 'ki nonglamktien' namar dei İa ki briew ba U Jisu u la hukum ban rah İa ka Gospel sha ka Pyrthei, U Jisu u ong ha ki synran *"To leit sha ka pyrthei baroh, bad to İalap İa ka Gospel ha ki bynriew baroh."* (Markos 16:15). Bad ngi la pule ba shibynta na ka khubor u angel banyngkong ka long ban wanrah biang İa ka jingtip İa U Blei ha ki briew baroh.

3. Hato ka long kaba donkam ban tip İa U Blei?

Hosia 4:6 *İa u paidlang jong nga la pynjot namar bymdon jingtip, namar me la kyntait İa ka jingtip, nga ruh ngan kyntait İa me, ba men ym long lyngdoh satia ha nga; naba me la klet İa ka hukum U Blei jong me, nga ruh ngan klet İa ki khun jong me.*

Hangne U Blei u ong ba İa ki briew jong U *"la pynjot namar bymdon jingtip"*. Kaei kane ka jingtip kaba U kren hangne? Kane ka jingtip ka dei kajuh ka jingtip İa kaba la thoh ha ka dkhot 1 İa kaba phi lah ban shem ha ka jingkylli 1, ka dei *"ka jingtip İa U Trai"*, ka dei shaphang ban ithuh İa U Blei. Namarkata, İa ki briew jong U Blei la pynjot namar ba kim don ka jingtip İa U Trai.

4. Balei ka long kaba donkam ban tip İa U Blei?

Ioannis 17:3 *Kane te ka long ka jingim bymjukut, ba kin İoh ithuh İa me U Blei uba shisha tang ma me hi, bad İa U Jisu Khris, İa uba me la phah.*

Ka jingithuh İa U Blei uba shisha bad İa U Jisu ka long ka jingim bymjukut. Ka long kaba donkam namar ka jingim bymjukut ka shong ha kaban ithuh bad ban don ka jingİadei bad ki arngut ki longryngİeng :U Blei bashisha bad U Jisu Khris.

2 Petros 1:2 *To long ba yn pynman bun ha phi İa ka jingİaiei bad ka jingsuk ha kaba ithuh İa U Blei bad İa U Jisu uba U Trai jong ngi.*

Lyngba kine ki artylli ki dkhot (Ioannis 17:3; 2 Petros 1:2) ngi shem ba ka jingtip İa U Trai ka long kaba donkam namar: ka jingim bymjukut, ka jingroi jong ka jingİaiei, bad ka jingsuk ha ngi- ka shong ha kaban ithuh İa U Blei bashisha bad İa U Jisu Khris uba U Trai jong ngi.

5. Hato U Blei u thrang bad kwah İa ngi ba ngin ithuh bad ban tip İa U?

Eksodos 20:2 *Ma nga U Trai uba U Blei jong me uba la wallam noh İa me na ka ri Ijipt, na ka iing ka jinglong mraw.*

Salm 46:10 *To sngap, bad to tip ba nga long U Blei ma nga; yn pynkyntiew ia nga hapdeng ki jaid bynriew, yn pynkyntiew ia nga ha ka khyndew.*

Hosia 6:6 *Namar nga mon ia ka jingisynei, te ym ia ka jingknia, bad ka Jingt看 ia U Blei ban ia ka jingainguh thang.*

Hoid! U Blei u thrang bad U kwah ia ngi ban tip bad ithuh ia U.

6. Hato ban ithuh ia U Blei ka long kaba maian?

Job 22:21 *To pynia-ithuh ialade bad U, bad to long suk; na kane kan wan kaba bha kein ia me.*

2 Timothi 1:12 *Namar nga la ithuh ia uta ha uba nga ngeit, bad nga ngeit skhem ba u long uba lah ban da ia kata kaba nga la aiti ha u hamar kata ka sngi.*

Lada ka jingithuh ia U Blei ka long kaba maian, kumno pat ka Baibl ka ong ha ngi ba ngi dei ban "*pynia-ithuh ialade bad U*" ? Hato ka long mo kaba shongnia ban ong ba u briew u don ka jingidei kaba jan bad kaei kaei kaba maian? U Paul um ngeit ba U Blei u long uba maian lane Uba ngim lah ban ithuh, U Paul hi u ithuh ia U Blei. Namarkata U Paul u sa pynbna ha ki nong Athen "*HA U BLEI IA U BYMITHUH, Ia uba phi iamane namar kata khlem da ithuh.*" (Kam Ki Apostol 17:23), U Paul u pynbna ia une U Blei uba maian uba ki nong Athen ki iamane ha ka jingbymithuh hynrei ia lade u ong "*nga la ithuh ia uta ha uba nga ngeit*".

7. Ha kaei te U Blei u shah ia ngi ba ngin sngewsarong? Hato dei ha ka jingstad, ka spah, bad ka jingkhraw?

Jeremaiah 9:23,24 *Kumne u ong U Trai, wat ai ba u riwstad un sarong ha la ka jingstad, lymne uba khrawbor un ym sarong ha la ka bor, u riwspah to un ym sarong ha ki spah jong u, hynrei uta uba sngewsarong to un sarong ha kane: ba u shemphang, bad ba u ithuh ia nga, ba nga long U Trai uba leh ia ka jingleh ieit, ia ka jingbishar, bad ia ka hok, ha ka khyndew, naba ha kine kiei kiei nga sngewbha kein, ong U Trai.*

Ha kane ka jingthoh, U Blei u ong ba ka don tang kawei kaba ngi lah ban sngewsarong bad kata ka long ba ngi shemphang bad ba ngi ithuh ia U Blei. Namarkata ka long kaba donkam ban ithuh ia U Blei, bad ka dei tang ha kane ba u briew u lah ban sngewsarong. Jingkylli- Kumno U Blei un shah ia ngi ban sngewsarong ha kaban ithuh ia U, lada U long uba maian bad lada ngim lah ban ithuh ia U? Te da kaba shai kata kan ym lah ban long.

8. Hato ngi lah ban wad ia U Blei da lade hi?

Job 11:7 *Me lah ma me da kaba wad ban shem ia U Blei? me lah ban shem ia U Badonbor baroh haduh kaba janai?*

Ngim lah da ka jingstad bad jingsngewthuh ba lyngkot jong ngi ban wad ban sngewthuh ia U Blei bymjukut haduh kaba janai. U Blei da lade hi un pynithuh ha ngi, katkum ka jingibit jong U ban pynpaw ia lade ha ngi, lyngba ka ktien jong u, ka Baibl (Deut 29:29; 2 Tim 3:16), lyngba ka mariang (Rom 1:20) bad ha ka rukom bajanai eh ka long lyngba ka jingim U Khun jong U (1 Ioan 5:20), bad hood ngim lah ban len ba ia kane ka jingim jong U Jisu ruh la thoh lang ha ka Baibl.

9. Kumno te ngin leh ban ithuh ia U Blei khlem pep?

Proberb 2:3-5 *Bad lada me iam iawad ia ka jingsngewthuh bad pynjam ia la ka ktien ban ioh ka jingshemphang, lada me wad ia ka kum ia ka rupa, bad wad bniah ia ka kum ia ki spah ba la buhrieh; kumta te men shemphang ia ka jingsheptieng ia U Trai, bad men shem ia ka jingtip ia U Blei.*

Jeremaiah 29:13 *Bad phin wad ia nga, bad phin shem ia nga , haba phin wad ia nga da ka dohnud baroh.*

Mathaios 7:7-8 *To pan, te yn sa ai ha phi; to wad, te phin sa shem; to tied, te yn sa plie ia phi. Naba baroh uba pan u pdiang; bad uba wad u shem; bad ia uba tied yn plie.*

Na kine ka dkhot U Blei u ai jingkyrmen ia ngi namar ngi lah ban ithuh bad tip ia U, U Blei um long uba maian, namar U hi u thrang ia ngi ba ngin tip.

10. Haei ngin wad ia U Blei? Dano te U Blei U pynithuh ia lade ha ngi?

Rom 1:20 *Namar ia kita kiei kiei ruh ki bym lah iohi ki jong u naduh ka jingpynlong ia ka pyrthei la iohi shynna, ba la shemphang ia ki na kita kiei kiei ruh ba la thaw, kiba long, ka bor bymjukut ruh bad ka jinglong Blei jong u, khnang ba kin long khlem jingkrendong shuh.*

Ngim lah ban wad ia U Blei ha ki jingthaw jong U bad ha ka Jingthoh bakhuid. Ka Jingthoh bakhuid ka ong, ba ia “*ka bor bymjukut ruh bad ka jinglong Blei jong u (Godhead lane divinity)”* la iohi shynna bad lah ban shemphang ia ki lyngba ki jingthaw jong U, lyngba ka ktien jong U, bad lyngba kiei kiei kiba U Blei ula pynpaw. Ha kiwei pat ki kyntien, ka jinglong Blei jong U Blei kam long kaba maian kumba la sngewthuh da kiba bun ki briew.

1 Ioannis 5:20 *Ngim tip ruh ba uta U Khun U Blei ula wan, bad ula ai ha ngi ka jingshemphang, khnang ba ngin ioh ithuh ia uta U Bashisha (U Blei), bad ngi*

long ha uta U Bashisha, ha uta U Khun jong u, U Jisu Khrist. Une u long uta U Blei bashisha bad kata ka jingim bymjukut.

U Ioannis u iathuh ha ngi, ba shibynta na ka mishon jong U Jisu lane ka daw balei ba U Jisu u wan sha kane ka pyrthei ka long ba un “*ai ha ngi ka jingshemphang, khnang ba ngin ioh ithuh ia uta U Bashisha*”. Lada ngi kwah ban shem ia U Blei Uba shisha ngi dei ban wad ia U da kaba leit sha U Jisu kumba ngi long. Namar dei tang U Jisu marwei uba lah ban pynpaw janai ha ngi ia U Blei. Te lada ngi ong ba ngim lah ban ithuh ia U Blei bad ba U Blei u long uba maian, bad ba ka ktien U Blei kam shym la pynpaw shaphang ka jingtip ia U Blei, bad lada ngi ong kumta, kata kamut U Jisu um shym la lah ban pyndep ia la ka jong ka mishon namar shibynta na ka mishon jong U Jisu ka long ba un wan ban ai ha ngi ka jingshemphang khnang ba ngin ioh ithuh ia U Blei. Hynrei kane kan ym lah ban long, naba U Jisu u ong ha U Kpa ba u la pyndep ia kata ka kam kaba u la ai ha U ban leh ha kane ka pyrthei.

Ioannis 17:4 *Nga nga la pyndon burom ia me ha ka pyrthei: nga la pyndep ia kata ka kam ia kaba me la ai ha nga ba ngan leh.*

Te namarkata, haba ngi la tip ia ka jubab na U Khrist ba ula lah ban pyndep ia la ka mishon, da kaba skhem ngi lah ban ong ba ngi lah ban ithuh ia U Blei bad ba ka ktien jong U ka la pynpaw ia kata.

11. Ka jingtip lane ka jingithuh ia U Blei ka kynthup ia kaei?

- **Ban tip ba U dei mano lane ba U long uei:**

Salm 100:3 *To tip ba U Trai u long U Blei; long ma u uba la thaw ia ngi bad ngi long ki jong U; ngi long ki briew jong U, bad ki langbrot ka jaka phlang jong U.*

- **Ban tip ia ka lynti, ka burom bad ka jinglong jong U Blei:**

Eksodus 33:13 *Mynta namarkata, nga kyrpad ia me, lada nga la shem ia ka jingsngewbha ha khmat jong me, to pyni ha nga ia ka lynti jong me, ba ngan ioh ithuh ia me, bad ba ngan ioh shem ia ka jingsngewbha ha khmat jong me, to khmih ruh ba kane ka jaid bynriew ka long u paidlang jong me.*

U Moses u duwai sha U Blei ba un pyni ha u ia ka burom bad ka lynti jong U. Balei?- Khnang ba un ioh ithuh ia U Blei. Bad phin shem ruh ba ha ka dkhot 18 U Moses u dang iai kyrpad sha U Blei, “*Nga kyrpad ia me, to pyni ha nga ia ka burom jong me.*” Te ban don ia ka jingtip ia U Blei ka kynthup ym tang ba ngin ithuh ba u dei mano ne ba u dei uei hynrei ka kynthup ruh ban tip ia ka burom

bad ia ka lynti jong U. Bad U Blei u jubab ia ka jingkyrpad U Moses ha ka dkhot 6 bad 7 jong ka lynnong ba 34:

Eksodus 34:6,7 *Te U Trai ula iaaid lait ha shuwa jong u, bad ula pynbna, U Trai, U Trai, U Blei uba isynei bad ba aiei, uba iaishah slem, bad uba kynrei ha ka jingbha bad ka jingshisha, uba bat ka jingisynei ia ki hajar, uba map ia ki jingpalat, bad ia ka jingryngkang, bad ia ka pop; bad un um pynksan da lei lei ia u bymman, uba pynwan ia ki jingpalat jong ki kpa ha ki khun, bad ha ki khun jong ki khun, haduh ka lai bad kaba saw pateng bynriew.*

Te hangne phi iöhi ba haba U Moses u kyrpad ia U Blei ban pyni ia ka burom bad ia ka lynti jong U – U Blei u pyni ha u Moses da ki jinglong jong U. Ka daw ba U Blei u pyni ha U Moses ia ka jinglong jong U – ka dei namar kane ka jingkyrpad jong U Moses “ba ngan ioh ithuh ia me”. [ithuh=tip]. Te kumta, ‘Ka Jingt看 ia U Blei’ ka kynthup ruh ia kaban tip ia ka lynti, ka burom bad ka jinglong jong U Blei.

- **Ban don ka jingiadei kaba jan bad U Blei:**

Job 22:21 *To pynia-ithuh ialade bad U, bad to long suk; na kane kan wan kaba bha keiñ ia me.*

Ban ithuh ia U Blei kamut ban ia ithuh-ithaw bad ban don ka jingiadei kaba jan bad U Blei. Ban shu tip shaphang U Blei khlem da ithuh ia U Blei kam pat biang. Kata kamut ngim pat ithuh shisha ia U Blei. Ngim dei ban shu sngewhun tang ha ka jingt看 shaphang U Blei hynrei ngi dei ban thrang ban ithuh shisha ia U Blei. Bad ngi lah ban don ia kane ka jingiadei bad U Blei tang da kaba pdiang ia U Jisu ha ka dohnud bad da kaba iaishah ha U da ka jingngeit (Ioannis 15:5). Kumta ngin sa lah ban ong kumba ong U Paul ha ka dkhot kaba harum:

2 Timothi 1:12 *Namar nga la ithuh ia uta ha uba nga ngeit, bad nga ngeit skhem ba u long uba lah ban da ia kata kaba nga la aiti ha u hamar kata ka sngi.*

- **Ban ieit ia U Blei bad ban pynpaw ia ka jinglong U Blei sha kiwei pat lane ban ieit ia kiwei pat:**

1 Ioannis 4:7-9 *Ko hep baieit, to ngin iaieit paralok hi, naba ka jingieit ka long na U Blei, te uwei pa uwei baroh uba ieit, la kha ia u na U Blei, bad u ithuh ia U Blei. Uta ubym ieit um ithuh ia U Blei, naba U Blei u long ka jingieit. Ha kane la pynpaw shynna ia ka jingieit U Blei ha ngi, ba U Blei ula phah ia la u khun ba la kha marwei sha kane ka pyrthei, ba ngin ioh im da u.*

Ka jingtip ia U Blei ka kynthup ban ieit ia U Blei bad ban pynpaw ia ka jinglong U Blei sha kiwei pat lane ban ieit ia kiwei pat.

- **Ban kohnguh ia U Blei**

Titos 1:16 *Ki phla ba ki tip ia U Blei; hynrei ha la ki kam ki len ia u, ba ki long ki ba ijli, bad kibym kohnguh, bad ha ki jingleh babha baroh kibym suid ñiew.*

Ban ithuh ia U Blei ka kynthup ruh ban kohnguh ia U, namar lada ngi la ithuh bad ngeit, ngin jin da la kohnguh ruh. Naba ka jingithuh ia U Blei kan ialam ia ngi sha kaban kohnguh ia U.

Bad kawei nga sngew donkam ban wanrah hakhmat jong phi, ba ha shuwa ba ngin 1)ngeit bad don ka jingidei bad U Blei, ha shuwa ba ngin 2)ieit ia U Blei bad pynpaw ia ka jinglong jong U sha kiwei pat, bad ha shuwa ba ngin 3)kohnguh ia U, nyngkong eh ngi donkam ban tip U Blei u long uei. U Paul ruh u ong, *“Namar uno uno baroh uban khot kyrpad ia ka kyrteng U Trai, yn pynim ia u. Kumno te kin iakhot kyrpad ia uta ha uba kim shym la ngeit? Kumno de kin ioh ngeit ha uta shaphang uba kim shym la iohsngew?”* (Rom 10:13-14). Ka jingiohsngew ka dei kaei kaei kaba iadei bad ka jingtip. Namar haba ngi iohsngew ngi tip ruh. Bad U Paul u ong shai ba *ka jingiohsngew* bad *ka jingtip* ki ju leit ha shuwa ia *ka jingngeit*. Ia kine ki laitylli kiba la jer ha khmat, ngin ym lah ban pyndep janai ia ki, lada ngim tip shuwa ia ka jubab jong kane ka jingkylli – UEI U BLEI? Namarkata ka long kaba donkam ban tip ia ki jubab jong kine ki jingkylli: Mano ba dei Une U Blei? Uei une U Blei ia uba ngi dei ngeit? Uei une U Blei ia uba ngi dei ban ieit? Uei une U Blei ia uba ngi dei ban kohnguh? U long uba kumno ha ka jinglong? Kine keiñ ki dei ki jingkylli kiba ngin iawad mynta ha kane ka jingpule, bad ngi ngeit skhem ba ka ktien jong U Blei marwei kan ai ha ngi ia ki jubab kiba thikna bad kiba janai.

Ko ki para baieit eh, ka long shisha kaba donkam ban ithuh ia U Blei namar lada ngi ithuh ia U ngi don ia *“ka jingim bymjukut, bad ka jingaiei bad ka jingsuk kan man bun ha ngi”*. Yn ym don uwei ruh u briew uba la shah ktah ha U Mynsiem jong U Blei u ban len ha la ka dohnud ba ym kwah ia kine, U Blei hi u tip ia ka jingkwah bad jingthrang jong ngi ia ka jingim bymjukut, bad namar ba U Blei u ieit eh ia phi bad ia ngi lang baroh, u phah ia la U Khun sha kane ka pyrthei kaba dum ba ngin ioh ithuh ia U Blei khnang ba ngin ioh ia ka jingim bymjukut, bad ba ngin ioh kyrhai ruh ia ka.

Lynnong-2

UEI U BLEI JONG KA BAIBL?

1. Katno ngut ki blei bashisha ki don katkum na ka Baibl?

Na ka Testament Barim- Ka jinghikai jong ki Kpa tymmen bad ki Nongiathuhlypa:

Deuteronomi 6:4 *To sngew, Ah Israel: U Trai uba U Blei jong ngi u long uwei U Trai.*

U Blei u iathuh ha ki jaidbynriew Israel ba U long uwei, kum ka jinghikai pyrshah ia ki hima nongwei kiba don hajan jong ki, kiba mane bun ki blei.

Deuteronomi 4:35 *Ha me keiñ la pyni ia kane, khnang ba men ioh tip ba U Trai u long U Blei: ym don uwei pat, tang ma u.*

Ym don uwei pat, tang ma u. Ka dei ha kane ka nongrim ba U Blei u la ai ia ka hukum banyngkong kaba khang ia ngi ban mane bun ki blei. (Pule Eksodos 20:1-3)

Jeremaiah 10:10 *Hynrei U Trai u long U Blei uba shisha; u long U Blei uba im, bad u syiem uba junom; ha ka jingbitar jong u ka khyndew ka khynniuh, bad ki jaid bynriew kim lah shah ia ka jingbitar ba iaibat jong U.*

Na ka Testament kaba Thymmai- Ka jinghikai jong ki Apostol U Khrist:

1 Korinth 8:4 *Shaphang kaba bam namar kata na kita kiei kiei ruh ba la knia ha ki bleithaw, ngi tip ba u bleithaw um long ei ei ruh em ha ka pyrthei, bad ba ym don U Blei hynrei tang uwei.*

1 Timothi 2:5 *Namar don uwei U Blei, bad uwei u ksiang ruh hapdeng U Blei bad ki briew, U Khrist Jisu, uba u hi ruh u briew.*

Jakob 2:19 *Me me ngeit ba U Blei u long uwei, me leh bha keiñ, kata ki ksuid ruh ki ngeit, bad ki sngewkiuh keiñ.*

Ki Apostol ki hikai ba don tang uwei U Blei, wat ki Ksuid ruh ki tip ia kata!

2. Mano Uta uba bitdor tam ban iathuh ha ngi shaphang U Blei uba shisha?

Ioannis 1:18 *Ym don mano mano ruh ba la iohi ia U Blei mynno mynno ruh; uta U Khun ba la kha marwei, uba long ha ka shadem U Kpa, u hi u la pynpaw ia u.*

Dei U Jisu, U Khun jong U Blei.

Ioannis 3:11 *Shisha, shisha nga ong ha me, ba ia kata kaba ngi iakren, bad ia kaba ngi la iohi ngi iaphla; hynrei phim pdiang satia ia ka jingphla jong ngi.*

Haba kren shaphang U Blei, U Jisu u iathuh ha ngi ia kaei kaba u tip bad ia kaei kaba u la iohi. Kata ka long ka mishon jong U haba u wan hiar na bneng: ban ai ha ngi ia ka jingshemphang ba ngin ioh ithuh ia U Blei (1 Ioannis 5:20). Ngilah ban shaniah skhem ha ki jinghikai jong U Jisu namar un ym len ia ka jingshisha shaphang U Blei. U Jisu u ong, *“phim shyim la ithuh ia u (U Blei); hynrei nga nga ithuh ia u; te lada nga ong ba ngam ithuh ia u, ngan long kum ma phi, uba lamler: hynrei nga ithuh ia u, bad nga sumar ia ka ktien jong u.”* (Ioannis 8:55)

3. Katkum U Jisu, Mano ba dei 'U Blei uba shisha'?

Ioannis 17:3 *Kane te ka long ka jingim bymjukut, ba kin ioh ithuh ia me U Blei uba shisha tang ma me hi, bad ia U Jisu Khrist, ia uba me la phah.*

Kine ki dei ki kyntien badonbor jong U Jisu mynba u dwai sha U Kpa. Ka jingithuh ia U Blei ka long kaei kaei kaba don jingiadei bad ka jingim bymjukut. Bad U Jisu u pynpaw ha ngi ba U Blei uba shisha u dei U Kpa. Ha kane ka dkhot harum U Ioannis ruh u iathuh ha ngi ba U Jisu u la kam ba U Blei u long U Kpa jong U hi.

Ioannis 5:18 *Namar kata te kita ki Jiw ki la nang iawad dong ia kaban pyniap noh ia u (Jisu), ym tang naba u la pynkhein ia ka sabbaton, hynrei ba u la ong ruh ba U Blei u long u Kpa jong u hi, u da leh ialade marryngkat bad U Blei.*

4. Katkum U Jisu, Mano ba dei 'U Trai ka bneng bad ka khyndew'?

Mathaios 11:25 *Mynkata U Jisu ula iathuh bad ula ong: Nga nguh ia me, Ko Kpa, U Trai ka bneng bad ka khyndew, ba me la buhrieh ia kine kiei kiei ruh na kiba stad bad kiba sian, bad me la pynpaw ia ki ha ki khunlung.*

Katkum ka kitab Jingpynpaw 14:6,7 ka jinghot kaba khadduh jong U Blei ka dei ka jinghot ban sheptieng ia U, ban ai ka burom ha U bad ban mane ia U, uba la thaw ia kiei kiei baroh ha bneng bad ha khyndew. Te mano ba dei Une U Blei uba la thaw ia kiei kiei baroh? U Paul u jubab ia kane ka jingkylli bad u ong ba dei *“U Trai ka bneng bad ka khyndew”* uba la thaw ia kiei kiei baroh (Ki Kam Ki Apostol 17:24). Kane ka long kaba donkam ia ngi ban tip, ioh ba ka jingsheptieng bad ka jingmane jong ngi ka leit sha u iakjakor uba long *“u blei jong kane ka pyrthei”* (2 Korinth 4:4). Bad katkum U Jisu ngi sngewthuh shai ba une *“U Trai ka bneng bad ka khyndew”* u long 'U Kpa' jong U (peit ruh Loukas 10:21). Une u longrynieng katkum ka Jingpynpaw 14 lynnong, ia uba ngi dei ban sheptieng, ban ai ka burom bad ban mane u dei 'U Kpa' jong U Jisu.

Hangne ngi iohi ba dei U Jisu uba pynpaw ha ngi ia kane ka jubab, Balei ym dei da ki nongiatuhlypa ne ki apostol ki ban ai ha ngi ia kum kane ka jubab kaba shai lait noh tang na U Jisu?

Mathaios 11:27 *Kiei kiei baroh la ai ha nga na U Kpa jong nga: ym don ruh uba ithuh ia U Khun, hynrei tang U Kpa; lymne uba ithuh ia U Kpa, hynrei tang U Khun bad uta ha uba uta U Khun u mon ban pynpaw ia u.*

Namar dei tang U Jisu uba iohi bad ithuh khambha ia U Kpa, bad shibynta na ka mishon U Jisu haba ula wan na bneng sha kane ka pyrthei ka long ban pynithuh ha ngi ia U Kpa khnang ba ngin ioh mane ia u ha ka mynsiem bad ha ka jingshisha. Hynrei ka jingeh ia ka pyrthei mynta kaba kynthup ia kiba bun ki khristan ruh, ka long ba ki la shah shukor ha kaba iadei bad ka jingmaneblei. Dei namarkane ba U Blei u sa phah ia ka khubor kaba khadduh bad kane ka khubor ka dei shaphang iano ngin mane. Namarkata ka long kaba donkam ba ngin tip, bad sngewthuh iano ngi mane. Bad kaba sngewtynnad ka long ba ngi ioh ia ka jubab na U Jisu.

5. U Jisu u hikai ia ngi ba ngin duwai shano?

Mathaios 6:9-13 *Namar kata phin duwai kumne: Ko Kpa jong ngi uba ha bneng, long bakhuid ka kyrteng jong me. Wan ka hima jong me. Long ka mon jong me ha ka khyndew, kumba ha bneng . . . Naba ka jong me long ka hima, bad ka bor, bad ka burom ruh, ha la ka rta.Amen.*

U Jisu u hikai ia ngi ba ngi dei ban duwai sha 'U Kpa' uba long U Blei uba shisha tang ma u hi. Shuh shuh, ngi dei ban pdiang ba ka hima, ka bor bad ka burom ki long ki jong U Kpa.

6. Kano ka long ka hukum kaba kongsan na ki baroh?

Markos 12:28-32 *Ha ba ula wan te ha u uwei na ki nongthoh uba la iohsngew ba ki iasaid paralok hi, uba da sngewthuh ruh ba u la iathuh bha ia ki, ula kylli ia u, Kano ka long ka hukum kaba kongsan na ki baroh? U Jisu ula iathuh te ha u, kaba kongsan na ki hukum baroh long, Sngew, Ah Israel, U Trai uba U Blei jong ngi u long uwei U Trai. Men ieit ia U Trai U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh bad da ka bor jong me baroh, kane keiñ ka hukum kaba kongsan. Kaba ar ruh ka long kane: men ieit ia la u paramarjan kumba ia lade. ym don ka hukum kawei pat kaba kham khraw ia kine. Uta u nongthoh u la ong te ha u, kaba dei, ko Nonghikai! Me la ong kaba shisha, ba U long uwei, bad ym don uwei pat hynrei tang ma U.*

Kane ka dei ka jingäathuhkhana, kaba la thoh shaphang ka jingiakren U Jisu bad uwei na ki nongthoh. İa u nongthoh (u 'scribe') la ju tip İa u kum uba trei İa ka kam ban bud İa ki jingthoh bakhuid ban pynmih bun tylli ki kopi jong ka testamen barim khnang ba ki briew kiba kwah kin İoh pule, namar ha kato ka por ym pat shym la don ki kor shon kot lane ki printer kumba la ju don mynta. Une u nongthoh um shym la thoh tang shiphew tylli ki kopi hynrei kane ka dei ka kamram jong u man ka sngi, bad un jin da la tip bha İa ki jingthoh bakhuid, kumno ba ka la hikai shaphang U Blei bad İa kiei kiei kiba İadei shaphang U Blei. Bad na kane ngi sngewthuh shai, ba ka jingkylli kaba une u nongthoh u buh ha U Jisu, kam dei namar ba u kwah tip İa kata ka hukum ba kongsan hynrei ka dei namar ba u kwah ban tynjuh İa U Jisu hatu u dei ne em uta U Messiah. U nongthoh hi u tip İa ka jubab kaba dei, namarkata, ka jubab kaba U Jisu u ai ka long kaba pdianghun ha une u nongthoh uba tip ha la ka dohnud ba kaei kaba U Jisu u ong ka long kaba shisha bad u pynskhem hadien ba *"ym don da uwei pat hynrei tang ma u"*. Bad ha ka jingshisha U Jisu ula sot İa kine ki kyntien na Deuteronomi 6:4,5 ;10:12, Lebitikos 19:18. Kane ka long ka sakhi ba wat ha ka por jong U Moses, ka jingngeit kaba long salonsar ka dei ba ki ngeit ha Uwei U Blei.

Ban tip İa U Blei ka long kaba kongsan ha shwa ba ngin lah ban ieit İa U. Ka jingtip kaba beit shaphang U Blei ka long kaba kongsan na ka bynta ka jingİadei jong ngi bad U.

7. Hato U Jisu u pynrem bad pynbeit İa u nongthoh?

Markos 12: 34 *Ynda U Jisu ula İohi te ba ula İathuh stad, ula ong ha u, Mem long jngai na ka hima U Blei. Te naduh kata ym don ba nud ban kylli ei ei İa u.*

U Jisu um shym la pynrem lane pynbeit İa u nongthoh, hynrei pynban U la kyntiew İa u. U nongthoh u dei u Jiw. Namarkata, ka jingngeit jong u nongthoh ka phalang İa ka jingngeit jong ka jaidbynriew Jiw hi baroh kawei. Ki Jiw ki ngeit tang ha uwei U Blei:

Ioannis 8:41 *Ynda kumta ki la İathuh ha u, . . . ngi don uwei U Kpa, uba U Blei keiñ.*

8. Hato U Jisu u pynithuh mano ba dei une uwei U Blei jong ki Jiw?

Ioannis 8:54 *U Jisu ula İathuh, Lada nga pyndon burom İa lade, ka burom jong nga kam long ei ei ruh em; U Kpa jong nga u long uba pyndon burom İa nga; İa uba phi phi ong ba u long U Blei jong phi.*

Uwei U Blei jong ki Jiw dei 'U Kpa jong U Jisu'.

9. Hato U Blei u long tang u jong ki Jiw?

Rom 3:29 *Lane U Blei u long tang u jong ki Jiw hi? um long u jong ki Jentil ruh? Hooïd keiñ, u jong ki Jentil ruh.*

10. İano ki nongmaneblei kiba shisha ki mane?

Ioannis 4:23 *Hynrei ka por kan jia, bad ka long mynta keiñ, haba ki nongmane Blei kiba shisha kin ia mane ia U Kpa ha ka mynsiem bad ha kaba shisha naba U Kpa ruh u wad ia kiba kum kita ban iamane ia U.*

Ki nongmaneblei kiba shisha ki mane ia 'U Kpa', ki sngewthuh ia U Blei uba shisha, uba thaw ia ka bneng bad ia ka khyndew. Nga ngeit ba phi ruh phi thrang ban long ki nongmaneblei kiba shisha, khnang ba phin long kiba la kloï haba U Jisu un wan.

11. Katkum ki Apostol, mano ba dei uwei U Blei?

1 Korinth 8:6 *Hynrei ia ngi don tang uwei U Blei U Kpa, na uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi ha u; bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist, da uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi da u.*

Ephesos 4:6 *Uwei U Blei bad U Kpa ia baroh, uba halor baroh, bad lyngba ia baroh, bad ha baroh.*

Jakob 3:9 *Da une hi ngi kyrkhu ia U Blei uba U Kpa; bad da une hi ngi tim noh ia ki briew, ia kiba la thaw kat kum ka dur U Blei.*

2 Petros 1:17 *Namar ula pdiang na U Blei uba U Kpa ia ka jinglong burom bad ia ka jingpyndon burom...*

2 Ioannis 3 *Kan long lem bad ngi ka jingaiei, ka jingisynei bad ka jingsuk na U Blei uba U Kpa bad na U Jisu Khrist U Khun, uta u Kpa, ha ka jingshisha bad ha ka jingieit.*

Judah 1 *U Judah, u shakri U Jisu Khrist bad u para U Jakob, Ha kita ia kiba la khot, kiba ieit ha U Blei U Kpa, bad ia kiba la ri noh khnang ia U Jisu Khrist.*

Katkum ki Apostol, uwei U Blei jong ka Baibl u dei 'U Kpa' jong U Jisu.

12. Mano ba dei 'U Blei baim bad bashisha'?

1 Thessaloni 1:9-10 *Namar ma ki hi ki ia pynbna shaphang jong ngi kaba kumno ka jingpdiang jong phi ia ngi, bad kumno phi la phai sha U Blei na ki bleithaw, ban shakri ia U Blei baim bad bashisha, bad ban khmih lynti ia U Khun jong U na bneng, ia Uba u la pynmihpat na kiba iap, U Jisu keiñ, uba pyllait ia ngi na kata ka jingbitar kaban sa wan.*

Ha kane ka dkhot don arngut ki kynja-blei –“*U Blei baim bad bashisha*” bad “*U Khun jong U*”. Ka long kaba shai bha ba “*U Blei baim bad bashisha*” u dei 'U Kpa', bad U Jisu pat u dei U Khun jong U Blei baim bad bashisha.

13. Hato ki Khristan banyngkong ki äaineh skhem ha kane kajuh ka jingngeit jong ki Apostol?

Ki Kam 2:42 *Bad ki la äaineh skhem ha ka jinghikai jong ki apostol bad ha ka jingiasyllok, bad ha kaba kdiah kpu, bad ha ki jingduwai de.*

14. Kaei ka jinglong tynrai jong U Blei baim bad bashisha?

- **U Blei u long hi barobor:**

Ioannis 5:26 *Namar kumba U Kpa u don ka jingim halade, kumta u la ai ha U Khun ruh ban ioh ka jingim ha lade.*

Eksodos 3:14 *Bad U Blei u la äathuh ha U Moses, NGA LONG BA NGA LONG: u la ong ruh, Kumne men ong ha ki khun Israel, NGA LONG u la phah äa nga ha phi.*

Ka jingim ka la ju don barobor ha U Blei. Ka long ka jingim kaba tynrai, kaba khlem pan kylliang, bad kaba khlem ioh pateng. Ka jingim jong ngi ka shong ha U Blei, ngi iohna U Blei bad dei U Blei uba kyrshan äa ngi, hynrei ka jingim jong U Blei pat kam shong ha kaei kaei. Äa ngi la pynlong da U Blei, bad äa U ym don ba pynlong, U long uba ju long barobor.

- **U Blei u long na bymjukut sha bymjukut:**

Isaiah 40:28 *Mem shym la tip? mem shym la iohsngew? U Blei bymjukut, U Trai, U Nongthaw äa kiba kut ka pyrthei, um sngewlywait lymne ju thait; ym don jingiit äa ka jingshemphang jong u.*

Salm 102:25-17 *Naduh mynhyndai me la seng äa ka nongrim jong ka khyndew, bad ki bneng ki long ki jingleh ki kti jong me. Kine kin duh noh, hynrei me men äaisah; hood keiñ, kita baroh kin man rim kum ka jain; kum ka jainkup men pynkylla äa ki; hynrei me me long ujuh, bad ki snem jong me kin ym kut. (Pule ruh Hebru 1:10-12)*

Salm 90:2 *Mynba mem pat pynmih noh äa ki lum, lymne ba mem pat thaw dur äa ka khyndew bad äa ka pyrthei, wat naduh bymjukut haduh bymjukut, me me long U Blei.*

Salm 48:14 *Naba une U Blei u long U Blei jong ngi junom la junom: un long u nongialam jong ngi jin haduh ka jingäap.*

Isaiah 57:15 *Naba kumne ong uta uba ha khlieh bad hajrong tam uba shong dap äa ka bymjukut, uba ka kyrteng jong u U Bakhuid.*

1 Timothi 1:17 *Te ha U Syiem bymjukut, ubym ju iap, ubym lah iöhi, uba U Blei tang ma u hi, to long ka burom bad ka jingpyndon burom ha la ka rta ha la ka rta: Amen.*

1 Timothi 6:16 *Uba tang ma u hi uba don ka jingbymiap, uba shong ha ka jingshai bymlah kot; ia uba ym don briew uba la iöhi, lane ba lah ban iöhi: ha uba to long ka burom bad ka bor bah bymjukut: Amen.*

- **U Blei u long uba bymjukut lane ubym lah thew shuh:**

Salm 147:5 *Uba khraw long U Trai jong ngi, bad uba khlain ha ka bor; ka jingshemphang jong u kabym kut shuh.*

Job 11:7-9 *Me lah ma me da kaba wad ban shem ia U Blei? me lah ban shem ia U Badonbor baroh haduh kaba janai? Ka jrong kat ka bneng; me lah leh aiu ma me? Kham jylliew ban ia ka jaka shong riewiap; me lah ban tip aiu ma me? Ka jingthew jong u ka kham jrong ban ia ka khyndew, bad kham iar ban ia ka duriaw.*

Rom 11:33 *Ah ka jingjylliew bah ka jingkyntrei spah ka jingstad bad ka jingtip U Blei! Ah katno ba kita ki jingkut bishar jong u ki long kibym lah iit shuh, bad kita ki lynti jong u kibym lah bud shuh!*

Ka jinglong tynrai jong U Blei kam don pud bad jingthew. Ka hok, ka jingieit bad ka jingisynei jong U Blei ki long kiba bymjukut ha ka jingthew. U Blei u long kham khraw palat ban ia kaei kaba ngi lah ban tip bad sngewthuh.

(Pule ruh na Jeremaiah 31:3; Salm 103:17; 119:142.)

- **U Blei u long ka jingieit:**

1 Ioannis 4:8 *Uta ubym ieit um ithuh ia U Blei, naba U Blei u long ka jingieit.*

Ka jingieit ka long ka jinglong tynrai jong U Blei. Ka jingieit ka long ka jinglong kaba halor tam na ki jinglong jong U Blei baroh. Ka long ka jinglong na ki jinglong jong U Blei. Dei ha ka jingieit ba U Blei u pynshong nongrim ia kiei kiei baroh. Ka jingaiei, ka jingshahslem ka jingisynei bad ka jingshisha ki mih na ka jingieit bah jong U Blei. Ban sngewthuh shaphang ki jinglong jong ka jingieit bashisha bad ia ka aiñ-tynrai jong ka, phi lah ban pule na 1 Korinth 13:4-13.

- **U Blei u long uba isynei bad uba aiei:**

Deuteronomi 4:31 *Naba U Trai uba U Blei jong me u long U Blei uba isynei keiñ; un ym iehnoh ia me, lymne pynjot ia me, lymne klet ia ka jutang jong ki kpa jong me ia kaba u la smai ha ki.*

Eksodus 34:6,7 *Te U Trai ula iaïd lait ha shuwa jong u, bad ula pynbna, U Trai, U Trai, U Blei uba isynei bad ba aiei, uba iaishah slem, bad uba kynrei ha ka jingbha bad ka jingshisha, uba bat ka jingisynei ia ki hajar, uba map ia ki jingpalat, bad ia ka jingryngkang, bad ia ka pop; bad un um pynksan da lei lei ia u bymman, uba pynwan ia ki jingpalat jong ki kpa ha ki khun, bad ha ki khun jong ki khun, haduh ka lai bad kaba saw pateng bynriew.*

Salm 103:8,17 *U Trai u dap ka jingisynei bad uba aiei, uba jynsur ban bitar, bad uba kynrei ka jingisynei. (17) Hynrei ka jingisynei U Trai ka long na bymjukut sha bymjukut ha kita kiba sheptieng ia u, bad ka hok jong u ha ki khun ki khun.*

Ephesos 2:4,5, 8,9 *Hynrei U Blei u long uba kynrei ka jingisynei, namar ka jingieit kaba khraw jong u da kaba u la ieit ia ngi, wat mynba ngi la long kiba iaap da ki jingryngkang jong ngi, u la pynim ia ngi lem bad U Khrist (da ka jingaiei la pynim ia phi). (8) Namar da ka jingaiei la pynim ia phi, da ka jingngeit keiñ; kata ruh ym na phi hi; ka long ka jingai U Blei: ym da ki jingleh keiñ, ba uno uno ruh un ym ioh ban sngew sarong.*

Ephesos 1:7 *Ha uba ngi ioh ka jingsiewspah da ka snam jong u, ka jingmap ia ki jingpalat jong ngi, katba kum ka jingkynrei ka jingaiei jong u.*

1 Petros 5:10 *Te U Blei ka jingaiei baroh, uba la khot ia phi sha kata ka burom bymjukut jong u ha U Khrist, ynda phi la shah shitom khyndiat por, ma u hi keiñ un da pynjanai ia phi, un da pynskhem, un da pynshaitbor.*

(Pule ruh na Salm 130:7; 145:8; 136:1; Titos 3:5-7.)

- **U Blei u long uba bha:**

Markos 10:18 *Ym don uba bha, hynrei tang uwei, uba U Blei.*

Dei tang U Blei uba long uba bha namar ka jingbha ka wan na U. Lada don kano kano ka jingbha kaba shisha hangno hangno, to tip ba U Blei u don hangta. Lah ban shem ia ka jinglong babha tang ha ka jaka ba U Blei u don, namar shabar U Blei kan ym don ka jingbha.

- **U Blei u long uba hok:**

Deuteronomi 32:4 *U Mawsiang, ka jingleh jong u kaba janai; namar ki lynti jong u baroh ki long ka jingbishar: U Blei ka jingshisha bad khlem ka jingbymhok, uba hok bad uba beit u long.*

U Blei u long uba hok bad uba beit naduh haduh. Watla U Blei u pynksan ia ubym riwblei uba la ngeit ha U Jisu, U Blei u dang long hi uba hok (Rom 4:5; 3:26). Ngin ym lah ban kynnoh pop ia U namar ka don shisha ka jinglong bahok ha U.

(Pule ruh na Jeremaiah 12:1; Ioannis 17:25.)

- **U Blei u long uba khuid:**

Eksodos 15:11 *Uei uba kat ma me? Ah Trai hapdeng ki blei? uei uba kat ma me uba tyngshain ha ka jingkhuid, uba itieng ha ki jingiaroh, uba leh ia ki kam phylla?*

Ka jingkhuid jong U Blei ka dei ka jinglong bahok, bakhuid, bakyntang jong U. Ha kiwei pat ki kyntien, U long uba khlem thohbria ha ka jinglong.

(Pule ruh na Lebitikos 11:44,45; Isaiah 6:2,3; Isaiah 57:15; 1 Petros 1:15,16.)

- **U Blei u long uba shisha:**

Salm 86:15 *Hynrei me, Ah Trai, me long U Blei uba dap ka jingisynei bad ka jingaiei, uba jynsur ia ka jingbitar, bad uba kynrei ka jingisynei bad ka jingshisha.*

Jingkhein 23:19 *U Blei um long u briew, ba un lamler; lymne u khun u briew, ba un kylla kaba mut; ia kaba u la ong, un ym leh? Lane ia kaba u la kren, un ym pyndep noh?*

Titos 1:2 *Ha ka jingkyrmen ia ka jingim bymjukut, ia kaba U Blei, ubym lah ban lamler, u la lah kular mynshuwa ki por bymjukut.*

(Pule ruh na Hebru 6:18; Salm 25:5, 10; Deuteronomi 32:4; Salm 31:5.)

- **U Blei u long uba janai bad uba kynsai:**

Salm 18:30 *Shaphang U Blei, ka lynti jong u ka long kaba janai: ia ka ktien U Trai la pynphrang; u long ka stieh ia kita baroh kiba shaniah ha u.*

U Blei u long ubym lah ban bakla bad namarkata um donkam ban kylla-kabamut. Baroh ki jingthmu bad ki jingleh U Blei ki long kiba janai bad kiba skhem. Yn ym don shuh kaei kaei kaba kham janai bad kaba kham kynsai palat ban ia kata kaba don ha U Blei. (Pule ruh na Mathaios 5:48.)

- **U Blei u long uba iaineh:**

Deuteronomi 7:9 *To tip namarkata ba U Trai uba U Blei jong me, ma u uba long U Blei; U Blei uba iaineh keiñ, uba iaisumar ia ka jutang bad ia ka jingisynei bad kita kiba ieit ia u bad kiba sumar ia ki hukum jong u haduh shihajar ki pateng bynriew.*

1 Ioannis 1:9 *Lada ngi phla ia ki pop jong ngi, u long uba iaineh bad uba hok, ban map noh ia kita ki pop jong ngi bad ban pynkhuid ia ngi na kabym hok baroh.*

1 Korinth 10:13 *Ka jingtyngjuh kam shym la ngat ha phi hynrei tang kaba u briew u lah ban shah; hynrei U Blei u long uba lah ban shaniah, uban ym shah*

ba yn tynjuh ia phi tam ia kata ia kaba phi lah, hynrei ryngkat bad kata ka jingtynjih un thaw ruh bad ia ka lad ban lait, khnang ba phi lah ban shah ia ka.

(Pule ruh na 1 Korinth 1:9, 1 Thessaloni 5:24, 2 Thessaloni 3:3.)

- **U Blei u long ka jingshai:**

1 Ioannis 1:5 *Te kane ka long kata ka khubor ia kaba ngi la iöhsngew na u, bad ngi iäpynbna ha phi: U Blei u long ka jingshai bad ha u ka jingdum kam don satia.*

Salm 104:1-2 *Ko mynsiem jong nga, to kyrkhu ia U Trai. Ah Trai U Blei jong nga, me long uba khraw eh; me la kup da ka burom bad ka jinglong burom. Uba tap ia lade da ka jingshai kum da ka jaiñ; uba siang ia ki bneng kum ka jingkah.*

1 Timothi 6:16 *Uba tang ma u hi uba don ka jingbymiäp, uba shong ha ka jingshai bymlah kot; ia uba ym don briew uba la iöhi, lane ba lah ban iöhi: ha uba to long ka burom bad ka bor bah bymjukut: Amen.*

U Blei u long ka jingshai bad U tap ruh ia ka met bakynja-blei jong U da ka jingshai batyngshain eh jong ka burom jong U. La thoh ruh ba long U “*U Kpa jong ki jingshai*” (Jakob 1:16).

Namarkata lada ngi kwah ban long ki khun jong ka jingshai, bad lada ngi kwah ban long kiba bha, kiba ieit, kiba isynei, kiba shisha, kiba iäineh, kiba hok bad kiba khuid ngi donkam ban pyniasoh ia lade bad U Blei da kaba ngeit ha U Jisu Khrist. Lada ngi don ia U Mynsiem U Blei hapoh jong ngi ngin sa long kum U Blei ha ka jinglong.

- **U Blei u long ubym ju kylla:**

Malakhi 3:6 *Naba nga U Trai ngam ju kylla; namarkata keiñ ba ym shym la bam duh noh ia phi, ko phi ki khun U Jakob.*

Jakob 1:17 *Ka jingai babha baroh bad ka jingai bajanai baroh ka long na jrong, kaba wan hiar na U Kpa ki jingshai, bad uba ym don ka jingkylla shuh, lymne ka syrngiew kaba shat da ka jingkylla.*

Hebru 6:17 *Ha kaba U Blei, haba u sngewbha hi ban pyni kham shai shuh shuh ha kita ki nongioh ia kata ka jingkular, ia ka jingbymkylla ka jingthmu jong u, u la pynskhem ia ka da ka jingsmai.*

U Blei um ju kylla ha ka mynsiem, ha ka jinglong bad ha ka jingthmu. U long shisha U Blei uba ngi lah ban shaniah.

- **U Blei u long uba kynja-mynsiem:**

Ioannis 4:24 *U Blei u long U Mynsiem, te ka dei ia kiba mane ia u, ban mane ha ka mynsiem bad ha kaba shisha.*

Baroh kaba U Blei u long ka dei ha ka Mynsiem jong U. Ka jinglong tynrai bad ka jinglong U Blei ki don ha ka Mynsiem jong U Blei. U Blei u tip, u sngewthuh, u pyrkhat, u thmu, u kynmaw bad u don ki jingsngew ha ka mynsiem lane ha ka dohnud kumba long ma ngi ki briew (nuksa- Jenesis 6:6). Kumba treikam ka mynsiem jong U Blei kumta ruh ka long ka mynsiem jong ngi ki briew namar ia ngi la thaw ha ka dur jong U Blei. Hynrei ka jingiapher hapdeng U Blei bad ki briew ka long ba U Blei u long u longrynieng uba bymjukut, uba khlem pud bad ubym lah thew shuh (1 Korinth 2:10-16). Kiei kiei baroh ki mih na U Mynsiem jong U Blei. Namarkata ki kam jong U ruh ki long kiba kynja mynsiem (nuksa- Jenesis 1:2; Sekharaiah 4:6; Ioannis 3:5-8). Ia kane ka bynta phin sa kham sngewthuh shuh shuh ha ka lynnong kaba dei shaphang U Mynsiem Bakhuid.

- **U Blei u long uba tip lut ia kiei kiei baroh:**

1 Ioannis 3:20 *Ha kita kiei kiei ba kata ka dohnud jong ngi ka pynrem ia ngi; naba U Blei u long uba kham khraw ia ka dohnud jong ngi, bad u tip ia kiei kiei baroh.*

Ki Kam Ki Apostol 15:18 *Uba pyntip ia kine kiei kiei ruh naduh kaba sdang ka pyrthei.*

Hebru 4:13 *Bad ym don ka jingthaw ba khlem paw ha khmat jong u; hynrei kiei kiei baroh ki long lyngkhuid bad kiba paw pyrshah ha ki khmat jong u bad uba ngi ia donkam.*

(Pule ruh na Salm 147:4; Isaiah 40:28; Mathaios 6:8; 10:29; Salm 139:2; 1 Ki Syiem 8:39; 1 Petros 1:20; Isaiah 46:9-10.)

Ka jingtip lut jong U Blei ka kynthup ia kaba la leit noh, ia kaba mynta bad ia kaban sa wan.

- **U Blei u long uba stad halor baroh:**

Rom 16:27 *Ha U Blei, uba stad tang ma u hi, ha une keiñ, da U Jisu Khrist, to kan long ka burom sha ki bymjukut: Amen*

(Pule ruh na Rom 11:33; 1 Korinth 2:7; Ephesos 1:8; 3:10.)

- **U Blei u long uba donbor halor kiei kiei baroh:**

Jenesis 17:1 *Te U Abram u la long khyndai phew khyndai snem, bad U Trai u la paw ha U Abram, bad u la ong ha u, Nga long U Blei U Badonbor baroh, to iaaid ha khmat jong nga, bad to long me uba janai.*

2 Korinth 6:18 *Bad ngan long U Kpa ia phi, ma phi ruh phin long ki khun shynrang bad ki khun kynthei ia nga, ong U Trai U Badonbor baroh.*

Jingpynpaw 19:6 *Bad nga la iöhsngew kum ka jingsawa u paidbah byllien, bad kum ka jingsawa shibun ki um, bad kum ka jingsawa ki pyrthat bajam, ki da ong, Halleluia! naba U Trai uba U Blei jong ngi, U Badonbor baroh, u la synshar.*

Markos 10:27 *Haba U Jisu u la khmih shain te ha ki, u la ong, Ha ki briew kata kabym lah, hynrei ym ha U Blei; naba kiei kiei baroh ki long kiba lah ha U Blei.*

Jenesis 18:14 *Don kaei kaei ruh ia kaba um lah U Trai? Ha kata ka ia ba la lah buh ngan wan phai pat keiñ sha me, hamar kaba ka aiom ka jingim, te Ka Sara kan iöh u khun.*

(Pule ruh na Jenesis 35:11; Jingpynpaw 1:8; 4:8; 15:3.)

U Blei u don ka bor halor ki briew, halor ki angel, halor u soitan, halor ka jingiap, halor ka jingjynjar bad jingshitom, halor ka mariang, halor ki khet bad ki hima, halor ki jingjia baroh bad ha kiei kiei baroh. U don ka jingkitkhlieh halor kiei kiei baroh bad ha kajuh ka por u lah ban teh lakam ia ki.

- **U Blei u long uba dap ha ki jaka baroh:**

Jeremaiah 23:24 *U lah uno uno ban buhrieh ia lade ha ki jaka barieh ba ngan ym iöhi ia u? ong U Trai. Nga ngam dap ia ka bneng bad ia ka khyndew? ong U Trai.*

Salm 139:7-12 *Shano ngan leit na u mynsiem jong me? Lane shano ngan phet rieh na khmat jong me? Lada ngan kiew shabneng, me don hangta: lada ngan siang ia la ka jingthiah ha ñiamra, ha khmih, me don hangta. Lada ngan shim ia ki thapniang mynstep, bad ngan shong ha kiba kut ka duriaw; wat hangta ka kti jong me kan ialam ia nga, bad ka kti kamon jong me kan bat ia nga. Lada nga ong, Shisha ka jingdum ka tap lup ia nga, te ka miet kan long ka jingshai baroh sawdong ia nga; ka jingdum hi kam buhrieh na me, hynrei ka miet ka tyngshain kum mynsngi: ka jingdum bad ka jingshai ki ialong kumjuh ia me.*

U Blei u long U Mynsiem bad U lah ban don lut ha ki jaka baroh lyngba U Mynsiem jong u. Namarkata ngi lah ban mane ia U Blei ha kano kano ka jaka ruh, kaba ibit ban shakri ia U, kumba la thoh ba “ka dei ia kiba mane ia u, ban mane ha ka mynsiem bad ha kaba shisha.” Ym don ka jaka ha kaba U Blei un um lah ban don lane ban sam lyngba. U tip jia aiu ha ki jaka baroh. U don ha ki jaka baroh, hynrei ym ha kiei kiei baroh. Ka jingngeit ba U Blei u don ha kiei kiei baroh ka dei ka jingngeit ‘Pantheism’ kaba long ka jingngeit bakla. U Blei um im lane shong sah ha kiei kiei baroh. Ka Baibl ka iathuh ha ngi ba U Blei um shong ha ki dieng ki maw, ha ki lum ki wah, bad ha ki khlaw ki bap lane ha u nongpop ubym pat kylla-kaba-mut lane ha ki angel bymman hynrei U Blei u sngewbha ban

shong sah ha ka dohnud jong kiba la ngeit ha U Khrist, ha ki angel bakhuid bad ha ka nongbah bakhuid.

15. Mano ba long 'U Tynrai bah' jong kiei kiei baroh?

1 Korinth 8:6 *Hynrei ia ngi don tang uweï U Blei U Kpa, na uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi ha u; bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist, da uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi da u.*

2 Korinth 5:18 *Te kiei kiei baroh ki long na U Blei, uba la pyniasuk noh ia ngi ha lade hi da U Jisu Khrist, bad uba la aiti ha ngi ia ka jingpyntrei ia ka jingpyniasuk.*

Rom 11:36 *Naba na u, bad da u, bad sha u, long kiei kiei baroh: ha uba to long ka burom sha ki bymjukut! Amen.*

Ephesos 4:6 *Uwei U Blei bad U Kpa ia baroh, uba halor baroh, bad lyngba ia baroh, bad ha baroh.*

U Blei U Kpa u long U Tynrai bah jong kiei kiei baroh. U long U Kpa jong U Jisu, jong ki angel bad jong ngi ruh. U long u tynrai jong ka jingim, ka jingshai, ka jingkmen, ka jingsuk, ka jingpyntngen, ka jingshisha, ka jingieit bad ka jingbha bad kiei kiei baroh.

16. Mano ba thaw ia kiei kiei baroh?

Ki Kam 17:24 *Uta U Blei keiñ uba la thaw ia ka pyrthei bad ia kiei kiei baroh kiba don ha ka, uba haba u long U Trai ka bneng bad ka khyndew, um shong ha ki iing blei ba la thaw da ki kti.*

Ngi la iohi mynne ha ka jingkylli 4 ba "U Trai ka bneng bad ka khyndew" dei U Blei U Kpa. Dei U Blei U Kpa uba thaw ia kiei kiei baroh.

17. Kumno U Blei U Kpa u thaw ia kiei kiei baroh?

Kolosai 1:16 *Naba ha U (U Khrist) la thaw ia kiei kiei baroh, ha ki bneng bad ha ka khyndew, kiei kiei kiba lah ban iohi bad kiei kiei kibym lah iohi, la ki khet lane ki hima lane ki jingsynshar lane ki bor; ia kiei kiei baroh keiñ la thaw da u bad ia u.*

Hebru 1:1-2 *Ha kine ki sngi kiba khadduh u (U Blei) la kren ha ngi ha U Khun; ia uba u la thung ban long u nongiohpateng ia kiei kiei baroh, da u (U Khun) ruh la thaw ia ki pyrthei.*

Ioannis 1:3 *Da u (U Ktien) la long kiei kiei baroh, bad khlem ma u ym shym la long kaei kaei ruh kaba la long.*

U Blei U Kpa u thaw ia kiei kiei baroh lyngba U Jisu Khrist. U Blei u la ai ha U Jisu ia ka bor bad U Jisu kum u rangbah nongtei u pyndep bad pyniaid ia ka jingthmu jong U Blei. Hynrei U Jisu u ai lut ia ka burom sha U Kpa kum "U Trai ka bneng bad ka khyndew" bad "U Syiem uba khraw" jong ka bneng salonsar (Salm 95:3).

18. Mano ba kyrshan bad ba pyndap ia kiei kiei baroh?

Salm 135:6-7 *U Trai u la leh ia kaei kaei baroh, kaba u la mon, ha bneng bad ha ka khyndew, ha ki duriaw bad ha ki jingjylliew baroh. U pynkyntiew ia ki jynhaw na kiba kut ka khyndew; u pynlong ki lielieh ia u slap; u pynmih ia ka lyer na ki jingkynshew jong u.*

Ki Kam Ki Apostol 17:28 *Namar ha u ngi im, bad ngi khih, bad ngi long de; kumba kiba na ki nongthaw jingrwai jong phi hi ruh ki la ong, Namar ngi long ruh ki khun ki ksiew jong u.*

Salm 104:27-30 *Kine baroh ki khmih ia me (U Blei), ba men ai ha ki ia ka jingbam jong ki ha la ka aiom. Ia kaba ma me me ai ha ki ki ia tam; me plie ia la ka kti, te ki la kdang da kaba bha. Me buhrieh ia la ka khmat, ki la jynjar; me shim noh ia ki mynsiem jong ki, ki iap, bad ki phai noh pat sha la ka khyndew. Me pynmih noh ia la U Mynsiem, la thaw ia ki; bad me pynthymmai ia ka khmat jong ka khyndew.*

Hebru 1:3 *(U Jisu) Uba haba u long ka jingtyngshain ka burom jong u (U Kpa), bad ka dur hi ka jinglong tynrai jong u (U Kpa), bad (U Jisu) uba kyrshan ia kiei kiei baroh da ka ktien ka bor jong u, haba u la lah pynlong ka jingpynkhuid ia ki pop, u la shong ha ka kti kamon jong Uba khraw tam sha jrong;*

Kolossai 1:17 *Bad (U Jisu) u long mynshuwa kiei kiei baroh, bad ha u kiei kiei baroh ki ianeh lang.*

(Pule ruh na Jenesis 8:21-22; Job 38:33-37; Salm 36:6; 104:1-35; 2 Petros 3:7.)

U Blei U Kpa uba la thaw ia kiei kiei baroh da U Jisu Khrist u la kyrshan bad pyndap ruh ia ki lyngba U Jisu Khrist.

19. Hato U Khrist u don 'Blei'?

Ha ka por ka jinglongbriew jong U Khrist - Shwa ka jingiap bad ka jingmihpat jong U:

Mathaios 27:46 *Te hamar kaba khyndai baje, U Jisu u la pyrta da ka ktien kaba jam, u da ong, , Eli, Eli, lama sabakhthani (kata kaba long, U Blei jong nga, U Blei jong nga, balei ba me la iehnoh ia nga?).*

Hadien ka jingmihpat jong U:

Ioannis 20:17 *U Jisu u ong ha ka, To wat ktah ia nga; namar ngam pat leit kiew sha la U Kpa: hynrei to khie leit sha ki para jong nga, bad to ong ha ki:*

Ngan sa leit kiew sha U Kpa jong nga, bad U Kpa jong phi, bad U Blei jong nga, bad U Blei jong phi.

Ephesos 1:3 *Long ba la kyrkhu ia U Blei bad U Kpa U Jisu Khrist uba U Trai jong ngi, uba la kyrkhu ia ngi da ki jingkyrkhu bakynja mynsiem baroh ha ki jaka bneng ha U Khrist.*

Jingpynpaw 3:12 *Uta uba jop, ngan pynlong u rijied ia u ha ka iing U Blei jong nga, te un ym mih noh shuh shabar: bad ngan thoh halor jong u ia ka kyrteng U Blei jong nga, bad ia ka kyrteng jong kata ka nongbah U Blei jong nga, Ka Jerusalem bathymmai, kaba wan hiar na bneng na U Blei jong nga, bad ia kata ka kyrteng jong nga kaba thymmai.*

U Kpa u dei U Blei jong U Khrist.

20. Katkum U Jisu, Mano ba long 'u bakhraw tam' ia baroh?

Ioannis 10:29 *U Kpa jong nga, uba la aiti ia ki ha nga, u long uba kham khraw ia baroh, bad ym don uba lah ban knieh kynthet ia ki na ka kti U Kpa jong nga.*

Ioannis 14:28 *Phi la iöhsngew kumno nga la ong ha phi, Ngan sa leit noh, bad ngan wan pat ha phi. Lada phi la ieit ia nga, phin da kmen namar ba nga la ong, Ngan sa leit noh sha uta U Kpa: namar uta U Kpa u long uba kham khraw ban ia nga.*

U Blei U Kpa u long uba kham khraw ban ia baroh kynthup lang ia U Jisu namar U Kpa u long ha shuwa ia kiei kiei baroh, u long na ki bymjukut bad Um don jingsdang lane jingkut. Bad na U ki sdang kiei kiei baroh. U long U Alpha bad U Omega, U Tynrai bah jong kiei kiei baroh.

21. Mano ba long 'U Khlieh duh' jong kiei kiei baroh?

Salm 7:17 *Ngan ainguh ha U Trai katba kum ka hok jong u: bad ngan rwai ka jingiaroh ha ka kyrteng U Trai U Bahakhlieh tam eh.*

Salm 91:1 *Uta uba shong ha ka jaka barieh jong U Bahakhlieh tam eh, un iöh iaine hapoh ka jingkah jong U Badonbor baroh.*

1 Korinth 11:3 *Hynrei nga mon ba phin tip; ba u khlieh u briew baroh long U Khrist; bad u khlieh ka kynthei long u rangbah; bad ba u khlieh jong U Khrist de long U Blei.*

Ephesos 3:14,15 *Namar kane te nga pyndem ia la ki khohsiew ha U Kpa, na uba la jer kyrteng ia ki kur baroh ha bneng bad ha khyndew.*

U Blei U Kpa u long U Khlieh jong ka longiing longsem bakynja-bneng. U long ruh U Khlieh jong U Jisu Khrist hi.

22. Hato Une U Blei baim bad bashisha u pyrkhath, u niewkor, u kitkhlieh, u ieit bad u sumar ia ka jingim jong phi bad jong nga?

Salm 33:13-15 *U Trai u khmih na bneng; u iohi ia u khun bynriew baroh; na ka jaka shong jong u u khmih ia baroh kiba shong ha ka khyndew. Ma u keiñ uba thaw dur ia ki dohnud jong ki baroh, uba pyrkhath ia ki kam jong ki baroh.*

Salm 103:14 *Naba u tip ia ka jinglong jong ngi; u kynmaw ba ngi long ka khyndew.*

Jeremaiah 29:11-13 *Naba nga tip ia ki jingmut kiba nga pyrkhath shaphang jong phi, ong U Trai, ki jingmut ka jingsuk keiñ, te ym ki jong ka jingsniew, ban ai ka jingkyrmen ia phi ha ka por bakut jong phi. Te phin khot kyrpad ia nga, bad phin ioh leit ban duwai ha nga, nga ruh ngan shahshkor ia phi. Bad phin wad ia nga, bad phin shem ia nga, haba phin wad ia nga da ka dohnud baroh.*

1 Petros 5:6,7 *To phin pynrit ia lade namar kata hapoh ka kti bakhraw bor ka jong U Blei, ba un ioh pynkhrav ia phi ha ka ia babit; da kaba bred halor jong u ia ka jingklusai jong phi baroh, naba u sumar sukher ma u shaphang jong phi.*

1 Ioannis 3:1 *Ha khmih phi kaba kumno ka jingieit uta U Kpa u la ai ha ngi, ba la khot ia ngi ki khun U Blei: bad kumta ngi long. Namar kane keiñ kata ka pyrthei kam ithuh ia ngi, naba kam shym la ithuh ia u.*

Salm 32:8 *Ngan pynnang ia me bad ngan hikai ia me ha ka lynti kaba men leit: ngan sneng ia me da kaba khmih la ka khmat ha me.*

1 Timothi 2:3-5 *Kane ka long kaba bha bad kaba pdiang hun ha khmat U Blei U Nongpynim jong ngi; uba mon ba ki briew baroh kin ioh lait im, bad ba kin poi sha ka jingtip ia ka jingshisha. Namar don uwei U Blei, bad uwei u ksiang ruh hapdeng U Blei bad ki briew, U Khrist Jisu, uba u hi ruh u briew.*

U Blei Badonbor baroh u pyrkhath ia phi, u kynmaw ia phi, u niewkor shibun ia phi, u ieit eh ia phi, u sumar sukher ia phi bad u don ka jingthmu kaba bha na ka bynta jong phi. U ialam ia phi bad ia nga ban poi sha ka jingtip ia ka jingshisha ba don tang uwei U Blei bad uwei U Ksiang ruh U Jisu Khrist ia uba U la thung ban long U Kapten jong ka jingpynim jong ngi.

Ngil iohi shai ba ka ktien jong U Blei ka iathuh ha ngi ba don tang uwei U Blei. Bad une uwei U Blei um dei da uwei pat nalor U Kpa jong U Jisu Khrist. Une uwei U Blei u long U Tynrai jong ki jingim bad ki bor BAROH. Ka don tang kawei ka lynti ba ngin lah ban ithuh ia U Blei- kata ka long lyngba U Jisu Khrist, uba la wan ban ai ha ngi ia ka jingtip kaba shisha shaphang U Blei.

Lynnong-3

UEI U JISU KHRIST?

1. U Jisu u phla ia lade ba u long uei?

Ioannis 10:36 *İa uta ba U Kpa u la pynkyntang, bad ba u la phah sha ka pyrthei, phi phi ong, Me krenbein blei namar ba nga la ong, Nga long U Khun U Blei.*

Ioannis 9:35-38 *U Jisu u la iöhsngew ba ki la shop noh ia u shabar; haba u la shem te ia u, u la ong ha u, Me ngeit ha U Khun U Blei? Te u la iathuh bad u la ong, U long uei te, ko Kynrad, ba ngan ngeit ha u? U Jisu te u la ong ha u, Me la iöhi ruh ia u, bad uta uba kren bad me u long ma u. Te u la ong, Nga ngeit, ko Trai. Bad u la mane dem ia u.*

U Jisu u pynithuh ia lade da ka jingidei kaba U la don bad U Blei. U phla shai ba u dei U Khun jong U Blei. Ka dei kane ka kyrdan kaba la pynlong kyrpang ia U. (Pule ruh na Mathaios 26:63-64)

2. Kaei ka jingphla jong U Blei shaphang U Jisu?

Ha ka por ba shah pynbaptis ia U Jisu:

Mathaios 3:16:17 *U Jisu te, ynda la pynbaptis ia u, u la kiew noh kumne kumne na ka um; ha khmih ruh, la plie ia ki bneng ia u, bad u la iöhi ia U Mynsiem U Blei ba u da hiar kum ka paro, ba u da wan shong ruh ha u. Ha khmih ruh ka ktien na ki bneng, ka da ong, Une u long U Khun jong nga uba ieit, ha uba nga sngewbha eh.*

Ha ka por ba U Jisu u pynkylla dur ia lade:

Mathaios 17:5 *Haba u dang kren, ha khmih u lyoh batyngshain u la kah ia ki : ha khmih ruh, ka ktien na uta u lyoh ka la ong, Une u long U Khun jong nga uba ieit, ha uba nga sngewbha eh: phin sngew ia u.*

Ha kine ki ar tylli ki jingjia ngi iöhi ia ka jinglong kyrpang bad don burom jong U Jisu. Ka jingshisha ba U Jisu u long U Khun jong U Blei ka long kaba kongsan haduh katta katta ba haduh U Blei u la jied ban wan da lade hi sha kane ka pyrthei ban pynbna ia kata ka jingshisha hakhmat u khun bynriew. Watla U Jisu u la wan ban long U Khun u briew bad U Nongmihkhmat jong ngi, ngi donkam ban tip ba U dang iai long hi U Khun jong U Blei. Bad dei namar kane ka jinglong khun bakynja-blei jong U hi kaba la pynlong bitdor ia U ban long U Nongpynim

bad Nongsiewspah jong ngi. Hato ngi khein kor bad niew burom ia U Jisu kum U Khun U Blei?

3. İano de la khot “Khun jong U Blei” ha ka Jingthoh bakhuid?

Loukas 3:38 *U Khun U Enos, u khun U Seth, u Khun U Adam, uba U Khun U Blei.*

U Adam u long U Khun U Blei da kaba la *shu thaw* (by creation) (Jenesis 5:1), ki angel ruh kumjuh. (Job 38:7)

I Ioannis 3:1 *Ha khmih phi kaba kumno ka jingieit uta u Kpa u la ai ha ngi ba la khot ia ngi ki khun U Blei, bad kumta ngi long. Namar kane keiñ kata ka pyrthei kam ithuh ia ngi naba kam shym la ithuh ia u.*

Ki nongpop ba la ioh jingmap ki long ki khun U Blei da kaba *shu ting* (by adoption). (Rom. 8:15)

4. Kumno pat shaphang U Khrist? Ha kano ka rukom u long U Khun U Blei?

Ioannis 3:16 *Naba U Blei u la ieit katta katta ia ka pyrthei katba u la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei ba uei uei uba ngeit ha u, un ym jot shuh hynrei un ioh ka jingim bymjukut.*

U Jisu u dei “*U Khun ba la kha marwei*” jong U Blei. U Jisu um dei U Khun ba la *shu thaw* kumba long u Adam; lymne U Khun ba la *shu ting*, kumba long ma ngi, hynrei u long U Khun ‘*ba la kha*’ lane ‘*uba mih*’ na U Blei (by birth). U Jisu Khrist u long U Khun U Blei ha ka rukom kaba kyrpang namar dei tang ma U marwei ha ka bneng salonsar baroh uba long U Khun U Blei ha kane ka rukom – da ka jingkha.

Ioannis 1:14 *Uta u Ktien te u la kynja doh, bad u la shong sah hapdeng jong ngi; bad ngi la ioh khmih shain ia ka burom jong u, ka burom kaba da kat ka jong uba la kha marwei na U Kpa, ba la dap da ka jingaiei bad ka jingshisha.*

Ar hajar snem mynshuwa, U Ktien, Uba la kha marwei jong U Kpa ula kylla long briew. U Khun U Blei u la kylla long U Khun u briew.

5. Mynno U Jisu u long U Khun u briew?

Galatia 4:4 *Hynrei haba la jia ka ia kaba biang U Blei u la phah ia u khun, ia uba la kha na ka briew, ia uba la kha hapoh ka hukum.*

Loukas 1:31,32,35 *Te ha khmih phan (Ka Mari) sa pun khun ha la ka kpoh, bad phan kha ia u khun, bad phan khot ia ka kyrteng jong u U Jisu; une un long U Bakhraw, bad yn khot ia u U Khun U Bahakhlieh tam eh: bad U Trai uba U Blei un ai ha u ia ka khet U Dabid u kpa jong u; (35) Uta u angel te u da iathuh u la ong ha ka, U Mynsiem Bakhuid un wan ha pha, bad ka bor U Bahakhlieh tam eh kan kah halor jong pha; namar kata ruh ia ita iba khuid ia iba yn kha, yn khot U Khun U Blei.*

U la long U Khun u briew mynba la kha ia u na ka Mari, ha Bethlehem. U Jisu bunsien u ju sngewtynnad ban pynithuh ia lade kum *U Khun u briew* ban shon ha ka jingmut jong ngi ba U long U Nongmihkhmat jong ngi bad ba U la long shisha uwei na ngi ki briew. Hynrei kam mut pat ba um dei shuh U Khun U Blei. U Jisu uba na Nasaret u dang dei hi U Khun jong U Blei kumba U Blei hi da lade U la pynskhem ha ka por jong ka jingpynbaptis bad ka jingpynkylla dur jong U Jisu. (Peit Jingkylli-2)

6. Kaei ka tynrai jong U Jisu? Hato U Jisu u long U Khun jong U Blei ha Bethlehem, ne, dei ha shuwa ia kata?

Proberb 8:22-30 *U Trai u la pynioh ia nga ha ka jingsdang ka lynti jong u, mynshuwa ki kam jong u mynbarim. La pynieng ia nga naduh bymjukut, naduh ka jingsdang ha bym pat la long ka khyndew. Mynba ym pat la don ki jingjylliew, ia nga la kha; mynba ym pat la don ki pukri kiba shlei da ka um. Mynshuwa bym pat thung ia ki lum bah, shuwa ia ki lum rit ia nga la kha, katba um pat thaw ia ka khyndew, lymne ia ki lyngkha, lymne ia ka jingsdang ka dewmet jong ka khyndew. Mynba u la pynskhem ia ki bneng, nga la don hangta; mynba u la buh ia ka dur pyllun halor ka khmat ka jingjylliew; mynba u la pynskhem ia ka suin bneng; mynba ki pukri ka jingjylliew ki la man khlain; mynba u la buh ha ka duriaw ia la ka pud, ba ki um kin ym ryngkang ia ka hukum jong u; mynba u la pynthikna ia ki nongrim jong ka khyndew; hangta nga la don hajan jong u, kum u rangbah nongtei, bad nga la long ka jingsngewbha jong u ha la ka sngi, nga da leh kmen barabor ha khmat jong u.*

Dei U Jisu Khrist uba la kren ha kane ka lynnong ha ka kyrteng jong 'Ka Jingstad'. U Khrist u long ka jingstad U Blei. (1 Korinth 1:24,30; Kolosai 2:3) Hangne ha Proberb U Khrist u la kren shaphang kata ka por ha kaba la kha ia U bad kata ka long ha ka por "*bymjukut*" kaba kamut ha shuwa ban thaw ia kiei kiei baroh. Ka la long ha kaba sdang jong kiei kiei baroh, kaba long sha lyndet ka bor sngewthuh jong ngi.

Ioannis 1:1,2 *Ha kaba mynnyngkong u la don U Ktien, bad uta u Ktien u la don bad U Blei, bad uta u ktien u la long U Blei. Une u la don ha ka mynnyngkong bad U Blei.*

U Jisu u la long U Ktien jong U Blei (U Kpa) – ïa ka jingpyrkhat jong U Blei (U Kpa) la pynlong kaba ngi lah ban ïohsngew. U Jisu u la don bad U Blei (U Kpa) ha kaba sdang jong kiei kiei baroh, naba da U (U Khun) la thaw ïa kiei kiei baroh. La ong ruh ba U Ktien u la long “U Blei” namar u don ïa ka jinglongblei kum U Kpa. Kane ka long kaba shai bha ba U Blei (U Kpa) u la don ïa U Khun naduh shuwa ba Un phah ïa U sha kane ka pyrthei.

Mikah 5:2 *Hynrei ma pha, ka Bethlehem Ephrathah, la phah long kaba rit hapdeng ki hajar Judah, na pha keiñ un mih ha nga uwei uban sa long u nongsynshar ha Israel; uba ka jingmih jong u ka long na mynhyndai, naduh bymjukut.*

“Ka jingmih jong u” lane “ka tynrai” jong U Khun U Blei ka long naduh ki sngi ba bymjukut. Ka kyntien “bymjukut” hangne ka wan na ka ktien Hebru עולם “olam” kaba mut “buhrieh” (hidden) lane ka arta kaba long sha lyndet ka jingsngewthuh briew. Kam da mut eh kum kaei kaei kaba ‘khlem jingsdang’ ne ‘khlem por’ lane ‘bymjukut’ kumba ngi ngi sngewthuh da ka jingpyrkhat briew. Hynrei ka dei ka por ha kaba ym pat shym la thaw ïa kiei kiei baroh. Ha kata ka por keiñ la kha ïa U Jisu. Ka jingmut ba lyngkot jong ngi ki briew kan ym lah ban kot lane ban sngewthuh ïa ka jingjngai jong kane ka por kaba la kdew hangne. Ha ka jingkhein jong ngi ka lah long bymjukut, hynrei kam mut pat ba U Jisu um don ka jingsdang, U don ïa ka jingsdang bad kata ka long ha ki sngi ba bymjukut.

7. Hato ki briew jong ka Testament Barim ki tip shaphang U Khun jong U Blei?

Proberb 30:4 *Uei uba la kiew artet shabneng, bad ba la hiar? Uei ba la lum ïa ka lyer ha ki kti ba la kham? Uei ba la teh song ïa ki um ha la ka jainkup? Uei ba la pynskhem ïa baroh kiba kut ka khyndew? Kaei ka kyrteng jong u, bad kaei ka kyrteng U Khun jong u, lada me tip?*

Kane ka dkhot ka kren shaphang ka jingpynlong. Bad ngi ïohi ba dei tang U Kpa bad U Khun kiba don bynta ha ka kam jong ka jingpynlong. Ka shai bha ba la kha ïa U Khun shuwa ba ka jingpynlong kan jia. U Khrist hangne um shym la ak kum U Khun lymne shu shim ïa ka kyrteng khun. U long shisha “U Khun jong U Kpa”. (2 Ioannis 1:3)

Daniel 3:25 *U la iathuh bad u la ong, Ha khmih, nga la iohi sawngut ki briew kiba laitluid, ki da iaidkai hapdeng ka ding, bad kim don jingmysaw ei ei ruh em: te ka dur uba saw ka long kum u khun ki blei.*

Ha ka por ba ki lai ngut ki paralok jong U Daniel ki shah bred sha ka lawar ding namar ka jingbymkohnguh jong ki ia ka hukum U Syiem, la ong ba “*U Khun ki blei*” u la wan ban pyntngen bad iada ia ki. Lada phi long u nongpule jong ka Baibl phin shem ba “*U Khun ki blei*” ha kane ka dkhot um dei da uwei pat nalor jong U Jisu Khrist, U Khun U Blei baim. Ym lah ban len ba dei U Jisu uba la don ryngkat bad ki laingut ki samla Hebru. Ka kyntien ‘*u khun KI BLEI*’ ka lah ban pynsgewthuh bakla ia kiba bun, hynrei ngim donkam ban artatien, yn dei hi ‘*U Khun U Blei*’ kumba la thoh shai ruh ha ka Baibl phareng *King James Version*.

Isaiah 9:6 *Namar ha ngi la kha ia u khun, la ai ia u khun ha ngi; te ka jingsynshar kan long halor ka tyrpeng jong u: bad yn khot ia ka kyrteng jong u U Baphylla, U Nongsylla, U Blei Bakhrawbor, U Kpa Bymjukut, U Syiem ka Jingsuk.*

Kane ka dei ka dkhot kaba la ju pyndonkam bha haba ngi ia kren shaphang ka jingka ia U Jisu Khrist ha Bethlehem. Ka bynta banyngkong kaba ong, “*Namar ha ngi la kha ia u khun*” ka thew sha ka jingwanlong briew jong U Khrist, mynba Ka Mari ka la kha ia u khunlung Jisu. Hynrei ka bynta kaba ar pat kaba ong, “*la ai ia u khun ha ngi*” ka thew sha ka jingaiti jong U Blei ia *U Khun ba la kha marwei jong U* ban wan long briew sha kane ka pyrthei bapop. (Pule Ioannis 3:16; 1 Ioannis 4:9-10)

Salm 2:11-12 *To shakri ia U Trai (U Kpa) ha ka jingsheptieng, bad to iakmen ha ka jingkhynniuh. To doh ia u khun (U Jisu), ioh un bitar, bad ba phi iap duh noh ha ka lynti, naba ka jingbitar jong u kan sa meh klo. Suk kita baroh kiba shaniah ha u (U Khun).*

Bun ki briew ha ka Testament Barim ki tip bha shaphang U Khun jong U Blei uban sa wan long U Nongpynim jong ka pyrthei. Kane ka long kata ka khubor babha ia kiba pop – “*Suk kita baroh kiba shaniah ha u*”.

8. Mynba U Jisu u long ha ka doh, hato U hikai ba U la mih na U Kpa?

Ioannis 8:42 *U Jisu u la iathuh ha ki. Lada U Blei u la long U Kpa jong phi; phin da la ieit ia nga, namar na U Blei nga la mih noh bad nga la wan; namar na lade hi ruh ngam shym la wan, hynrei la phah ma u ia nga.*

Ka kyntien “*mih noh*” ha kane ka dkhot kam kdew satia sha kata ka jingmih noh U Khrist na bneng ban wan shane sha pyrthei hynrei ka kdew sha kata ka jingmih noh kumba mih noh u mynsiem bymkhuid na uto u briew uba shong ksuid (Pule Loukas 8:27-33). Bad haba kren shaphang ka jingmih noh jong U Khrist na U Blei, kane ka kdew sha kata ka jingka ia u na U Blei. Hoodid ngin ym lah ban sngewthuh kumno lane ha kano ka rukom ba U Blei u pynkha ia U khun, hynrei ka donkam ia ngi ban ngeit bad sngew ia ki ktien jong U Jisu namar ba U Blei u la hukum ia ngi ba ngi dei ban “*sngew ia u.*” (Mathaios 17:5)

Ioannis 16:27 *Namar uta U Kpa hi u ieit ia phi naba phi phi la ieit ia nga bad phi la ngeit ba nga nga la mih noh na U Blei.*

9. Hato ka kyntien ‘kha’ ka mut kumjuh bad ka kyntien “thaw”? Ka jingiapher hapdeng ka kyntien ‘kha’ bad ‘thaw’ la iohi shai bha haba ngi ianujor ia U Khrist bad U Lusifer. Kaei ka jingiapher hapdeng U Khrist bad u Lusifer?

Proberb 8:24,25 *Mynba ym pat la don ka jingjylliew, ia nga la kha; mynba ym pat la don ki pukri kiba shlei da ka um. Mynshuwa bym pat thung ia ki lum bah, shuwa ia ki lum rit ia nga la kha.*

Ia ngi la iathuh arwat ba ia U Khrist la shu ‘kha’.

Esekiel 28:13,15 *Me la long ha Eden ha ka Kper U Blei; u mawkordor baroh ula long ka jingkup jong me, u Sardios, u topas, bad u diamond, u beril, u oniks, bad u jasper, u sapphire, u emerald, bad u karbonkl, bad ka ksiar; Ka jingshna ia ki kynjari jong me bad ia ki tangmuri jong me ka la don ha me; ha ka sngi ba la pynlong ia me la taiar ia ki. Me la long janai ha la ki lynti naduh kata ka sngi ba la pynlong ia me, haduh ba la shem ia ka jingbymhok ha me.*

Ia ngi la iathuh arwat ba ia U Lusifer la shu ‘pynlong’ ne ‘thaw’. Ia U Khrist la shu ‘kha’ katba ia u Lusifer la shu ‘thaw’. Ban ong ba ka kyntien ‘kha’ ka mut kumjuh bad ka kyntien ‘thaw’ ka long kumba ngi pyniaryngkat kyrdan ia U Khrist bad u Lusifer. Ngihap ban husiar bha hashuwa ba ngin pynjah burom ia U Khrist ha kane ka rukom.

10. U Kpa u ieit ia ngi haduh katta katta ba u la aiti noh ia la U Khun. Haduh katno pat U Kpa u ieit ia la U Khun?

Ioannis 3:35 *U Kpa u ieit ia U Khun, bad u la ai ia kiei kiei baroh ha ka kti jong U.*

Ka jingieit U Blei ia U Khun ka long kaei kaba ngim lah ban thew ne shemphang lut ia ka. Ka jingieit thep mynsiem jong U Blei ia la U Khun ka long ka sakhi kaba skhem ba U Blei u ieit ia ngi da *“ka jingieit bymjukut”* (Jeremaiah 31:3), namar Um *“shym la bynnud wat ia la U Khun jong u hi, hynrei u la aiti noh ia u na ka bynta jong ngi baroh”*. (Rom 8:32)

11. Haba U Jisu u long U Khun U Blei da ka jingkha, kiei ki jingiohpateng kiba ula ioh na U Kpa?

- **Ka kyrteng jong U Blei:**

Hebru 1:4. *Haba u la jia long uba kham bha katta ban ia ki angel naba u la ioh pateng ka kyrteng kaba kham don burom ban ia ki.*

Eksodos 23:20,21 *Ha khmih, nga phah ia u angel ha shuwa jong me, ban sumar ia me ha lynti, bad ban wallam ia me sha kata ka jaka ia kaba nga la khreh. To burom ia u, bad to kohnguh ia ka ktien jong u; wat pynbitar ia u; namar un ym map ia ki jingpalat jong phi, naba ka kyrteng jong nga ka don ha u.*

Une u Angel hangne u dei U Jisu Khrist, namar dei tang ma U uba lah ban map pop nalar jong U Kpa (2 Korinth 5:19). U Khun U Blei u la ioh pateng ia ka kyrteng U Kpa la slem bah ha shuwa ka Bethlehem.

- **Ka burom bad ka dur pura jong U Blei:**

Kolossai 1:15 *Uba long ka dur U Blei ubym lah iohi, uba la kha nyngkong na ka jingthaw baroh.*

Hebru 1:1-3 *U Blei, haba u la lah kren mynhyndai ha ki kpa tymmen da ki bun bynta bad ha ki bun rukom ha ki nongiathuhlypa, ha kine ki sngi kiba khadduh u la kren ha ngi ha U Khun, ia uba u la thung ban long u nongiohpateng ia kiei kiei baroh, da u ruh la thaw ia ki pyrthei; uba haba u long ka jingtyngshain ka burom jong u, bad ka dur hi ka jinglong tynrai jong u, bad uba kyrshan ia kiei kiei baroh da ka ktien ka bor jong u, haba u la lah pynlong ka jingpynkhuid ia ki pop, u la shong ha ka kti kamon jong Uba khraw tam sha jrong.*

U Khun U Blei u long ha ka dur ka jinglong tynrai jong U Kpa, U long kumta namar la kha ia U na U Kpa. Hood, khlem jingartatien, U Kpa u kham i rangbah ban ia U Khun, hynrei ka don ka jingiasyriem kaba jan eh haduh katta katta. U Jisu u ioh pateng ia ka dur jong U Blei – ia kane ka aiñ tynrai ngi lah ban sngewthuh ruh na kaei kaba jia hapdeng ki briew, ba ki khun ki ju bit ne ioh pateng ia ka dur jong ki kmie ki kpa. U Blei u la ong ha U Khun, *“To ngin ia thaw*

ia u briew ha ka dur jong ngi" (Jenesis 1:26). Kane ka pyni ba U Blei bad U Khun ki ia long shisur shidur. Kane ka dur kam thew eh tang ia ka dur bakynja-doh hynrei ia ka dur bakynja-mynsiem – ka dur jong ka jinglong. U Jisu u long kum U Blei ha ka jinglong. U long uba bha, uba hok, uba khuid bad uba dap da ka jingieit kumba long U Blei, U Kpa jong U.

- **Ka jingim jong U Blei:**

Ioannis 5:26 *Namar kumba U Kpa u don ka jingim halade, kumta u la ai ha U Khun ruh ban ioh ka jingim ha lade.*

Ka juh ka jingim kaba U Kpa u don u la ai ha la U Khun da ka jinghiar pateng. Kane ka dei ka jingim kabym iap, ka jingim tynrai, ka jingim bymjukut kaba U Khun u lah ban ai ruh ha kito kiba ngeit ha U (Ioannis 17:2). Ia kane U Jisu u la pyndep ruh ha ka jingpynlong, mynba U la ai jingim ha ki jingthaw baroh. Ka jingim jong U Kpa ka tuid ha baroh lymba U Khun baieid eh jong U.

12. Haba ong ba U Jisu u iohpateng ia ka kyrteng na U Blei, "ka kyrteng" kamut aiu lane ka ieng ia kaei?

- **Ka jinglong tynrai (nature):**

Jenesis 5:2 *Shynrang bad kynthei u la thaw ia ki; bad u la kyrkhu ia ki, bad u la khot kyrteng Adam ia ki, ha kata ka sngi mynba la thaw ia ki.*

Hangne la ong ba U Blei ula khot kyrteng 'Adam' ym tang ia u shynrang hynrei ia ka kynthei ruh. Ngi tip ba ka kyrteng kaba shimet jong u shynrang ka long "U Adam' bad ka jong ka kynthei ka long "Ka Im" (Jenesis 2:19; 3:20), hynrei ha Jenesis 5:2 ka kyrteng jong u Adam bad ka Im ka dei lang 'Adam' kaba mut 'u briew lane u bynriew'. U Blei u khot ia ki 'Adam' namar ba ki dei ki briew, ka jinglong tynrai jong ki dei ka jinglong-briew ym ka jinglong-blei lane ka jinglong-angel.

- **Ka kyrdan bad ka jinglong (character):**

Jenesis 17:5 *Bad yn ym khot kyrteng shuh U Abram ia me; hynrei ka kyrteng jong me kan long U Abraham; naba nga la pynlong ia me u kpa ia ki jaid bynriew babun byllien.*

'Abraham' kamut 'u kpa jong ki jaid bynriew babun byllien'. Ka kyrteng jong u Abram la pynkylla sha ka kyrteng Abraham namar ba U Blei u la pynlong ia u kum u kpa jong ki jaid bynriew babun byllien. Kumta ka kyrteng ka ieng ia ka jinglong.

• **Ka bor lane ka iktiar (authority):**

Ki Kam ki Apostol 4:7 *Te haba ki la pynieng ia ki hapdeng, ki la kylli, Da ka bor aiu, lane da ka kyrteng aiu, phi la leh ia kane?*

Ka kyrteng ka ieng ruh ia ka bor lane ka iktiar. U Jisu u don ia ka iktiar jong U Blei. Bad haba U kren ngi dei ban pdiang ia ki ktien jong U kumba ngi pdiang ia ki ktien U Blei. Bad hangno hangno ba U don u mihkhmat ia U Blei. Bad baroh ki dei ban burom ia U kumba burom ia U Kpa. (Pule Ioannis 5:23; Philipi 2:9-11)

Namarkata haba ong ba U Jisu u ioh pateng ia ka kyrteng jong U Kpa, kamut ba u iohpateng ia ka jinglong (character), ka jinglong tynrai (nature), bad ka iktiar lane ka bor jong U Kpa.

13. Ka kyrteng aiu kaba U Khrist u don ha bneng ha shuwa ba un wan sha pyrthei?

Jingpynpaw 12:7 *Bad ka thma ka la long ha bneng: U Mikhal bad ki angel jong u ki la ialeh thma ia uta u iakjakor; te uta u iakjakor ruh bad ki angel jong u ki la ialeh thma.*

'Mikhal' kamut 'Uta uba long kum U Blei'. Dei tang U Khun U Blei uba long kum U Blei.

Ka la long ka jingsngewthuh bakla ban pyrkhath ba ka kyrteng Mikhal ka pynlong ia U Khrist tang kum u angel ba la shu thaw. Kane kam lah ban long, namar U Khrist u long U Khun U Blei, bad kumta u Syiem jong ka bneng. U long U Nongialam bad U Rangbah duh jong ki angel baroh (u long U Angel rangbah). U long U Syiem jong ki angel, bad U Syiem jong ki briew ha pyrthei. (Daniel 12:1; Judah 9:1; I Thessaloni 4:16).

14. Mano ba long 'U Syiem' lane 'U Nongialam bakhraw' jong ka bneng?

Daniel 10:21 *Hynrei ngan iathuh ha me iaei ba la thoh ha ka jingthoh jong ka jingshisha: bad ym don ba iaineh bad nga pyrshah ia kine, hynrei tang U Meikhal u syiem jong phi.*

Daniel 12:1 *Te ha kata ka por un ieng U Meikhal, uta u rangbah bakhraw uba ieng na ka bynta ki khun ki briew jong me: bad kan long ka por kaba jynjar, kat kata ym shym la don naduh ba la long ka jaid bynriew haduh kata ka por: bad ha kata ka por yn pynim ia ki briew jong me, ia kat uban shem ba la thoh ha kata ka kitab.*

U Khun jong U Blei u la long 'U Syiem' bad 'U Rangbah bakhrav' jong ka kynhun bah ha bneng.

15. Mano ba ioh bynta ha ka khet jong U Nongsynshar Bahakhlieh tam eh jong ki bneng salonsar?

Hebru 8:1 *Te shaphang kine kiei kiei ia kiba ngi kren kaba kongsan ka long kane: Ngii don U Rangbah lyngdoh kat Uta, uba la shong sha ka kti kamon ka khet Uba khraw tam ha ki bneng.*

Hebru 12:2 *Da kaba khmih sha U Jisu U Nongpynlong bad U Nongpynjanai ia ka jingngeit long ngi, uba namar kata ka jingkmien ia kaba la buh ha khmat jong u, u la shah ia ka diengphna, u da ibein ia ka jinglehrain, bad u la shong ha ka kti kamon ka khet U Blei.*

Jingpynpaw 3:21 *Uta uba jop, ngan ai ha u ban shong lem bad nga halor ka khet jong nga, kumba nga ruh nga la jop, bad nga la shong lem bad U Kpa jong nga halor ka khet jong u.*

Jingpynpaw 22:1 *Bad u la pyni ha nga ia ka wah basngur ka um ka jingim, kaba phyrnai kum u mawlein, kaba mih noh na ka khet U Blei bad ka jong Uta U Khun langbrot, hapdeng kata ka lynti bah jong ka.*

U Khun jong U Blei u la ioh bynta ha ka khet jong U Kpa, U Nongsynshar Bahakhlieh tam eh. (Pule ruh na Ki Kam 2:30; Jingpynpaw 22:3). Ka khet ka long jong U Blei bad ka long ruh jong U Khrist, U Khun U Blei. (Jingpynpaw 4:2; 5:13; 7:10; Ioannis 16:15).

16. Hato U Jisu u long uba kynja-blei, uba bitdor ban ioh ia ka jingiaroh bad ka jingmane?

Hebru 1:8,6 *Hynrei shaphang uta U Khun u ong; Ka khet jong me, Ah Blei, ka long sha ki bymjukut ki bymjukut; bad u dieng synshar ka hima jong me u long u dieng synshar ka jinglehhok. Bad mynba u wallam ia Uba la kha nyngkong sha ka pyrthei, u ong; Bad to ai ba ki angel U Blei baroh kin iamane ia u.*

U Jisu u iohpateng ia ka kyrteng U Kpa. U long U Blei ha ka jinglong. Kumba long u briew uba don la u khun, u khun jong u ruh un long u briew hi te ym u mrad. U Kpa u khot ia U Khun "Ah Blei" bad U hukum ia ki angel baroh ba kin ia mane ia U Khun.

Kolossai 2:9;1:19 *Naba ha u kata ka jingdap baroh jong ka jinglong Blei ka shong tylli. Naba u Kpa u la sngewbha eh ba ka jingdap baroh kan shong tylli ha u.*

Ka jingdap baroh jong ka jinglong Blei ka shong tylli ha U Khun. U long uba kynja blei ha kaba pura namar U Kpa jong U u long U Blei.

Ioannis 5:23 *Ba baroh kin burom ia U Khun kumjuh kumba ki burom ia U Kpa. Uta ubym burom ia U Khun, um burom ia U Kpa uba la phah ia u.*

Ngi burom bad mane ia U Khun kumjuh kumba ia U Kpa. Baroh ar ki long kiba kynja-blei ha ka jinglong. Ngi ai ka burom kaba khraw ha U Blei haba ngi burom bad sheptieng burom ia U Khun jong U.

17. Hato U Kpa bad U Khun ki la long marryngkat?

Philipi 2:6 *Uba haba u long ha ka dur U Blei, um shym la niew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei.*

U Jisu u long marryngkat bad U Blei ha ka bor, ha ka jinglong-blei, ha ka burom bad ha ka jinglong bad U long uba dei hok ban ioh ia ka jingmane na ki jingthaw baroh kumba ioh U Kpa. Jingkylli – Kane ka jinglong marryngkat jong U Jisu bad U Kpa ka shong tynrai ha kaei? Ha kiwei pat ki kyntien, kaei kaba pynlong ia U Jisu ba un long marryngkat bad U Blei? (Ia ka jubab jong kane ka jingkylli phi lah ban shem ha ka jingkylli-28). Shuh shuh, ka Baibl ka pynpaw ha ngi ba U Jisu bad U Blei ki ia long kawei lane shitylli.

Ioannis 10:30 *Ma nga bad uta U Kpa ngi ialong shitylli.*

U Jisu u la long shitylli bad U Kpa bymjukut – shitylli ha ka jinglong-tynrai, ha ka jinglong, ha ka jingthmu – Uba tang ma U hi u longryngieng ha ki bneng salonsar uba la lah ban rung sha baroh ki jingiapyrkhat bad ki jingthmu jong U Blei.

18. Katno ngut kiba iashim bynta ha 'ka jingiapyrkhat ka jingsuk'?

Sekharaiah 6:13 *Bad ka jingiapyrkhat ka jingsuk kan long hapdeng jong ki baroh ar.*

Don tang ar ngut – U Kpa bad U Khun, kiba la iashim bynta ha kane 'ka jingiapyrkhat ka jingsuk' lane 'ka jutang jong ka jingpyniasuk' ia kaba la pynlong naduh shuwa ban thaw ia ka pyrthei na ka bynta ka jingpynim ia u khun bynriew ba la hap.

19. Balei U Jisu u lah ban map ia ki pop jong ngi?

Loukas 5:20-25 *Haba u la iohi te ia ka jingngeit jong ki, u la ong ha u, Ko briew, la map noh ia me ia ki pop jong me. Ki nongthoh bad ki Pharisi ki la iasdang ban iapyrkhat te, ki da ong, Uei une uba kren ia ki jingkren bein Blei?*

Uei ba lah ban map noh ia ki pop, hynrei tang U Blei hi? Hynrei U Jisu ba u da tip biang ia ki jingpyrkhat jong ki, u la iaathuh bad u la ong ha ki, Phi iaapyrkhat aiu ha la ki dohnud? Kano kaba kham jem ban ong, La map noh ia me ia ki pop jong me; lane ban ong, To ieng, to iaaid ruh? Hynrei ba phin ioh tip ba U Khun u briew u don bor ha ka khyndew ban map ia ki pop (u la ong ha uta uba pang iaap shiliang), Nga ong ha me, To ieng, to bah noh ia la ka jingthiah, to khie leit noh ruh sha la iing. Te kumne kumne ruh haba u la ieng joit ha khmat jong ki, bad ba u la bah noh ia kata ha kaba u la thiah, u la leit noh sha la iing, da kaba iaroh ia U Blei.

Ka long kaba shisha ba dei tang U Blei lane U Kynja-blei uba lah ban map ia ki pop. Ba U Jisu un long U Kynja-blei u hap ban long U Blei lane U Khun jong U Blei. Ka jingphla jong U Jisu bad jong U Kpa jong U ka long ba U long U Khun jong U Blei. Ha kane ka jingjia U Jisu u kwah ban pynsngewthuh ha ki ba U Khun u briew u don ia ka jinglong-blei kaba pura bad namar kata ka daw u don ia ka bor ban map ia ki pop. Ym don u nongiathuhlypa, u nongrah khubor, u lyngdoh, u nonghikai, u angel, wat u khun ba la kha da ka kambah - uba don ia ka bor ban map bad pynkhuid ia ngi na ka pop. Dei tang U Khun ba la kha marwei jong U Blei hi uba lah ban leh ia kane ka kam.

20. Balei tang U Jisu uba lah ban pynpaw janai ia U Kpa ha ngi?

Ioannis 1:18 *Ym don mano mano ruh ba la iohi ia U Blei mynno mynno ruh; uta U Khun ba la kha marwei, uba long ha ka shadem U Kpa, u hi u la pynpaw ia u.*

Mathaios 11:27 *Kiei kiei baroh la ai ha nga na U Kpa jong nga: ym don ruh uba ithuh ia U Khun, hynrei tang U Kpa; lymne uba ithuh ia U Kpa, hynrei tang U Khun bad uta ha uba uta U Khun u mon ban pynpaw ia u.*

Ka jingthmu bakongsan eh jong U Jisu haba ula wan na bneng sha kane ka pyrthei ka long ban pynithuh ha ngi ia U Kpa (1 Ioannis 5:20), namar dei tang U Jisu uba la iohi bad ithuh khambha ia U Kpa. Dei tang U Jisu uba lah ban pyndep ia kane ka kam namar ba u long shitylli bad U Kpa.

Ioannis 14:8,9 *U Philip u ong ha u, Ko Trai, to pyni ia uta U Kpa ha ngi, te ka biang ia ngi. U Jisu u iaathuh ha u, Nga la long slem katta katta bad phi, bad mem pat la ithuh ia nga, ko Philip? jar uba la iohi ia nga, u la iohi ia uta U Kpa; kumno me ong ma me te, To pyni ia uta U Kpa ha ngi?*

U Jisu Khrist ha kane ka jingiakren U khlem mut ban ong ba U long uta U Kpa namar ym pat don mano mano ba la iohi ia U Blei U Kpa mynno mynno ruh

(Ioannis 1:18). Kaei kaba U Jisu u mut ban ong ka long ba lada ki la iohi ia ka jinglong jong U ki la iohi ia ka jinglong jong U Kpa, namar dei tang ma U uba long ha ka dur ka jinglong tynrai jong U Kpa. Kine ki kyntien, “*jar uba la iohi ia nga, u la iohi ia uta U Kpa*” ki pyni ba dei tang U Jisu uba lah ban pynpaw janai ia U Kpa. Shisha, dei tang U Jisu uba la pynpaw ia ka jingieit, ka jingaiei, ka jingisynei bad ka jingmap-ei jong U Blei ha ngi ki briew kiba pop, kum kata kaba U la pynpaw ha ka diengphna.

21. Hato don Arngut ki Blei – U Blei U Kpa bad U Jisu Khrist?

Kumba ngi la ia pule lyngba shibun ki dkhot, ka Baibl ka pynskhem ba don arngut ki longrynieng kiba kynja-blei kiba don ha ki ia ka jinglong-blei kaba iaryngkat bad kiba dei hok ban ioh ia ka jingmane na ki jingthaw baroh. Hynrei kane ka jingshisha kam pyndam noh ia ka jingshisha bakhraw ba don tang uwei U Blei ha ka bneng bad ka pyrthei salonsar baroh kawei.

Ioannis 17:3 *Kane te ka long ka jingim bymjukut, ba kin ioh ithuh ia me U Blei uba shisha tang ma me hi, bad ia U Jisu Khrist, ia uba me la phah.*

U Jisu haba u kren sha U Kpa u ong ba dei tang ma U uba long “*U Blei uba shisha*”. Ki apostol jong U ruh ki hikai kumjuh.

1 Korinth 8:6 *Hynrei ia ngi don tang uwei U Blei U Kpa, na uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi ha u; bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist, da uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi da u.*

Watla U Jisu u don ia ka jinglong-blei kaba pura ha U, ka Baibl kam ju hikai ba U long uta “*uwei U Blei jong ka Baibl*”. U Paul u pynshai ba dei tang ‘U Kpa’ jong U Jisu uba long uta uwei U Blei jong ki Khristan. U Kpa u dei uwei U Blei namar ba dei tang ma U uba long U Tynrai bah bad uba halor duh ia kiei kiei baroh. U Paul u pynshong nongrim ia ka jinglong-wei-blei jong U Kpa ha ka jinglong tynrai bad jinglong halor duh jong U. Dei namar kane ka daw ba ka Baibl kam ju hikai ba don arngut ki Blei, namar lada ong ba don arngut ki Blei ka lah ban pynsgewthuh bakla ia ki briew, namar ka long kumba ong –*‘dang don sa uwei pat U Blei uba long U Tynrai kum U Kpa’*. Hynrei kane kam lah ban long namar ba ka Ktien jong U Blei hi ka hikai ba don tang uwei U Tynrai uba long U Blei bad U Kpa ia baroh, kynthup ia U Khrist ruh (Pule ia ka lynnong -2).

Ephesos 4:6 *Uwei U Blei bad U Kpa ia baroh, uba halor baroh, bad lyngba ia baroh, bad ha baroh.*

Kane ka kyntien “*baroh*” ba la kren ha ka dkhot kam kynthup tang ia ngi hynrei ia U Jisu ruh. Namar U Blei U Kpa u dei lang U Blei jong U Jisu bad U Blei jong ngi ruh bad U Kpa jong U Jisu bad U Kpa jong ngi ruh (Ioannis 20:17). Ia ka jinglong-wei-blei jong U Kpa lah ban shai ruh ha kane ka rukom - ba nalar jong U Jisu dang don Blei lane uba kham halor ban ia U, kata dei U Kpa (Mathaios 27:46; Ioannis 10:29; Ioannis 14:28; 1 Korinth 11:3) hynrei nalar jong U Kpa ym don Blei shuh namar U long tang ma u U Tynrai bad uba halor duh ia kiei kiei baroh. (Isaiah 44:6; 1 Korinth 8:4-6)

Isaiah 44:6 *Kumne u ong U Trai (Jehobah-U Kpa), U Syiem U Israel, bad u nongsiewspah jong u U Trai ki paid: Nga nga long uba nyngkong, bad nga nga long uba khadduh; bad nalar jong nga ym don Blei shuh.*

Ban ong ba don “*ar ngut ki Blei*” ka lah ban pynsgewthuh bakla ia kiba bun kiba ngeit ha uwei U Blei, ka daw kam dei namar ba U Jisu um don ia ka jinglong-blei hynrei ka dei namar ba ka lah ban pynduh pyndam ia ka jinglong tynrai bad jinglong halor duh jong U Kpa. La jar katta ruh, kam dei ka pop ban ong kumta, ka shong ha ka jingsngewthuh jong phi kumno phi pyndonkam ia ki kyntien. Hynrei khnang ban pyllait ia kiba bun na ka jingsngewthuh bakla ngi lah ban ong noh ba don “*ar ngut ki longblei*” lane “*ar ngut ki kynja-blei*” namar ka Baibl hi ka hikai ba don tang ar ngut ki kynja-baim (beings) lane ki longryngieng (persons) ha ka bneng salonsar baroh kiba don ia ka jinglong-blei (divinity), bad kita dei U Blei U Kpa bad U Jisu U Khun jong U (Ioannis 1:1).

Ka long kaba donkam ban tip ba ka kyntien ‘blei’ ka don katto katne ki jingmut bad ki rukom pyndonkam bapher bapher. Ha ka Baibl, ia ka kyntien ‘blei’ la pyndonkam bunsien ban kdew ia ‘u briew’, ban pyni ia ka jinglong bakham khraw bad bakham donburom ban ia ki jingthaw baroh jong ka pyrthei. (Pule Eksodos 7:1; Salm 82:6; Ioannis 10:34). Te ynda ia ka kyntien ‘blei’ la pyndonkam katkum kane ka jingsngewthuh, ki don da ki spah bad ki phew hajar ngut ki blei.

Ngì shem ruh ba ia ka kyntien ‘blei’ ha ka Baibl la pyndonkam ban kdew ia uno uno u longrynieng uba kham halor ban ia u briew, kum ‘ki angel’. (Pule Salm 8:5; Hebru 2:7). Ynda ia ka kyntien ‘blei’ la pyndonkam ha kane ka rukom, ki don da ki phew hajar bad ki phew hajar ngut ki blei.

Ynda ia ka kyntien ‘blei’ ha ka Baibl la pyndonkam ha ka jingsngewthuh kaba kham paw, ban kdew ia uno uno uba ba don ia ka jinglongblei, te kumta, ki don ar ngut ki longrynieng kiba long ki kynja-blei – U Blei U Kpa bad U Jisu Khrist. U Kpa bad U Khun ki long kiba marryngkat ha ka jinglongblei bad kiba dei hok ban

ïoh ïa ka burom bad ïa ka jingmane na ki jingthaw baroh. (Phi 2:6; Ioan 17:3; Heb 1:8; Ioan 5:23; Heb 1:5-6). Ka jinglongblei ka don ha U Kpa bad U la ai ha U Khun da ka jingïohpateng. (Kol 2:9; 1:9; Ioan 5:26; Heb 1:4).

Bad ynda haba ïa ka kyntien 'blei' ha ka Baibl la pyndonkam ha ka jingsngewthuh kaba khlem kyndon, ban kdew ïa Uta U Tynrai bah bad Ubym don jingsdang, Uba shongdap ïa ka bymjukut bad U Kpa bakhraw jong kiei kiei baroh, te kumta, don tang Uwei U Blei –U Kpa. Dei tang U Kpa uba long U Blei ha kane ka rukom. (Ioan 17:3; Mark 12:29; 1 Kor 8:4-6; 1 Tim 2:5; Eph 4:6). U Jisu um ju kam ba u long U Blei ha kane ka rukom, watla U kam ba u don ïa ka jinglongblei. U Jisu um long U Tynrai bah jong kiei kiei baroh. U Jisu hi u mih na U Kpa. (Ioannis 16:27). U Jisu u long U Khun jong U Blei.

22. Hato don Arngut ki Trai – U Blei U Kpa bad U Jisu Khrist?

Salm 110:1 *U Trai u la ong ha U Trai jong nga, To shong ha ka kti kamon jong nga, tadynda ngan pynlong ïa ki nongshun jong me ka jingïuh kjat ïa me.*

U Dabid u ïathuh ha ngi ba don ar ngut ki Trai kiba kynja-blei. Une U Trai uba nyngkong ngi sngewthuh ba u long 'U Blei U Kpa' namar u long U Nongaihukum bakhraw, bad une U Trai uba ar pat u long 'U Khun jong U Blei', uba shong ha ka kti kamon jong U Blei. (Pule na Mathaios 22:41-46). U Kpa u long U Trai bad U Jisu Khrist ruh u long U Trai. (Pule ruh na Mathaios 11:25; Jingpynpaw 11:15; Philipi 2:11).

Markos 12:29 *U Jisu ula ïathuh te ha u, kaba kongsan na ki hukum baroh long, Sngew, Ah Israel, U Trai uba U Blei jong ngi u long uwei U Trai.* (Deut 6:4)

Hynrei U Kpa u long 'uwei U Trai' namar kiei kiei baroh ki long ki jong U. Ha kiwei pat ki kyntien, ngi lah ban ong ba kiei kiei baroh ki mih, ki sdang bad ki long na U Kpa namar khlem ma U kan ym long kaei kaei ruh. Wat U Khrist ruh u long u jong U Kpa. Ka Baibl ka ong, "ma phi ki jong U Khrist; bad U Khrist, u jong U Blei." (1 Korinth 3:23). Hynrei kane ka jingshisha kam shym la pyndam noh ïa kawei pat ka jingshisha ba U Jisu u long "U Trai lane U Nongïohpateng ïa kiei kiei baroh." (Hebru 1:2).

Ioannis 16:15 *Kiei kiei baroh katba U Kpa u don ki long ki jong nga: namar kata nga la ong, ba un shim na ka jong nga, bad un pynpaw ha phi.*

Hynrei katkum ka jingbatai jong U Paul ha 1 Korinth 8:6 i kumba don tang uwei U Trai – U Jisu Khrist. Kumno kane ka lah ban long?

1 Korinth 8:6 *Hynrei ia ngi don tang uwei U Blei U Kpa, na uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi ha u; bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist, da uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi da u.*

Ngi lah dep peit ia ka jingmut jong ka bynta banyngkong jong kane ka dkhot kaba kren shaphang uwei U Blei, mynta ngin ia peit sa ia ka bynta kaba ar, kaba kren shaphang uwei U Trai. Ka long ruh kaba donkam ban buh jingkyngmaw ba U Kpa u long uwei U Trai jong kiei kiei baroh. Mynta pat ngin ia peit balei U Paul u ong ba U Jisu u long Uta 'uwei U Trai'. Ha kano ka rukom?

Nyngkong eh ngi donkam ban sngewthuh ba ha 1 Korinth 8:6 U Paul u kwah ban pynleit jingmut halor ar tylli kiei kiei – kaba nyngkong, ka long ba don tang kawei 'ka tynrai', bad kaba ar, ka long ba don tang kawei 'ka lynti'. U Kpa u long U Tynrai ("*NA uba long kiei kiei baroh*") bad U Khun u long U Lynti ("*DA uba long kiei kiei baroh*"). Ngi iohi ia kane ka jingshisha ha ka jingäathuhkhana jong ka jingpynlong, U Kpa u long u tynrai hynrei U Jisu u long u rangbah nongtei uba pyntreikam ia ka mon jong U Kpa. "*U BLEI uba la thaw ia kiei kiei baroh DA U Jisu Khrist.*" (Ephesos 3:9 KJV). "*U Kpa u ieit ia U Khun, bad u la ai ia kiei kiei baroh ha ka kti jong u.*" (Ioannis 3:35). U Jisu u ong, "*La ai ha nga ka bor baroh ha bneng bad ha ka khyndew.*" (Mathaios 28:18). Dei tang U Trai Jisu Khrist uba la iohpateng ia kiei kiei baroh na U Kpa. Hynrei U Jisu u la pdiang na U Kpa ban iasam pat sha ki jingthaw baieit jong U. U long shisha kata ka kawei ka lynti da kaba ngi iohpdiang ia ka jingaiei jong U Blei, bad kata ka lynti da kaba ngi ioh ban wan sha U Kpa da ka jingngeit. Te kumta ngi iohi shai ba U Paul ha 1 Korinth 8:6 U khlem don jingmut ban kren shaphang katno ngut ki Kynja-blei bad katno ngut ki Trai hynrei shaphang katno tylli ki tynrai bad katno tylli ki lynti. Ka Baibl ka iathuh ha ngi ba don tang kawei ka tynrai bah – U Kpa, bad kawei ka lynti – U Jisu Khrist. Katba U Kpa u long U Trai jong kiei kiei baroh, ia kata ka jinglong-traï la ai ruh ha U Khun. Namar ba U Jisu u long U Khun bad U Nongmihkhmat jong U Kpa, ngi lah ban khot ia U da kajuha ka kyrteng jong U Kpa.

23. Hato ki synran ki ithuh shisha ia U Jisu ba U long uei?

Ioannis 1:34 *Te nga (U Ioannis nongpynbaptis) la iohi, bad nga la phla ba une u long U Khun U Blei.*

Ioannis 1:49 *U Nathanael u la iathuh bad u la ong ha u, Ko Rabbi, me long U Khun U Blei, me me long U Syiem jong U Israel!*

Mathaios 16:15,16 *U la ong ha ki, phi te phi ong ba nga long uei? U Simon Petros u la iathuh bad u la ong, Me long U Khrist, U Khun U Blei baim.*

U Petros hangne u phalang ia ka jingneit jong ki 12 ngut ki synran, ki tip ba U Jisu u long U Khun jong U Blei baim.

Mathaios 14:33 *Te kita kiba ha kata ka lieng ki la mane dem ia u, ki ia ong, shisha me uba U Khun U Blei.*

Ioannis 11:27 *Ka (Ka Martha) la iaathuh ha u, Hooïd, Ko Trai, nga la ngeit ba me me long U Khrist, U Khun U Blei, uban sa wan sha ka pyrthei.*

Ki Kam ki Apostol 8:37 *Te U Philip u la ong, Lada me ngeit na la ka dohnud baroh, me lah, U (U Iunukh) la iaathuh bad u la ong, Nga ngeit ba U Jisu Khrist u long U Khun U Blei.*

2 Timothi 1:12 *Namar nga (U Paul) la ithuh ia uta ha uba nga ngeit, bad nga ngeit skhem ba u long uba lah ban da ia kata kaba nga la aiti ha u hamar kata ka sngi.*

24. Kaei ka jingialap banyngkong eh jong U Paul hadien ka jingkylla-kaba-mut bad kaei ka jingthmu jong ka jingialap jong u ha baroh shilynter ka jingim jong u?

Ki Kam Ki Apostol 9:20 *Te kumne kumne ruh u [Paul] la ialap ia U Khrist ha ki synagog, ba u long U Khun U Blei.*

1 Korinth 2:2 *Namar nga la kut jingmut ban ym tip ei ei ruh hapdeng jong phi, hynrei tang U Jisu Khrist, bad ia u ruh ba la sahnarphna.*

Ka jingtip ia U Jisu Khrist ka la long ka jingthmu jong ka jingialap U Paul bad jong ngi ruh. U Paul u sngewthuh ba ka jingithuh ia U Blei bad ia U Jisu Khrist ka long kaba kongsan eh namar ka long ka jingim bymjukut. (Ioannis 17:3)

25. Kaei ka jingsngewthuh jong ki Jiw shaphang uta 'U Khrist, uban sa wan sha ka pyrthei'?

Mathaios 16:16 *U Simon Petros u la iaathuh bad u la ong, Me long U Khrist, U Khun U Blei baim.*

Mathaios 26:63-64 *Hynrei U Jisu u la shu sngap. Te u rangbah lyngdoh u da iaathuh u la ong ha u, Nga pynsmai ia me ha u Blei U baim, ba men iaathuh ha ngi, la me long uba U Khrist, U Khun U Blei! U Jisu u la ong ha u, Me la ong.*

Ioannis 11:27 *Ka la iaathuh ha u, Hooïd, Ko Trai, nga la ngeit ba me me long U Khrist, U Khun U Blei, uban sa wan sha ka pyrthei.*

Ka la ju long barobor ka jingngeit jong ki Jiw jong ka spah snem banyngkong ba U Khrist u long U Khun jong U Blei, Uta uba long marryngkat bad U Blei ha kaba äadei bad ka jinglongblei. (Pule ruh na Ioannis 20:31; Loukas 4:41). Kane kam long ka jinghikai kaba thymmai ha ki. Hynrei ka jingeh jong kiba bun ki Jiw ka long ba ki kyntait äa U Jisu uba na Nasaret ba u long Uta U Khrist, U Khun U Blei. Hood, ki ngeit ba don Uta U Khrist, U Khun U Blei hynrei katkum ka jingbishar jong ki kim lah ban pdiang äa U Jisu ba u long Uta U Khrist, uban sa wan sha ka pyrthei.

26. Balei ki synran pat ki pdiang äa U Jisu kum uta 'U Khrist, uban san wan sha ka pyrthei'?

Ioannis 1:14 *Uta U Ktien te u la kynja doh, bad u la shong sah hapdeng jong ngi; bad ngi la ioh khmih shain äa ka burom jong u, ka burom kaba da kat ka jong uba la kha marwei na U Kpa, ba la dap da ka jingaiei bad ka jingshisha.*

2 Petros 1:16-18 *Namar ngim shym la bud noh äa ki puriskam kai ba la thaw nang sianti, mynba ngi la pyntip ha phi äa ka bor bad äa ka jingwan U Trai jong ngi U Jisu Khrist, hynrei ngi la ioh long ki nongiöhi äa kata ka jinglong burom jong u. Namar u la pdiang na U Blei uba U Kpa äa ka jinglong burom bad äa ka jingpyndon burom, mynba la wan kat kane ka ktien ha u na kata ka burom batyngshain eh: Une u long u khun jong nga uba ieit ha uba nga sngewbha eh. Te äa kane ka ktien ngi la iohsngew ma ngi ba ka da wan na bneng, mynba ngi iadon lem bad u ha uta u lum bakyntang. (Pule Mathaios 17:1-5)*

Ki synran ki la pdiang äa U Jisu uba na Nasaret kum U Khrist, U Khun U Blei namar ki la iöhi ha U Jisu äa ka burom kaba da kat ka burom ka jong U Khun ba la kha marwei jong U Blei. Ki la iöhi äa ka dak kaba shisha ba U Jisu u long U Khun U Blei. Ki la iöhi äa U kum Uta uba long kum U Blei. Ki la iöhi ha U äa ka jinglong U Blei kum Uta uba bha, uba hok, uba khlem pop, uba isynei, uba aiei bad uba dap da ka jingieit. Lada ngim pat iöhi äa ka burom jong U Khun U Blei, to ngin kyrpad na U Blei ban ai ha ngi äa ka lad ban iöhi. Katno kan long ka jingkyrkhu bah lada ngi sngewthuh shisha äa ka jinglong Khun bakynja-blei jong U Jisu. Ynda ngi la iöhi bad sngewthuh äa ka bor bad ka burom jong U Khun U Blei hangta ngin sa nang kumno ban burom äa U kumba ngi burom äa U Kpa.

27. Hato u soitan bad ki ksuid ki tip ba U Jisu u long uei?

Loukas 4:3 *U soitan u la ong te ha u, Lada me long U Khun U Blei to ong ha une u maw ba un long kpu.*

Kumno u soitan u tip ba U Jisu u long u Khun U Blei? U tip ia kane na bneng, shwa ka jinghap jong U. Bad ha ka ri khlaw u soitan u aireng bad tynjuh ia U Jisu haduh arsien halor kane ka jingshisha.

Loukas 8:28 *Te haba u (uba shong ksuid) la iöhi ia U Jisu, u la kyang, bad u la dem khrup ha khmat jong u, bad u la ong da ka ktien ba jam. Nga donkam aiu bad me, Jisu, Me U Khun U Blei U Bahakhlieh tam eh? Me nga kyrpad ia me, wat pynshitom ia nga!*

Markos 3:11 *Ki mynsiem bymman ruh, haba ki la iöhi ia u, ki la dem khrup ha khmat jong u, bad ki la iäpyrta, ki da ong, Me long U Khun U Blei!*

Markos 5:7 *Bad u la lynniar da ka ktien ba jam bad u la ong, Me donkam aiu bad nga, Ko Jisu, U Khun U Blei U Bahakhlieh tam eh? Nga pynsmai ia me da U Blei, ba men ym pynshitom ia nga.*

Loukas 4:41 *Ki ksuid ruh de ki la mih noh na kiba bun, ki da pyrta jam, ki da ong ruh, Me long U Khrist U Khun U Blei.*

Ki ksuid lane ki angel ba la hap lang bad u Soitan, ki tip ba U Jisu u long uei, watla ki la kyntait ia ka iktiar jong U bad ban don ka jingidei bad U.

28. Balei ki Jiw ki kwah ban pyniap ia U Khrist?

Ioannis 5:18 *Namar kata te kita ki Jiw kila nang iawad dong ia ka ban pyniap noh ia u, ym tang naba ula pynkhein ia ka sabbaton, hynrei ba ula ong ruh ba U Blei u long U Kpa jong u hi, u da leh ia lade marryngkat bad U Blei.*

Ioannis 10:30-35 *Ma nga bad uta U Kpa ngi ialong shitylli. Namar kata kita ki Jiw ki la iarah pat ia ki maw ba kin iöh lynthem ia u. U Jisu u la iathuh ha ki, Shibun ki jingleh babha nga la pyni ha phi na uta U Kpa jong nga; namar kano na kita ki jingleh phin sa lynthem ia nga? Kita ki Jiw ki la iathuh ha u, ki ong, Namar ka jingleh babha ngim lynthem ia me, hynrei namar ka jingkren bein Blei; bad naba me, uba long u briew, me pynlong U Blei ia lade. U Jisu u la iathuh ha ki, Ym shym la thoh ha ka hukum jong phi, Nga la ong, phi long ki blei? lada u khot ki blei ia kita ha kiba la wan ha ktien jong U Blei (kata ka jingthoh ruh kabym lah ban pyndam noh), ia uta ba U Kpa u la pynkyntang, bad ba u la phah sha ka pyrthei, phi phi ong, Me kren bein Blei; namar ba nga la ong, Nga long U Khun U Blei?*

Mathaios 26:63-65 *Hynrei U Jisu u la shu sngap. Te u rangbah lyngdoh u da iathuh u la ong ha u, Nga pynsmai ia me ha u Blei U baim, ba men iathuh ha ngi, la me long uba U Khrist, U Khun U Blei! U Jisu u la ong ha u, Me la ong. Hynrei nga ong ruh ha phi, ba phin iöhi lawei ia U Khun u briew haba u shong*

sha kamon ka bor baroh, bad haba u wan ha ki lyoh ka bneng. Mynkata u rangbah lyngdoh u la kad ia la ki jain, u da ong, U la kren bein blei! Ngi dang donkam aiu pat ia ki sakhi? ha khmih, mynta phi la iöhsngew ia ka jingkren bein blei jong u!

U Jisu u jubab “*Me la ong*” kaba mut “*me la ong ia kaba dei.*” Ha Markos, U Jisu u ong, “*Nga long*”. (Markos 14:61-62)

Ioannis 19:7 *Kita ki Jiw ki la iathuh ha u, Ngi ngi don ka hukum, bad da ka hukum jong ngi ka dei ia u ban iap, namar u la leh khun U Blei ia lade.*

Ka jingkren bein Blei ka dei ka pop ha kaba u briew u kam ia lade ba u long U Blei lane Uba kynja-blei. Ki Jiw ki kynnoh ia U Jisu ba u la kren bein Blei namar U kam ba U long U Khun U Blei. Ki kynnoh kumta namar ki ngeit ba U Jisu u long tang u khun u briew hynrei ym U Khrist, U Khun U Blei. Ki tip ba kum kata ka jingkam ka pynlong ia U uba marryngkat bad U Blei. Namarkata, ka jinglong marryngkat jong U Jisu bad U Blei U Kpa ka shong ha ka jinglong khun bakynja-blei jong U Jisu. Ha kiwei pat ki kyntien, U Jisu u iaryngkat bad U Blei namar ba u dei u khun jong U Blei, u iohpateng ia ka kyrteng kaba kham donburom ban ia ki angel. (Peit Jingkylli-17)

29. Hato ngi lah ban len ia ka Jinglong-Khun jong U Jisu Khrist?

Mathaios 14:33 *Te kita kiba ha kata ka lieng ki la mane dem ia u, ki ia ong, Shisha me uba U Khun U Blei.*

Markos 3:11 *Ki mynsiem bymman ruh, haba ki la iöhi ia u, ki la dem khrup ha khmat jong u, bad ki la iäpyrta, ki da ong, Me long U Khun U Blei!*

Markos 15:39 *U rangbah shispah te uba ieng hajan ha pyrshah jong u, haba u iöhi ba kumta u ai noh la ka mynsiem, u la ong, Shisha une u briew u la long U Khun U Blei.*

Ka dkhot banyngkong ka dei shaphang ka jingjia mynba U Jisu u iaid halor ka duriaw. Kaba ar ka dei kaba la jia harud duriaw mynba U Jisu u dang hikai bad pynkhiah ia ki briew kiba ngat ki jingpang kordit. Bad kaba lai ka dei kaba la jia ha ka por ba U Jisu u aiti noh ia la ka mynsiem ha ka diengphna. Ka burom U Jisu kaba la paw ha kine ki lai tylli ki jingjia ka la pynlong ia kito kiba khmih ha U ban phla ba U long U Khun jong U Blei. Ka burom kaba la paw ka dei ka jinglong bakynja-blei jong U kaba long ka jingieit, ka jinglong khuid, jingjai-jai, ka jingisynei, ka jingshaniah bajanai bad ka jingpyndem lut ha ka mon jong U Blei.

Ha ka jingim jong U Jisu, ia ka burom jong U ym lah ban tehlakam lyngba ki por baroh, bad ki don ki por ha kaba ka jinglong-blei ka la thaba lyngba ka jinglong-briew, haduh ban pynsngapjar ia kito kiba kyntait ban pdiang ia U kum U Khun jong U Bahakhliehtam eh. Ka burom shimet jong U Khrist ka la paw ha ka dur jong ka doh.

Ioannis 1:14 *Uta U Ktien te u la kynja doh, bad u la shong sah hapdeng jong ngi; bad ngi la ioh khmih shain ia ka burom jong u, ka burom kaba da kat ka jong uba la kha marwei na U Kpa, ba la dap da ka jingaiei bad ka jingshisha.*

Ka jingshisha, la la tap ia ka da ka jingkah jong ka jinglehrit, ka kren ha ka dohnud baroh da ka sakhi kabym lah bakla shuh. Kane ka la pynlong ia U Jisu ban ong, *"Phi ithuh te ia nga"* (Ioannis 7:28). Ha kiwei pat ki kyntien, U Jisu um da donkam eh ban da iaithuh ha ki briew ba U long uei, namar ki briew kin sa ithuh hi ba U long uei lada kin shu khmih ha ka burom jong U. Ia ki briew bad ki ksuid la pynbor lane pynkohnguh ia ki, da ka jingtyngshain noh ka burom jong U, ban phla, *"Shisha une u briew u la long U Khun U Blei."* Baroh kiba la sakhi, kin ym lah ban len ia ka burom jong U Jisu kum U Khun ba la kha marwei jong U Kpa. Hood, ki lah ban kyntait ban pdiang ia U, hood, ki lah ban len ha ka rmiang shyntur jong ki hynrei ynda ki la iohi ia ka burom jong U kin ym lah ban len ha ka dohnud.

Ha kawei ka sngi, U Trai Jisu Un sa pynpaw biang ia ka burom jong U, bad ha kata ka sngi baroh kin sa phla ba U long shisha U Khun jong U Blei. Ynda U Jisu un wan pat ha ka jingwan arsien jong U kito kiba la kyntait ia U kin ym lah shuh ban len pyrshah ia U namar un wan da *"ka bor bad ka burom bakhrav"* (Mathaios 24:30), bad kin ym banse ban phla ba U long U Trai ki trai bad U Syiem ki syiem. Khnang ban pyndep ia kata kaba la thoh, *"ba ha kata ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh demkhrup, ki jong kiba ha ki bneng bad ki jong kiba ha ka khyndew bad ki jong kiba hapoh ka khyndew keiñ, bad ba u thylliej baroh un ioh phla shyinna ba U Jisu Khrist u long U Trai, ia kaban pyndon burom ia U Blei uba U Kpa."* (Philipi 2:10,11). Ko ki para bad ki hynmen jong nga, wat ai ngin long shibynta bad kito kiba len ia U mynta bad kiban phla ia U Khrist tang ha ka jingbym banse ynda la kut lad kut lynti. Ka Baibl ka iaithuh ha ngi ba kine kin sa ialynniar lympat namar ka jingbabe bad ka jingsheptieng kabym lah pynbha shuh, ynda haba kin iohi ia U Khun U Blei ba U wan ha ki lyoh jong ka bneng (Jingpynpaw 1:7). Hato ngin ia ap haduh ka jingwan U Jisu ban pdiang ia ka jingshisha jong U? Hato ngin dang nud ban kyntait ia U Khun jong U Blei haba kat kine sakhi ngi la ioh na ka ktien U Blei?

30. La khot kumno ia kito kiba pyrshang ban len ia U Khun?

I Ioannis 2:22,23 *Uei long uta uba lamler, lymda dei uta uba len noh ba U Jisu u long uta U Khrist? Une u long uta u nongialeh pyrshah ia U Khrist, uta uba len noh ia U Kpa bad ia U Khun. Uwei pa uwei baroh uba len noh ia U Khun um don ruh ia uta U Kpa; uta uba phla ia U Khun, u don uta u kpa ruh.*

Uba lamler hi dei tang u briew uba la tip bad sngewthuh ia ka jingshisha hynrei u len pat ha khmat kiwei. Lada ngi len ba U Jisu u long U Khun ynda ngi la iöhi ia ki sakhi sabut kiba shai, ngi don ia u mynsiem jong u Soitan bad ngi dei kita ki “*nongialeh pyrshah ia U Khrist*”. Da kaba leh kumta ngi len ruh ia U Kpa namar lada ym don Khun ym don Kpa. U Soitan hi un ialeh tynggeh ban khring ia ngi sha ka liang jong u bad ban ialeh pyrshah ia U Khrist. U kwah ia ngi ban len ia U Khrist kum U Khun jong U Blei. Kane ka dei ka jingthmu jong u Soitan namar u isih bad bishni ia U Jisu ba u la iöhateng ka kyrteng kaba kham donburom ban ia u.

Ka jingshukor kaba don ha kine ki sngi jong ngi ka kham ma ban ha ka por jong ki Jiw jong ka spah snem banyngkong, ha kaba ngi la pdiang bad phla da ka rmiang shyntur ba U Jisu uba na Nasaret u long U Khun jong U Blei, hynrei ngi len pat ia ka tynrai jong U lane ia ka jingmih jong U na U Kpa. Bun ki Khristan mynta kim ngeit shuh ba U Jisu u long U Khun ba la kha marwei jong U Kpa. Kane ka long kumba kren bein pyrshah ia ka kyrdan bashisha jong U Jisu. Namarkata, nga maham ia phi ha ka kyrteng U Jisu Khrist, to sumar ba uno uno ruh un ym shukor ia phi.

31. Kaei kata ka sakhi kaba khraw eh shaphang ka Jinglong-Khun jong U Jisu Khrist?

Rom 1:4 *İa uba la pynithuh shynna ba u long U Khun U Blei da ka bor, katba kum U Mynsiem ka jingkhuid, da ka jingmihpat na kiba iap, U Jisu Khrist keiñ uba U Trai jong ngi.*

Nalor kiwei kiwei ki sakhi kiba lah ban iöhi shai na ki kambah jong U Jisu, ia ka Jinglong-Khun bakynja-blei jong U la pynbna bad pynithuh shynna ha ka rukom kaba donbor “*da ka bor*” – kaba la pynpaw ha ka jingmihpat jong U. Ngilapule ba ia U Jisu la ialam ban sahnarphna tang namar ba U la kam ba u long U Khun U Blei. Bad ki Jiw ki la kynnoh pop ia U bad ki la ong ba U la kren bein Blei. Nangta ngi puleruh ba ha diengphna ki la krenbein ia U kumne:

Mathaios 27:20-43 *Me uba pynduh ia ka templ, bad uba tei lai sngi ia ka, to pynim ia lade! Lada me long U Khun U Blei, to hiar noh na kato ka diengphna! Kumjuh ruh ki rangbah lyngdoh, haba ki iapyrthuh bein lem bad ki nongthoh, bad ki tymmen basan, ki la ia ong, U la pynim ia kiwei, ia lade pleng um lah*

ban pynim! lada u long U Syiem ki Israel, to un hiar mynta na kata ka diengphna, te ngin ngeit ha u! U la shaniah ha U Blei, to un pyllait ia u mynta, lada u mon bha ia u! naba u la ong, Nga long U Khun U Blei.

Hynrei baroh ngi tip kaei kaba la jia hadien kane – U Jisu u la mihpat na kiba iap. Ka jingmihpat jong U Jisu ka la long ka sakhi bad ka jingpynshisha kaba donbor shaphang ka Jinglong-Khun bakynja-blei jong U. Ka la ai ia ka dak kabym lah artatien shuh ha kito kiba kwah shisha ban tip ia ka jingshisha. Ha kiwei pat ki kyntien, ka la ai ha ki ia ka jingpynshisha kabym lah ban kren dong shuh. Shisha, U Jisu tang hapoh lai sngi U la lah ban pynieng biang ia ka templ ka met jong U da ka bor jong U Blei (Ioannis 2:19-22). Kane ka la long ka jubab ia kito kiba krenbein ia U, pynban kin ym wan sha U ban pdiang ia ka jingshisha jong ka Jinglong-Khun bakynja-blei jong U.

Ka jingmihpat jong U Jisu ka la long ka sakhi kaba paw shynna shaphang ka jinglong lui-lui jong U bad ba U long shisha uta “*U Khun Langbrot ba bakhlem pop bad bakhlem thohbria*”. (1 Petros 1:19). Ka jingkohnguh jong U Jisu haduh ka jingiap ka la pyndon burom shikatdei eh ia U Blei, bad U Blei ruh u la pyndon burom kylla ia U Jisu da kaba pynmihpat ia U da ka bor U Mynsiem jong U. (Pule na 1 Kor 6:14; Rom 8:11; Ki Kam 2:24; Gal 1:1; 1 Thess 1:10; Heb 13:20)

32. Hato U Jisu u ieit ia phi bad ia nga?

Galatia 2:20 *La sahnarphna ia nga lem bad U Khrist: pynban nga im; hynrei ym ma nga shuh, hynrei U Khrist kein u im ha nga: bad kata kaba nga im mynta ha ka doh nga im da ka jingngeit kein kaba ha U Khun U Blei, uba la ieit ia nga, bad uba la aiti noh ia lade na ka bynta jong nga.*

Ioannis 15:9, 13 *Kumba U Kpa u la ieit ia nga, kumta nga ruh nga la ieit ia phi; to phin iaineh ha kata ka jingieit ka jong nga. (13) Ym don uba don ka jingieit kaba kham khraw ia kane, ba uwei u aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki lok jong u.*

Rom 8:35 *Uei uban pyniakhlad noh ia ngi na kata ka jingieit ka jong U Khrist?*

Shisha, ym don kaei kaei kaba lah ban pyniakhlad noh ia ngi na ka jingieit jong U Khrist.

33. Kaei ka jingthmu jong ka Kitab Bakhuid?

Ioannis 20:31 *Hynrei la thoh ia kine kiei kiei ruh, ba phin ioh ngeit ba U Jisu u long uta U Khrist, U Khun U Blei; bad ba, haba da ngeit, phin ioh ka jingim ha ka kyrteng jong u.*

I Ioannis 5:10-12 *Uta uba ngeit ha uta U Khun U Blei, u don kata ka jingphla halade hi; uta u bym ngeit ia U Blei, u pynlong ia u uba lamler, naba um shym la ngeit ha kata ka jingphla ia kaba U Blei u la phla shaphang uta u Khun jong u. Te kane ka long ka jingphla ba U Blei u ai ha ngi ia ka jingim bymjukut, bad kane ka jingim ka long ha U Khun jong U. Uta uba don uta U Khun, u don kata ka jingim; te uta ubym don U Khun U Blei, um don kata ka jingim.*

U Blei u la ai ha ngi ia ka Jingthoh bakhuid khnang ba ngin ioh ngeit ba U Jisu u long U Khun U Blei, bad ba da kaba ngeit ha U ngin ioh don ia U bad iohpdiang ia ka jingim bymjukut.

34. Kamut aiu ban don ia U Khun?

Kolossai 1:27 *Ha kiba U Blei u la imon ban pyntip katno ka long kata ka jingkyndrei spah ka burom kane ka jingmaian hapdeng ki Jentil; kaba long kein U Khrist ha phi, ka jingkyrmen ka burom.*

2 Korinth 13:5 *ia lade hi to iit phi la phi long ne em ha ka jingngeit; ia lade hi to phrang phi, Hato phim ithuh ia lade, ba U Jisu Khrist u don ha phi? lynda phi long kiba la kyntait noh.*

Galatia 4:19 *Ko khun hep jong nga, ia kiba nga suh khun pat tadynda yn pynlong ia U Khrist ha phi.*

Ban don ia U Khun kamut ba U Khrist u im ha ngi (Galatia 2:20). Kamut U Khrist un shong sah hapoh jong ngi. Kamut U Jisu u long ryngkat bad ngi (Mathaios 28:20). Kamut ban don ia U Mynsiem U Khrist (Rom 8:9,10) lane ban don ia ka jingmut U Trai. (1 Korinth 2:16; Philipi 2:5)

Bad ban don ia U Khun ha ngi ngi donkam ban kyrpad bad ban khot sngewbha ia u ban wan shong hapoh jong ngi. Bad baroh ka dei ban long da ka jingngeit bad da ka mon sngewbha hi namar ba U Jisu um ju leh da ka bor.

Jingpynpaw 3:20 *Ha khmih, nga ieng ha ka jingkhang bad nga tied; lada uno uno ruh un iohsngew ia ka ktien jong nga, bad un plie ia kata ka jingkhang, ngan wan rung hapoh ha u, bad ngan iakhawai miet lem bad u, bad ma u lem bad nga..*

Ephesos 3:17 *Ba U Khrist un shong da ka jingngeit ha ki dohnud jong phi.*

35. Kaei kata ka jingkular kaba khraw kaba yn ai ha kito kiba ngeit?

Ioannis 1:12 *Hynrei kat kiba la pdiang ia u, ha kito u la ai bor ban long ki khun U Blei, kata ha kita kiba ngeit ha ka kyrteng jong u.*

Lynnong-4

UEI U MYNSIEM BAKHUID?

1. Ha ka dur jong no la thaw ïa u briew?

Jenesis 1:26 *U Blei u la ong ruh, To ngin ïathaw ïa u briew ha ka dur jong ngi, katba kum ka jingsyriem jong ngi hi.*

2. Badno U Blei u ïakren katkum ka dkhot ba haneng? Hato don sa mano re mano uba kynja-blei uba long ha ka dur jong U Blei?

Kumba ngi la ïa pule ha ki lynnong kiba bud dei tang U Jisu uba long ha ka dur jong U Blei.

2 Korinth 4:4 *Ha kiba u blei jong kane ka pyrthei u la pynmatlah noh ïa ki jingmut kita kibym ngeit, khnang ba ka jingshai ka gospel ka burom U Khrist, uba long ka dur U Blei, kan ym tyngshain ha ki.*

Philipi 2:6 *Uba haba u long ha ka dur U Blei, um shym la niew eh ïa ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei. (Pule ruh Kolosai 1:15; Hebru 1:4)*

Na kine ki dkhot kumba ka Baibl ka la pynpaw, ngi lah ban pynkut nia ba ha ka jingpynlong ïa u briew U Kpa u la ïakren bad U Khun jong U namar dei tang U Khun uba la long ha ka dur jong U.

3. Kamut aiu “ka dur bad ka jingsyriem”? Hato ka kynthup tang ïa kaba shabar kaba ngi lah ban ïohi bad ktah?

Ïa kane lah ban sngewthuh satang lada ngi tip ba ha u briew ka kynthup ïa kaei namar ïa u briew la thaw ha ka dur bad ha ka jingsyriem jong U Blei.

Jenesis 2:7 *Bad U Trai uba U Blei u la thaw ïa u briew na ka dewmet ka khyndew, bad ula pyrsad ha ki thliew khmut jong u ïa ka jingpyrsad ka jingim; bad uta u briew ula long ka mynsiem baim.*

Ka met + ka mynsiem = U briew ba don jingim

Ka dur ka kynthup ym tang ïa ka met hynrei ka kynthup ruh ïa kaba shapoh kaba long ka mynsiem.

4. La iathuh ba la thaw ia u briew ha ka dur jong U Blei, bad ha u briew don arbynta- ka met bad ka mynsiem, hato kane kamut ba U Blei bad U Khrist ki don ia ka dur met bad ka mynsiem?

A. U Blei u don ka dur met:

- Ki nongiathuhlypa kiba la iohi ia U Blei:

U Isaiah (**Isaiah 6:1**) *Ha ka snem ba u syiem Ussaiah u la iap nga la iohi ia U Trai ba u da shong halor ka khet, bajrong bad ba la pynkyntiew, bad ka jaiñ shympyiar jong u ka la pyndap ia ka templ.*

U Ezekiel (**Ezekiel 1:26**) *Bad ka don ka dur ka khet halor ka sahit bneng kaba haneng ka khlieh jong ki, kum ka jingi ia u Maw sapphir, halor ka dur kata ka khet ruh la don ka dur kaba i kum u briew halor jong ka hangtei.*

U Daniel bad U Ioannis ruh ki iohi ia ka jingsyriem jong ka longrynieng U Blei, pule ha Daniel 7:9,13 bad ha Jingpynpaw 4:2,3. Hynrei kane kam mut pat ba ki la iohi janai ia ka dur pura jong U Blei. Ka jingiohi jong ki ia ka burom U Blei ka long kabym shai namar ka dang don ka jingkah ha ki khmat jong ki. Watla U Blei u don ka dur met, ym pat don mano mano ruh ba la iohi ia U Blei markhmat khlem ka jingkah.

- U Jisu ruh u ong ba U Kpa jong U u don ka dur hynrei ym pat don uno uno ruh u briew uba la iohi markhmat ia u:

Ioannis 5:37 *Uta U Kpa hi ruh uba la phah ia nga, ula phla ia nga. Hynrei phim shym la iohsngew ia ka ktien jong u mynno mynno ruh, lymne ia ka dur jong u. (Peit lang na Ioannis 1:18; 6:46; 1 Timothi 6:16)*

- Ha ka jingim kaban sa wan ngin sa iohi janai ia U Blei :

Mathaios 5:8 *Suk kita kiba khuid ha ka dohnud: naba kin iohi ia U Blei.*

B. U Khrist u don ka dur met bakynja-blei ha shuwa ka jinglongbriew jong u:

Philipi 2:6 *Uba haba u long ha ka dur U Blei, um shym la niew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei.*

C. U Blei U Kpa u don ka mynsiem:

Mathaios 10:20 *Naba ym dei ma phi kiba kren, hynrei U Mynsiem U Kpa jong phi uba kren ha phi. (Pule ruh Ephesos 4:30)*

D. U Khrist u don ka mynsiem:

Philipi 1:19 *Namar nga tip ba kane kan pynjia lad ia ka jingpynim jong nga da ka jingkyrpad jong phi, bad da ka jingpyndap U Mynsiem U Jisu Khrist. (Pule ruh na Galatia 4:6; 1 Petros 1:11)*

5. Ka Baibl ka batai kumno shaphang U Mynsiem Bakhuid?

- **Ka jingmut jong U Blei lane jong U Khrist:** (lanujor Isaiah 40:13 bad ka jingthoh U Paul ha Rom 11:34)

Isaiah 40:13 *Uei uba la ialam ia ka Mynsiem jong U Trai, lane ba u long u nongsylla jong u ula hikai ia u?*

Rom 11:34 *Namar uei ba la tip ia ka Jingmut U Trai? Lane uei ba la ju long u nongsylla lem jong u? (Pule ruh na 1 Korinth 2:16)*

Ka jingtip, ka jingstad bad ka jingshemphang baroh ka don ha ka jingmut jong U Blei. Bad ka Baibl ka iathuh ha ngi ba U Mynsiem jong U Blei u dei ka jingmut jong U Blei.

- **Ka jingim jong U Blei lane jong U Khrist:**

Ioannis 6:63 *Ka long ka mynsiem kaba pynim: ka doh kam pynmyntoi ei ei ruh em. Kita ki ktien kiba nga la kren ha phi ki long ka mynsiem, bad ki long ka jingim.*

U Jisu u iathuh ba ka ktien jong U ka long artylli kiei kiei: ka mynsiem bad ka jingim. Kumta U hikai ha ngi ba ka mynsiem ka long ka jingim. Ki ktien ki phalang ia ki jingmut jingpyrkhat jong ngi. Kumta ka ktien U Jisu ka phalang ia ka jingmut ba kynja-blei jong U. Namarkata, ka mynsiem ka long ka jingmut bad ka jingim.

- **Ka jingdon jong U Blei lane jong U Khrist:**

Salm 139:7 *Shano ngan leit na u mynsiem jong me? Lane shano ngan phet rieh na khmat jong me? **

Salm 51:11 *Wat bred noh ia nga na khmat jong me; bad wat shim noh ia la u mynsiem bakhuid na nga.**

*ha ka King James Version, ia ito ibynta ba underlain “*Khmat jong me*” la translate “*your presence*” lane “*thy presence*” kaba mut “*ka jingdon jong me*”.

U Mynsiem jong U Blei um long tang hapoh jong U Blei, ha kiwei pat ki kyntien, u long khlem pud ne khlem kyndon, hynrei u lah ban dap ha ki jaka baroh. U Blei u don ha ki jaka baroh lymba U Mynsiem jong U.

- **Ka bor jong U Blei lane jong U Khrist:**

Ha shuwa ba U Khrist un kiew noh sha bneng, U la bthah ia ki nongbud jong U ban ap ha Jerusalem haduh ban da iohpdiang ia U Mynsiem Bakhuid – “*ka bor na jrong.*”

Loukas 24:49 *Ha khmih ruh, nga phah ha phi ia kata ba la kular U Kpa jong nga; hynrei phi to iaishong ha ka nongbah Jerusalem, tadynda yn pynkup ia phi da ka bor na jrong.*

Ki nongbud baiaineh jong U ki la kohnguh ia kane ka jingbthah bad ki la iohpdiang ia ka jingkular kaba U Jisu u la ong ha ki.

Ki Kam ki apostol 2:1,4 *Te ynda la poi ka sngi Pentekost, ki baroh ki la iadon lang ha kawei ka jaka. (4) Bad la pyndap ia ki baroh da U Mynsiem Bakhuid, bad ki la ias dang ban kren ha kiwei pat ki thylliej, kat kumba U Mynsiem u la ai bor ia ki ban kren. (Pule ruh na Loukas 1:34,35; Ki Kam 10:38)*

- **Ka burom lane ka jingshai jong U Blei:**

ia U Jisu la pynmihpat na kiba iap da ‘U Mynsiem Bakhuid’ lane da ‘ka burom jong U Kpa’.

Rom 6:4 *Namar kata kein la btep lem ia ngi bad u da ka jingpynbaptis ia kata ka jingiap jong u: ba kat kumba la pynmihpat ia U Khrist na kiba iap da ka burom ka jong U Kpa, kumta ba ngi ruh ngin iaiaid ha ka jingthymmai ka jingim.*

Rom 8:11 *Hynrei lada U Mynsiem jong Uta uba la pynmihpat ia U Jisu na kiba iap u shong sah hapoh jong phi, Uta uba la pynmihpat ia U Khrist na kiba iap, un pynlong im ruh ia kita ki met baiap jong phi, da Uta U Mynsiem jong u uba shong sah hapoh jong phi.*

Kine ki ar tylli ki dkhot jong ka Baibl ki hikai ia ngi ba ‘U Mynsiem Bakhuid’ bad ‘ka burom U Blei’ ki long kaju. Bad haba ngi kren shaphang ka burom U Blei ngi kren shaphang ‘ka jingshai’ jong U Mynsiem U Blei.

Isaiah 60:1-2 *To ieng, to tyngshaiñ; namar ka jingshai jong pha ka la wan, bad ka burom U Trai ka la mih ha pha. Naba, ha khmih, ka jingdum kan tap ia ka khyndew, bad ka jingdum tliw tliw ia ki kynja bynriew; hynrei U Trai un mih ha pha, bad ia ka burom jong u yn iohi halor jong pha.*

Te kumta ngi lah ban ong ba U Mynsiem Bakhuid u long “ka jingshai jong ka burom U Blei” kaba mih noh na ka khet jong U Blei.

Mynshwa ha ka testament kaba rim, ia ka jingdon ryngkat jong U Blei bad ki Israel la pyni da ka burom jong U Blei kaba la thaba ha ka Tabernakl. Hangne ruh ngi lah ban iohi ia ka dur kaba itynnad, ba U Blei u don hapdeng jong ki lyngba U Mynsiem Bakhuid jong U, bad ba ka jingtyngshain jong ka burom jong U ka dei ka jingshai jong U Mynsiem Bakhuid.

6. Bun ki briew ki sngewthuh bakla shaphang U Mynsiem Bakhuid, Kumno U Apostol Paul u pynshai halor kane ka phang?

1 Korinth 2:11 *Namar uno u briew uba ithuh ia kiei kiei ki jong u briew, hynrei tang ka mynsiem uta u briew kaba hapoh jong u? kumjuh ruh ia kita kiei kiei ruh ki jong U Blei ym don ba ithuh, hynrei tang U Mynsiem U Blei.*

Ka mynsiem jong u briew ka long ha kajuh ka rukom kum ka jong U Blei. Kumta ngi lah ban sngewthuh ia U Mynsiem jong U Blei da kaba ngi peit bad sngewthuh ia ka mynsiem jong u briew namar ia u briew la thaw hi ha ka dur jong U Blei. Hood, ngin ym lah ban sngewthuh janai ia kiei kiei jong U Blei da kaba ngi peit bad pule na u briew uba lyngkot ha ka jingmut jingpyrkhat bad ha kiei kiei baroh, hynrei katkum ka jingtip bad jingsngewthuh kaba U Blei u kwah ia ngi ba ngin don, ka la biang hi ban peit bad sngewthuh na ki jingthaw jong U ruh.

7. Kaei ka jingidei hapdeng u briew bad ka mynsiem jong u?

Daniel 2:1 *Te ha ka snem kaba ar ka jingsynshar U Nebukhadnessar, U Nebukhadnessar u la phohsniew ki jingphohsniew; bad la pynkhuslai ia ka mynsiem jong u bad ka jingiohthiah jong u ka la duh noh na u.*

Hangne la iathuh ba “ka mynsiem jong u Nebukhadnessar” ka khuslai. Hato dei u Nebukhadnessar hi ba khuslai ne dei da uwei pat nador jong u uba long u mynsiem jong u? Ka jubab kaba shongnia ka long u Nebukhadnessar hi. Ka mynsiem jong u kaba long ‘ka dohnud bad ka jingmut jong u’ ka la khuslai ha kane ka por, ym dei da uwei pat nador jong u. Ka mynsiem jong u kam long la ka jong na u. Ka mynsiem jong u Nebukhadnessar dei u Nebukhadnessar hi.

Kumta ruh U Mynsiem jong U Blei um long la ka jong na U Blei. Ka long ka jingmut, ka jingim bad ka jingdon jong U Blei. Lada ngi pynsngewsih ia U Mynsiem jong U Blei (Ephesos 4:30) dei ia U Blei hi ngi pynsngewsih. Naba ngim lah ban pynsngewsih ia u Blei ha ka met hynrei ngi lah ban pynsngewsih ia ka mynsiem jong U kaba long ka jingmut lane ka dohnud jong u (Jenesis 6:3,6). Namarkata, 'U Mynsiem jong U Blei U Kpa' dei 'U Blei U Kpa' hi, te ym da uwei pat.

8. Hato kine ki ktien ba la ju pyndonkam, kum "U Mynsiem jong U Blei", "U Mynsiem jong U Khrist" ki don ka jingiapher bad ka ktien "U Mynsiem Bakhuid"?

Haba ngi iakren shaphang "U Mynsiem jong U Blei bad jong U Khrist" ka suk bha ia ki briew ban sngewthuh, hynrei haba ngi iakren pat shaphang U Mynsiem Bakhuid, ynda haba ia ka kyntien "Bakhuid" la buh hadien jong ka kyntien "U Mynsiem" bun ki briew ki sdang ban jam sha kawei pat ka jingsngewthuh. Ki sdang ban tharai ba U Mynsiem Bakhuid dei ka kyrteng jong uwei pat U Blei uba long la ka jong nalor U Kpa bad U Khun. Hynrei em, ym kumta, ka kyntien "Bakhuid" ka pyni ia ka jinglong jong U Mynsiem ba u long u bakhuid. ka long ha kajuh ka rukom lada ngin ong "U mynsiem bymman", kane kam dei ka kyrteng jong uwei pat u soitan hynrei ka dei ka mynsiem jong u bad kata ka mynsiem ka long kaba bymman lane kaba sniew.

İanujor ia kine ki lai tylli ki dkhot:

Markos 13:11 *Hynrei ynda kin ialam ia phi bad kin ai noh ia phi, wat sngew khuslai lypa phi kaei ba phin kren, lymne wat puson lypa; hynrei kaei kaei ruh ba yn ai ha phi ha kata ka por, ia kata phin kren, naba phi phim long kiba kren, hynrei U Mynsiem Bakhuid.*

Lada ngin ianujor ia kane kajuh jingjia ha ka Gospel katkum U Mathaios, U Mathaios u la kham pynshai shuh shuh ba dei "U Mynsiem jong U Blei U Kpa" uba kren ha ki.

Mathaios 10:20 *Naba ym dei ma phi kiba kren, hynrei U Mynsiem U Kpa jong phi uba kren ha phi.*

Ioannis 4:23,24 *Hynrei ka por kan jia, bad ka long mynta keiñ, haba ki nongmane Blei kiba shisha kin ia mane ia U Kpa ha ka mynsiem bad ha kaba shisha naba U Kpa ruh u wad ia kiba kum kita ban iamane ia U. U Blei u long*

U Mynsiem, te ka dei ia kiba mane ia u, ban mane ha ka mynsiem bad ha kaba shisha.

U Mynsiem Bakhuid = U Kpa/U Mynsiem jong U Kpa

Īanujor sa ia kine ki lai tylli ki dkhot:

2 Petros 1:21 *Namar ym da ka mon u briew la wan ka jingīathuhlypa mynno mynno ruh: hynrei ki briew ki la kren na U Blei keiñ, haba la pynkhih ia ki da U Mynsiem Bakhuid.*

Katba ha ka shithi kaba nyngkong, U Petros haba u kren shaphang kajuh hi ka mat u ong:

1 Petros 1:10,11 *Shaphang kane ka jingpynim ki nongīathuhlypa ki la iawad bad ki la iit bha biang biang ruh, kiba la iathuhlypa shaphang kata ka jingaiei kaban wan ha phi: ki da iit bha ia kano lane ia kaba kumno ka por U Mynsiem U Khrist uba ha ki u la ju pyni, haba u iathuhlypa ia kita ki jingshah U Khrist, bad ia kita ki burom kiba bud ia ki.*

2 Korinth 3:17 *Te U Trai u long uta U Mynsiem, bad ha kaba don U Mynsiem U Trai, hangta don ka jinglailuid.*

U Mynsiem Bakhuid = U Khrist/U Mynsiem jong U khrist

U Mynsiem Bakhuid u dei U Mynsiem jong U Blei lane U Mynsiem jong U Khrist. U Blei u don la U Mynsiem bad U Jisu ruh u don la U Mynsiem. U Blei bad U Khrist ki don ia kajuh ka jinglong ha ka mynsiem, ym kaba iapher. Ka Mynsiem jong U Blei bad jong U Khrist ka long kaba khuid, kaba hok, kaba bha bad kaba dap tang da ka jingieit bad ka jingisynei. Ka long ha kajuh ka rukom kumba U soitan bad ki angel jong u ki don ia ka mynsiem bymman hynrei ki don ia la ka jong ka jong ka mynsiem.

Sngewbha buh jingkynmaw: Ka kyntien ‘*U Mynsiem*’ la ju pyndonkam bha tang ha ka Jingthoh bakhuid haba kren shaphang ka mynsiem jong U Blei bad jong U Khrist. Katba ia ka kyntien ‘*ka mynsiem*’ ym ju da pyndonkam than na ka bynta U Blei bad U Khrist hynrei tang ia u briew bad kiwei ki jingthaw baim. La jar katta ruh ka jingmut jong ka kyntien “*U Mynsiem*’ bad ‘*ka mynsiem*’ ka long kumjuh. Ka kyntien ‘*U*’ bad ‘*Ka*’ hashuwa jong ka kyntien ‘*mynsiem*’ kam pyni ia ka jinglong shynrang lane jinglong kynthei jong ka mynsiem. Bad shuh shuh, ka long

kaba donkam ban buh jingkyntmaw ba ka kyntien 'U' kam pyni ia ka jinglong la-ka-jong jong U Mynsiem nalor jong U Kpa bad U Khun.

U Mynsiem Bakhuid u long ka mynsiem, ka jingim bad ka markynti kaba tang jong U Blei hi. U Blei pat ha ka por ba pynkha ia U Jisu U la ai pateng ha u ia la ka jingim lane ka mynsiem jong U (Ioannis 5:26). U Blei u im ha U Jisu (Ioannis 17:23). Ki long kawei ha ka mynsiem (Ioannis 17). Ia kane ka jingshisha yn sa nang kham shai shuh shuh katba phi dang pule ia kane ka jingpule kaba harum.

9. Kaei ka jingkular jong U Jisu shuwa ba un leit sha bneng?

Ioannis 14:16,17,26 *Nga ruh ngan duwai ia U Kpa, te un ai ha phi ia uwei pat U Nongpyntngen, ba un ioh iaisah lem bad phi ha la ka rta, ia U Mynsiem ka jingshisha keiñ, ia uba ka pyrthei kam lah ban pdiang, naba kam iohi ia u, lymne kam ithuh ia u, namar u iaisah bad phi, un long ruh ha phi. Hynrei uta U Nongpyntngen, U Mynsiem Bakhuid, ia uba uta U Kpa un phah ha ka kyrteng jong nga, uta keiñ un hikai ia phi ia kiei kiei baroh, bad un pynkynmaw ia phi ia kiei kiei baroh kiba nga la ong ha phi.*

U Jisu u kular ia U Nongpyntngen ba un ioh iaisah lem bad ngi ha la ka rta. Katkum na ki dkhot ba haneng ia U Nongpyntngen la khot ruh "U Mynsiem ka jingshisha" bad "U Mynsiem Bakhuid".

10. Mano ba wan ha ngi kum U Nongpyntngen jong ngi?

Ioannis 14:18,19 *Ngam iehnoh khunswet ia phi, ngan wan pat ha phi. Satang shibit arbit, te kata ka pyrthei kan ym ioh khmih ia nga shuh; hynrei phi phin ioh khmih ia nga, namar ba nga im, phi ruh phin ioh im.*

Ha ka King James Version translation kane ka dkhot kaba 18 ka shai bha, ka ong:

"I will not leave you comfortless: I will come to you."

"Ngam iehnoh ia phi khlem ka jingpyntngen; ngan wan pat ha phi."

Dei U Jisu hi uba wan ha ngi kum u Nongpyntngen jong ngi. U Nongpyntngen uba long U Mynsiem Bakhuid dei U Jisu Khrist ym da uwei pat.

Ioannis 20:22 *Te haba u (Jisu) la lah ong ia kane, ula pyrsad halor jong ki, bad u ong ha ki, To pdiang ia U Mynsiem Bakhuid!*

U Mynsiem Bakhuid u long ka jingpyrsad ka jingim bakynja-mynsiem ha ka dohnud. (Peit ruh na Jenesis 2:7). Haba U Jisu u pyrsad ia U Mynsiem Bakhuid ha

ki synran, U Jisu u la pyrsad ha ki ia ka jingim jong U hi. Ka jingai ia U Mynsiem ka long ka jingai ia ka jingim U Khrist.

1 Korinth 15:45 *Kumta ruh la thoh: Ia u Adam u briew uba nyngkong la thaw ka mynsiem baim, hynrei ia U Adam uba khadduh (U Khrist) ka mynsiem bapynim.*

2 Korinth 3:17 *Te U Trai u long uta U Mynsiem, bad ha kaba don U Mynsiem U Trai, hangta don ka jinglailuid.*

Ki Kam ki Apostol 20:28 *To sumar shaphang ia lade bad shaphang kata ka kynhun baroh, ha kaba U Mynsiem Bakhuid, u la pynlong ia phi ki nongsharai, ban bsa ia ka balang U Blei, ia kaba u la thied da ka snam jong u hi.*

U Trai uba U Mynsiem u long U Jisu Khrist (2 Korinth 3:18; 1 Korinth 8:6). U Mynsiem ba lah ban ai jingim u dei tang U Khrist, U Adam bakhadduh. U Mynsiem Bakhuid uba la thied ia ngi da ka snam jong U hi u dei U Jisu Khrist ym uwei pat (1 Petros 1:18,19). Ban pynskhem shuh shuh, U Nongpyntngen lane “*U Mynsiem ka jingshisha*” u dei “*U Mynsiem jong U Jisu Khrist*” namar dei U Jisu uba long kata ka jingshisha (Ioannis 14:6, 17).

Don tang uwei U Mynsiem	(Ephesos 4:4)
U Nongpyntngen u long U Mynsiem	(Ioannis 14:26)
U Mynsiem u long U Trai	(2 Korinth 3:17)
U Khrist u long U Trai	(1 Korinth 8:6)

Galatia 4:6 *Te naba phi long ki khun, U Blei u la phah ia U Mynsiem U Khun jong U ha ki dohnud jong ngi, u da kyang. ABBA, Ko Pa.*

Ia ngi la iaathuh ba dei U Blei U Kpa uban ai lane phah ha ngi ia U Nongpyntngen lane U Mynsiem Bakhuid (Ioannis 14:16). Bad katkum ka dkhot ba haneng la ong ba U Blei u phah ha ki dohnud jong ngi ia “*U Mynsiem U Khun jong U*”. U Mynsiem jong U Jisu um long la ka jong na U Jisu (2 Korinth 3:17). Bad kumta haba ngi pdiang ia U Mynsiem jong U Jisu ngi pdiang ia U Jisu hi, te ym ia uwei pat u person lane u longryngieng.

11. Balei U Jisu u ong “uwei pat U Nongpyntngen” lada u kren shaphang ia lade?

Ioannis 14:16-21 *Nga ruh ngan duwai ia U Kpa, te un ai ha phi ia uwei pat U Nongpyntngen, ba un ioh iaisah lem bad phi ha la ka rta, (17) ia U Mynsiem ka jingshisha kein; ia uba ka pyrthei kam lah ban pdiang, naba kam iohi ia u,*

lymne kam ithuh ia u: phi hynrei phi ithuh ia u, namar u iaisah bad phi, un long ruh ha phi. (18) Ngam iehnoh khunswet ia phi; ngan wan pat ha phi. (19) Sa tang shibit arbit, te kata ka pyrthei kan ym ioh khmih ia nga shuh; hynrei phi phin ioh khmih ia nga; namar ba nga nga im, phi ruh phin ioh im. (20) Ha kata ka sngi phi phin ioh tip ba nga long ha uta U Kpa jong nga, bad ma phi ha nga, bad ma nga ha phi. (21) Uta uba don ki hukum jong nga bad ba sumar ia ki, uta u long uba ieit ia nga; uta uba ieit te ia nga yn ieit ia u da uta U Kpa jong nga; nga ruh ngan ieit ia u, bad ngan pynpaw ia lade ha u.

Mano ba long ‘uwei pat U Nongpyntngen’? Hato U dei da uwei pat nalor U Jisu? Hato U Jisu u pynithuh shai ha ngi ia une ‘uwei pat U Nongpyntngen’? Lada hood, U Jisu u ong kumno?

- U Jisu u ong ha ki synran ba U Kpa, “*un ai ha phi ia uwei pat U Nongpyntngen.*” (dkhot 16). Ha ka dkhot kaba kham haneng pat U ong, “*Ngam iehnoh khunswet ia phi*” lane “*ngam iehnoh ia phi khlem ka jingpyntngen*”; “*ngan wan pat ha phi.*” (dkhot 18)
- U Jisu u ong ha ki synran ba U Nongpyntngen, “*un ioh iaisah lem bad phi ha la ka rta,*” (dkhot 16). Ha kawei pat ka jaka ngi shem ba U Jisu u ong kumne ha ki synran, “*Ha khmih ruh nga nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi, haduh kaba wai noh ka pyrthei.*” (Mathaios 28:20)
- U Jisu u ong ba U Nongpyntngen u long “*U Mynsiem ka jingshisha.*” (dkhot 17). Ha ka dkhot kaba kham hashuwa pat U ong, “*Nga uba long kata ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de.*” (dkhot 6)
- Shaphang U Nongpyntngen U Jisu u la ong kumne, “*ia uba ka pyrthei kam lah ban pdiang, naba kam iohi ia u, lymne kam ithuh ia u.*” (dkhot 17). Ha ka dkhot kaba kham haneng pat u ong, “*kata ka pyrthei kan ym ioh khmih ia nga shuh.*” (dkhot 19)
- Shaphang U Nongpyntngen U Jisu u la ong kumne ha ki synran, “*phi hynrei phi ithuh ia u.*” (dkhot 17). Ha ka dkhot kaba kham haneng pat U ong, “*hynrei phi phin ioh khmih ia nga.*” (dkhot 19)
- Shaphang U Nongpyntngen U Jisu u la ong kumne ha ki synran, “*namar u iaisah bad phi.*” (dkhot 17). Bad mano ba iaisah bad ki synran ha kato ka por? Khlem jingartatien, U dei U Jisu Khrist hi.
- Shaphang U Nongpyntngen U Jisu u la ong kumne ha ki synran, “*un long ruh ha phi.*” (dkhot 17). Ha ka dkhot kaba kham haneng pat U ong, “*ma nga ha phi.*” (dkhot 20)
- U Jisu u ong ha ki synran, “*namar ba nga nga im, phi ruh phin ioh im.*” (dkhot 19). Bad U Paul haba la pyndap ia u da U Mynsiem U Khrist, u ong,

“Lada U Khrist u don hapoh jong phi, kata ka met ka long kaba iap namar ka pop; hynrei kata ka mynsiem ka long ka jingim namar ka hok.”
(Rom 8:10)

Ka long kaba shai bha ba haba U Jisu u kren shaphang ‘uwei pat U Nongpyntngen’ u kren shaphang ia lade hi ha ka third person. Haba U Jisu u pyndonkam da ka kyntien “uwei pat” kam mut satia ba yn dei da uwei pat nalar jong U, dei ma u hi U Nongpyntngen kumba ngi la ia pynshong nongrim na ki jingthoh jong ka Baibl. U Jisu u kren kumtei kum ka jingpynshai ba un sa wan noh ha kawei pat ka rukom te ym ha kajuh ka rukom kumba u la wan longbriew. Ha ka dkhot kaba arphew wei U Jisu u ong, “*ngan pynpaw ia lade*” ha uta uba ieit ia U. U Judas u sngewthuh ba U Nongpyntngen un dei U Jisu hi, hynrei kumno ba un wan ne ha kano ka rukom un wan um sngewthuh.

Ioannis 14:22,23 *U Judas u ong ha u (ym uta U Iskariot), Ko Trai, namar balei ba men sa pynpaw ia lade ha ngi, ym te ha kata ka pyrthei? U Jisu ula iathuh bad ula ong ha u. Lada uno uno ruh u ieit ia nga un sumar ia ka ktien jong nga te uta Kpa jong nga un ieit ia u, bad ngin ia wan ha u, bad ngin iasah bad u.*

Ha ka por ba U don bad ki synran ha ka jinglong briew jong u U Jisu um lah ban don ha ka dohnud jong ki briew bad ban don ha man la ki jaka namar ba U mynsiem jong U u long tang hapoh jong U hi. (1 Korinth 2:11). Te namar ba ka jinglaitluid na ka pop bad ka jingpynim jong ki briew ka shong tang ha ka jingdon jong ki ia U Mynsiem jong U Jisu, U Jisu u donkam ban wan ha ki briew ha kawei pat ka rukom khnang ba un lah ban shongsah hapoh jong ki briew baroh. Hynrei ia kane yn ym lah ban pyndep, katba U Jisu u dang long ha ka doh. Namarkata U donkam ban shah pyndon burom shuwa ha U Kpa khnang ba un ioh wan ha ka dur jong U Mynsiem ban ioh shongsah ha baroh kiba pdiang ia U (Pule na Ioannis 7:39 bad na ka Ioannis 17 baroh kawei).

Ephesos 3:17 *Ba U Khrist un shong da ka jingngeit ha ki dohnud jong phi.*

12. Nangno u mih une U Nongpyntngen/U Mynsiem Ka Jingshisha?

Ioannis 15:26 *Hynrei ynda la wan uta U Nongpyntngen, ia uba nga ngan phah ha phi na U Kpa, ia U Mynsiem ka jingshisha keiñ, uba mih noh na U Kpa, uta keiñ un phla shaphang jong nga.*

Ki Kam ki Apostol 2:32,33 *Ia une U Jisu keiñ U Blei u la pynmihpat, shaphang kata ma ngi baroh ngi long ki nongphla. Namar kata haba la kyntiew ia u da ka kti kamon U Blei, bad haba la ioh diang na U Kpa ia ka*

jingkular ia U Mynsiem Bakhuid, u la theh noh ia kane, ia kaba phi mynta phi iohi bad phi iohsngew.

U Mynsiem Bakhuid lane *'ka burom bakynja-blei'* ka mih noh na U Blei. (Peit Jingkylli-5). Hadien ka jingmihpat, ha ka sngi Pentekost, U Khrist u la iohpdiang ia kane ka burom bad ka jingpyndon burom na U Blei mynba ia U la pynsleh da ka umphniang U Mynsiem Bakhuid (Hebru 1:8,9). U la iohpdiang ia U Mynsiem bakhuid jong U Kpa khlem pud bad khlem ka jingthew. (Ioannis 3:34). Ia U Khrist la pyndap da ka burom bad ka jingshai bakhraw jong U Kpa. Hangne, U Khrist u la ioh pat ia ka burom kaba U la iehnoh mynshuwa ban wan long briew sha kane ka pyrthei. (Ioannis 17). Hynrei U Khrist u la shim ban ai. Ki jingai babha baroh ki wan na U Kpa ka jingshai bad lyngba U Khun ki tuid sha ki jingthaw baroh. U Jisu u kwah ban pyndap ia ngi ruh da kajuh ka burom bad ka jingshai kaba u la iohpdiang na U Kpa. (Ioannis 17:22)

Ha shuwa jong kato ka sngi Pentekost, ia U Mynsiem Bakhuid yn ym pat lah ban ai pura ha ki synran namar ia U Jisu Khrist ym pat shym la pyndonburom. (Ioannis 7:39). Hynrei haba U Khrist u la iohpdiang ia ka jingpyndon burom, u la wan ha ki synran jong U ha ka dur jong U Mynsiem Bakhuid khlem ka jingshahteh ha ka doh. (Ki Kam ki Apostol 2:1-4). Ka dei naduh kane ka por ba U Khrist u la wan ban im ha ka dohnud jong baroh kiba ngeit. Bad da kaba pdiang ia U Mynsiem jong U Khrist kin shem ia ka bor ban jop thiaw ia ka pyrthei bad ia ka jingsuk ha ka jingim jong ki. Bad ka jingshai jong ka burom U Blei kan wan shong ha ki, *"Naba U Blei uba la hukum ia ka jingshai ban shai noh na kaba dum, u la pynshai ha ki dohnud jong ngi, khnang ia kaban pynshai ia ka jingtip ka burom U Blei ha ka khmat U Jisu Khrist."* (2 Korinth 4:6)

13. Katno tylli ki Mynsiem Bakhuid ki don?

Ka Baibl ka hikai ba don U Mynsiem Bakhuid jong U Blei bad U Mynsiem Bakhuid jong U Jisu Khrist. U Blei u long U Mynsiem (Ioan 4:24). Bad *"ia kaba la kha na ka jong U Mynsiem ka long Mynsiem."* (Ioan 3:6). U Jisu u long uba la kha marwei jong U Blei. Te kumta U Trai Jisu ruh u long U Mynsiem (2 Kor 3:17).

Ephesos 4:4 *Don kawei ka met, bad uwei u mynsiem, kumba la khot ruh ia phi ha kawei ka jingkyrmen kata ka jinghot jong phi.*

Hangne U Paul u khlem shym la pyndam noh ia ka jingshisha ba don U Mynsiem Bakhuid jong U Kpa bad U Mynsiem Bakhuid jong U Khun. Katkum kane ka dkhot haneng kaba ong ba don tang uwei U Mynsiem, une U Mynsiem u thew kyrpang eh ia U Mynsiem jong U Khun namar dei tang lyngba jong U Khun ba ia ngi la pyniasuk bad U Blei ha ka mynsiem (2 Kor 5:18; Eph 2:16). U Paul u kwah ban

pynsgewthuh ha ngi äa ka jingshisha ba dei tang lyngba U Jisu marwei ba ngi ïoh ban wan sha U Kpa.

Ephesos 2:18 *Naba da u [Khris]t keiñ ngi baroh ar ngi don ka jingïohwan da uwei U Mynsiem sha U Kpa.*

Ioannis 14:6 *Nga uba long kata ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de: ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da nga.*

14. Kumno U Kpa bad U Khun ki äa long kawei?

Ioannis 10:30 *Ma nga bad uta U Kpa ngi äalong shitylli.*

Ioannis 17:20-22 *Lymne ngam kyrpad tang na ka bynta kine hi, hynrei na ka bynta kita ruh kiba ngeit ha nga da ka ktien jong ki; ba baroh kin äalong shitylli; kum ma me, Ko Kpa, ha nga, nga ruh ha me, ba ki ruh kin äalong shitylli ha ngi; ba kata ka pyrthei kan ïoh ngeit ba la phah ma me äa nga. Äa kata ka burom ruh kaba me la ai ha nga, nga nga la ai ha ki; ba kin ïoh äalong shitylli, kumjuh kumba ngi ngi äalong shitylli.*

Ki Khristan ki äalong shitylli ha U Kpa bad U Khun kumjuh kumba U Kpa u long shitylli bad U Khun. Kumta ngi lah ban tip kumno U Kpa bad U Khun ki äalong kawei da kaba tip kumno ki Khristan ki äalong kawei bad ki. Te ha kano ka rukom ki Khristan ki äalong shitylli ha U Blei bad U Khris?

1 Korinth 6:17 *Hynrei uta uba pyniasoh äa lade ha U Trai u long kawei ka mynsiem.*

Kito kiba pyniasoh äa lade ha U Trai da ka jingngeit, kin long kawei ka mynsiem bad U. Ki Khristan ki äalong shitylli bad U Trai ha ka mynsiem. Kumta U Kpa bad U Khun ruh ki äalong kawei ne shitylli ha ka mynsiem. Haba ong ba U Kpa bad U Khun ki äalong shitylli, kane kamut ba U Mynsiem jong U Kpa bad U Mynsiem jong U Khun ki äalong shitylli. Haba ong ba ki äalong kawei ha ka mynsiem kam mut ba U Kpa bad U Khun ki äa im lang da ujuh uwei U Mynsiem. Haba ong ba ki äalong kawei ha ka mynsiem kamut ba ki äasam äa kajah ka jinglong, kajah ka jinglong tynrai, bad kajah ka jingthmu ha ka mynsiem. Ka Mynsiem jong ki ka long ka mynsiem jong ka jingshisha, jong ka jingieit, jong ka jingjemnud, jong ka bor bad jong ka jingleh adkar. (2 Timothi 1:7; Galatia 5:22).

15. Haba ngi pdiang äa U Mynsiem Bakhuid ngi pdiang äano ha ka dohnud jong ngi?

Haba U Jisu u kular ban phah ia U Mynsiem Bakhuid, u la ong kumne:

Ioannis 14:23 *Lada uno uno ruh u ieit ia nga un sumar ia ka ktien jong nga te uta Kpa jong nga un ieit ia u, bad ngin iawan ha u, bad ngin iasah bad u.*

U Blei u la phah ia uwei U Mynsiem Bakhuid jong ka jingkular, uta u dei U Mynsiem U Khrist (Ephesos 2:18; 4:4; 2 Korinth 3:17; Galatia 4:6), bad haba ngi pdiang ia U Mynsiem U Khrist ngi don ruh ia U Mynsiem U Blei namar ba U Mynsiem U Blei u don ha U Jisu Khrist. Haba ngi plie ia ka dohnud jong ngi, U Kpa bad U Khun kin iawan ha ngi bad kin iasah bad ngi da ka jingngeit.

Rom 8:9,10 *Hynrei maphi phim long ha ka doh hynrei ha U Mynsiem, lada U Mynsiem U Blei u shong hapoh jong phi. Hynrei lada uno uno ruh um don U Mynsiem U Khrist, uta keiñ um long u jong u. Bad lada U Khrist u don hapoh jong phi, kata ka met ka long kaba iap namar ka pop; hynrei kata ka mynsiem ka long ka jingim namar ka hok.*

Ha kiwei pat ki kyntien, lada ngi don ia U Khun ngi don ia U Kpa ruh ha ngi. Ka long kumta namar ba U Kpa u don ha U Khun.

Ioannis 14:10,20 *Mem ngeit ba nga nga long ha U Kpa, bad uta U Kpa ha nga? Kita ki ktien ia kiba nga kren ma nga ha phi, ngam kren na lade; hynrei uta U Kpa uba shong neh ha nga, u hi u leh ia ki jingleh jong u. (20) Ha kata ka sngi phi phin ioh tip ba nga long ha uta U Kpa jong nga, bad ma phi ha nga, bad ma nga ha phi.*

16. Ka Baibl ka batai ba ngi long kiei?

1 Korinth 3:16 *Phi phim tip ba phi long ka iingshong U Blei, bad ba U Mynsiem U Blei u shong sah hapoh jong phi?*

1 Korinth 6:19 *Hato phim tip ba kata ka met jong phi ka long ka iingshong U Mynsiem Bakhuid uba hapoh jong phi, ia uba phi la ioh na U Blei, bad ba phim long la ki jong hi?*

Ngilong ka templ lane ka iingshong jong U Blei baim. U Blei u shongsah hapoh jong ngi da U Mynsiem Bakhuid jong U.

17. Kaei kata ka jingtyrwa sngewbha kaba U Khrist u mon ban ai ha ngi?

Jingpynpaw 3:20 *Ha khmih, nga ieng ha ka jingkhong bad nga tied: lada uno uno ruh un iohsngew ia ka ktien jong nga, bad un plie ia kata ka jingkhong, ngan wan rung hapoh ha u, bad ngan iakhawai miet lem bad u, bad ma u lem bad nga.*

U Khrist U Nongpyntngen jong ngi U kwah ban wanrah ia ka jingsuk bad ka jingmen hapoh jong ngi lyngba U Mynsiem Bakhuid jong U. Hato phin shah ba U Khrist un im hapoh jong phi? Hato U Khrist u don ha phi? (Galatia 2:20; 2 Korinth 13:5)

18. Kaei kata ka jingkyrmen ka burom ia u khun bynriew ba la hap?

Kolosai 1:27 *Ha kiba U Blei u la imon ban pyntip katno ka long kata ka jingkyrrei spah ka burom kane ka jingmaian hapdeng ki Jentil; kaba long keiñ U Khrist ha phi, ka jingkyrmen ka burom.*

Kane ka long kata ka jingkyrmen ia u khun bynriew ba la hap hapoh ka pop – “*U Khrist ha phi*”. Tang lyngba U Khrist marwei ym dano dano ruh nalor jong U (Ki Kam 4:12). Ka dei tang ka jingshongsah jong U Khrist ha ngi kaba lah ban pynlaitluid ia ngi na ka jinglong mraw ha ka pop. (2 Korinth 3:17; Ioannis 8:36)

19. Balei ka jingshongsah U Khrist ha ngi ka long ka jingkyrmen ka burom?

I Ioannis 5:11,12 *Te kane ka long ka jingphla ba U Blei u ai ha ngi ia ka jingim bymjukut, bad kane ka jingim ka long ha U Khun jong U. Uta uba don Uta U Khun u don kata ka jingim, te uta ubym don U Khun U Blei, um don kata ka jingim.*

Ka jingdon ia U Khrist ha ngi ka long ka jingkyrmen ka burom namar ngi don ia ka jingkyrmen jong ka jingim bymjukut. Ha ka khyllipmat ba ngi pdiang ia U ha ka dohnud jong ngi da ka jingngait (Ephesos 3:17) ngi don ia ka jingim bymjukut. Ym ba ngin sa don ia ka ha ka lawei kata kamut ha ka jingwan arsien jong U Khrist, hynrei ngi lah ban don ia ka jingim bymjukut naduh mynta lada ngin shu pdiang ia U Khrist hapoh jong ngi. Ko ki nongpule baieit baroh, kane keiñ ka dei ka nongrim jong ka Gospel bymjukut, ka khubor babha jong U Khrist, naba dei tang da ka jingdon ia U Khrist ha ngi kaba lah ban pynlong ia ngi kiba hok, kiba khuid, kiba bha bad kiba janai ha khmat U Kpa jong ngi uba ha bneng.

To ngin ainguh shibun eh ia U Trai ka bneng bad ka khyndew uba long U Kpa jong U Trai Jisu, ba Um shym la iehnoh ia ngi ha ka jingdum ha kaba iadei bad ka jingtip lane ka jingithuh ia U. Kane ka jinghikai jong ka Baibl ka pynshai ba ka jingngait jong ki Trinitarian, ki Unitarian bad ki Jehovah Witness ha kaba iadei shaphang U Blei ka long kaba shukor bad kaba bakla. Ngii iohi shai ba don tang uwei hi u person uba long uwei U Blei, bad uta u dei U Kpa jong U Jisu, ngim shym la iohi ba ka Baibl ka hikai ba don lai ngut ki person ne ki longryngieng kiba pynlong ia uwei U Blei, kumba la ngeit da ki Trinitarian. U Khrist Jisu watla u don

ïa ka jinglong briew kaba pura, ha kajuh ka por u long ruh U Khun jong U Blei ha uba ka jingdap baroh jong ka jinglong blei ka shong tylli. Um long tang u briew kumba la ngeit da ki Unitarian. U Jisu u long shisha uba la kha marwei jong U Blei bad u la ïoh pateng ïa ka kyrteng kaba kham donburom ban ïa ki jingthaw baroh. ïa U Khrist hi la pynkha da U Blei bad ngim shem kawei ruh ka sakhi na ka Baibl ba ïa U Khrist la shu thaw da U Blei kumba la ngeit da ki Jehovah Witness. Ko ki nongpule kiba ieit, kane ka long ka jingphla jong ngi ha kane ka pyrthei kaba dum, ba ïa ngi Ki Khristan, don tang uwei U Blei uba U Kpa bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist bad uwei U Mynsiem uba long U Mynsiem jong U Khrist – uba ïalam ïa ngi sha ki jingshisha baroh bad sha ka jinglong kawei bad U Blei. Ka jingaiei ka jong U Jisu Khrist uba U Trai jong ngi kan long lem bad phi : Amen.

Ka jingthmu ha kaba iadei bad ka kam thoh kam tar jong ngi kam dei na ka bynta ka kam ioh pisa, hynrei ka jingpynphriang ia ka jingshisha. Namarkata ia kine ki kot la tyrwa khlem dor. Ka jingkyrshan na ka bynta ki kot ki sla ka la long na ka jingkynshew ai sngewbha da kito kiba lah, kumba U Trai u la pynmanbha ia ki. "To kren ha ki khun Israel, ba kin wallam ha nga ia ka jingainguh: na u briew baroh uba ai sngewbha na la ka dohnud kein phin shim ia kita ki jingainguh jong nga." Eksodos 25:2. Ka tyngka kaba mih kan leit sha ka jingpynsaphriang ia ka Gospel sha kiwei pat. Namar ba kine ki lad jingiarap ki long kiba ioh ei, ngi pynshlur jur ia phi ban iasam bad kiwei pat, tang ia kiba phi lah ban kot bor. U soitan um ju shongthait ban ialeh pyrshah ia ka jingshisha jong U Blei, namarkata ngi kyrpad ia ka jingkyrshan jong phi ha ka jingdwai ha khmat U Trai.

NA KA BYNTA KIWEI PAT KI JINGPULE:

- **‘Kumno ban long Khristan?’** Kiei kita ki kyndon lane ki mawjam kiba phi donkam ban shim? Ha kane ka kot lyngkdop la kren kyllum ia ki mawjam kiba kongsan kiba u briew u donkam ban shim ban aiti ia la ka jingim sha U Khrist.
- **‘Ki Mawjam sha U Khrist’** Ka kot bashem mynsiem shaphang ka jingieit bah U Blei bad ka jingpynim ei jong U. Kumno ngin long Khristan, kumno ngin im bad san, kumno ngin iaineh bad kmen ha U Trai ki la long ki mat bakongsan jong kane ka kot.
- **‘Hato don ne em U Blei?’** Kane ka kot lyngkdop ka pyni ia ka sakhi sabut baskhem ba U Blei uba donbor u don shisha bad U kwah ia ka jingngeit jong ngi.
- **‘Jia aiu ia kiba iap?’** Kane ka kot lyngkdop ka kren shaphang kiba iap bad kaei kaba jia ynda haba u briew u dkut mynsiem.
- **‘Uei U Mikhal U Angel Rangbah?’** Ka jingpule shaphang Une u angel uba don ka jingiadei kaba jan bad U Blei, ka pynskhem ia ka kyrdan jong U Khun U Blei kum Uba kynja-blei.
- **‘Ka Jingwan arsien U Jisu Khrist ,part1 & part2.’** Ha ka part1 la pyni shaphang ka jingwan kloi bad ka rukom wan jong U Jisu, bad ia ki jingjia ha kane ka por. Bad ha ka part2 pat la kynthoh ia ki jinghikai bakla bad la pynshai shuh shuh ia ka jingshisha ba la batai ha ka part1.

Phi lah ban ioh ei ia kine ki lad jingiarap bad shuh shuh da kaba pyntip ia ngi:

Christ In You Ministries

Meghalaya, India

Phone no: +91 8974262391, +917005673218,

Internet: www.christinyouministry.info

Email: ciyministries04@gmail.com

Ioannis 17:3 Kane te ka long ka jingim bymjukut, ba kin ioh ithuh ia me U Blei uba shisha tang ma me hi, bad ia U Jisu Khrist, ia uba me la phah.

1 Korinth 8:6 Hynrei ia ngi don tang uwei U Blei U Kpa, na uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi ha u; bad uwei U Trai uba U Jisu Khrist, da uba long kiei kiei baroh, bad ma ngi da u.

1 Ioannis 1:3 Ia kata kaba ngi la iohi bad ngi la iohsngew ngi iathuh shai ha phi, ba ma phi ruh phin ioh ka jingiasyllok lem bad ngi: bad kata ka jingiasyllok de ka jong ngi ka long lem bad U Kpa bad U Khun jong u ruh U Jisu Khrist.

1 Timothi 2:3-5 Kane ka long kaba bha bad kaba pdiang hun ha khmat U Blei U Nongpynim jong ngi; uba mon ba ki briew baroh kin ioh lait im, bad ba kin poi sha ka jingtip ia ka jingshisha. Namar don uwei U Blei, bad uwei u ksiang ruh hapteng U Blei bad ki briew, U Khrist Jisu, uba u hi ruh u briew.

2 Petros 1:2 To long ba yn pynman bun ha phi ia ka jingaiei bad ka jingsuk ha kaba ithuh ia U Blei bad ia U Jisu uba U Trai jong ngi.